

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**“EĞİTİM VE ÖĞRETİM DESTEĞİ”NİN ÖZEL
OKULLAŞMAYA ETKİSİNİN SOSYOLOJİK
ANALİZİ**

Seda KARAVUŞ ALTINOK

2501120857

Dr. Öğr. Ü. Aynur ERDOĞAN COŞKUN

İSTANBUL – 2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : Seda KARAVUŞ Numarası : 2501120857
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : Sosyoloji Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Aynur ERDOĞAN COŞKUN
Tez Savunma Tarihi : 05.07.2019 Saati : 14:00
Tez Başlığı : "Eğitim ve Öğretim Desteği'nin Özel Okullaşmaya Etkisinin Sosyolojik Analizi"

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Doç. Dr. Murat ŞENTÜRK		Kabul
2- Dr. Öğr. Üyesi Aynur ERDOĞAN COŞKUN		Kabul
3- Dr. Öğr. Üyesi Seda GÜVEN		Kabul
3- Dr. Öğr. Üyesi Tülay KAYA		Kabul
4- Dr. Öğr. Üyesi Adem PAŞPINAR		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Dr. Öğr. Üyesi Ayşen ŞATIROĞLU		
2- Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk OCAKOĞLU		

ÖZ

“EĞİTİM VE ÖĞRETİM DESTEĞİ”NİN ÖZEL OKULLAŞMAYA ETKİSİNİN SOSYOLOJİK ANALİZİ

Seda KARAVUŞ ALTINOK

Türkiye’de acil çözüm bekleyen sorunların öbeklendiği en önemli alanlardan biri eğitim olmaya devam etmektedir. Devletin bu alana dair geliştirdiği politikalardan biri eğitimde özel sektörün payını arttırarak eğitim sisteminde kaliteyi arttırmaktır. Bu payı arttırmak için yapılan düzenlemelerden biri özel okullarda öğrenim gören öğrencilere verilen eğitim ve öğretim desteği uygulamasıdır. Bu çalışmada Türkiye’deki Türk ve azınlık özel okullarına yönelik uygulanan teşvik uygulamalarından “Eğitim ve Öğretim Desteği”; Türk eğitim sistemine etkisi, eğitimde özel okullaşma, sosyo-ekonomik gelir grupları, eğitimde eşitlik konuları üzerinden değerlendirilmiştir.

Eğitim ve öğretim desteğinin özel okullaşmaya etkisinin sosyolojik analizini yapabilmek için nitel araştırma tekniği kullanılmıştır. Bu çerçevede söz konusu uygulamanın uygulayıcıları konumundaki 10 kişi ile yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Çalışmanın ilk bölümünde Türkiye’de 1980 sonrası özel okullaşmaya zemin hazırlayan siyasi ve ekonomik dönüşüm anlatılmış ve bu dönüşümün eğitimde özel okullaşmayı nasıl etkilediği tartışılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde eğitim ve öğretim desteği uygulanmasının yasal dayanakları, yıllara göre eğitim ve öğretim desteği uygulaması ile ilgili sayısal veriler ile 1980 sonrası özel okulların durumu istatistik verilerine dayanarak analiz edilmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise araştırma kapsamında ulaşılan sonuçlar değerlendirilerek, bu çalışmanın başta Milli Eğitim Bakanlığı’nın, MEB Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü’nün çalışmalarına, eğitim sosyolojisi alanında özel okullaşma konusunu çalışacak araştırmacılara katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Özel Okul, Özel Okullaşma, Eğitim ve Öğretim Desteği, Eğitim Sosyolojisi.

ABSTRACT

SOCIOLOGICAL ANALYSIS OF “EDUCATION AND TRAINING SUPPORT” IN PRIVATE SCHOOLING

Seda KARAVUŞ ALTINOK

Education remains one of the most important areas among the many issues in Turkey which needs an urgent solution. One policy developed by the government has been to increase the quality of the educational system by encouraging contribution by the private sector. In order to increase this contribution, the government has regulated an educational support plan for private school students. The purpose of this study is to evaluate “Education and Training Support” in Turkish and minority schools from the perspective of its influence on Turkish education by treating such matters as private schooling, socio-economical income groups and education equality.

Qualitative research method was used for sociological analysis of the effects of education and training support on private schooling. Semi-structured thorough interviews were made with 10 executives in charge of implementation of the support program. The first part of the study gives a description of the political and economical background of the beginnings of private schooling in Turkey after 1980, and how this transformation has influenced private schooling within the Turkish educational system. In the second part of the study, the legal basis for the education and training program was analyzed showing quantitative data related to the support program for every year by using statistical data obtained from private schools after 1980. At the conclusion of the study, the results of the research were evaluated. The study aims mainly at contributing to studies made by the Directorate General of Private Educational Institutions of the Ministry of National Education, and to researchers studying private schooling in the educational sociology field.

Keywords: Education, Private School, Private Schooling, Education and Training Support, Educational Sociology.

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında Türkiye’de eğitimde özel okullaşma politikalarını “özel okullarda öğrenim gören öğrencilere verilen eğitim ve öğretim desteği” uygulaması örneği üzerinden analiz ederek, son dönem artan özel okullaşmanın sosyolojik olarak değerlendirmesi yapılmıştır. Uygulamanın amaçlarına ve sonuçlarına ulaşabilmek için yaptığımız saha araştırmasında derinlemesine mülakat tekniğiyle 10 kişi ile görüşülmüştür. Bu tez çalışmada destek vererek beni makamlarında ağırlayan görüşmecilerin hepsine çok teşekkür ediyorum. Bu çalışmaya verdikleri değer ve gösterdikleri özen için hepsine şükranlarımı sunuyorum.

Bu tez çalışması her şeyden önce maddi ve manevi desteklerle ortaya çıkmıştır. Bu maddi ve manevi desteği verenler ise başta hocalarım olmak üzere ailem, dostlarım ve iş arkadaşlarımdı. Bu tezin tamamlanmasında en büyük paya sahip olan, tez hazırlık süresince görünmeyen ama varlığını her daim yanımda hissettiğim çok kıymetli ve saygı değer Hocam Prof. Dr. İsmail Coşkun’a; tez çalışmamın her aşamasında beni aydınlatarak çalışmada ışık tutan, sabırla dinleyen ve desteğini üzerimden hiç eksik etmeyerek motive eden kıymetli Hocam Dr. Öğr. Ü. Aynur Erdoğan Coşkun’a canı gönülden teşekkür ediyorum ve en içten şükranlarımı sunuyorum.

Bu tezin başlangıcından sonuna kadar yoluma ayna tutan, beni doğru yönlendiren, kendime inancımı her defasında tazeleyen, kısacası bu tezin motivasyon kaynağı olarak şiarlaştırabileceğim can dostum Tülay Ergül Kapan’a ve eşi Kaan Kapan’a; tezin yazım aşamasında bilgisi ve uzmanlığı ile desteklerini eksik etmeyen Dr. Hatice Şahin’e; tez süresince bir işi tamamlama konusundaki bilgisini, azmini ve kararlılığını örnek aldığım ve beni sabırla dinleyen arkadaşım Beyzanur Pulat’a, her gün okulda tezimle ilgili beni sabırla dinleyen iş arkadaşım Ahmet Kaya’ya, tezimi bitirmem konusunda defalarca beni ikna etmeye çalışan arkadaşım Feyza Aksoy’a teşekkürü bir borç bilirim.

Tez yazım sürecinde, tezin bitmesi için gerekli koşulları sağlayan başta annelerim ve babalarım olan Kıymet Altınok, Saliha Karavuş, Mehmet Altınok,

Kemal Karavuş’a; çalışmam boyunca sıkıntılarımı kendileriyle paylaştığım ablalarım, enişterime ve kardeşlerime de çok teşekkür ediyorum. Ayrıca burada adını veremediğim ve bu çalışmaya katkı veren, destek olan herkese teşekkür ederim.

Hayatımı paylaştığım sevgili eşim Ümit Altınok’a bu süreçte yaşadığım her türlü sıkıntıda yolumu aydınlattığı, bana çalışma mekan ve zamanı oluşturduğu ve bana sabırla katlandığı için sonsuz teşekkürler.

Son olarak, zaman zaman kendisiyle ilgilenemediğim, fedakârlık yapmak zorunda kaldığım için, bu tez çalışmamı manevi güç kaynağım olan kızım Zeynep Sare Altınok’a ithaf ediyorum.

Seda KARAVUŞ ALTINOK

İSTANBUL, 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. TÜRKİYE’DE 1980 VE SONRASI ÖZEL OKULLAŞMAYA (ÖZEL OKULCULUK OLGUSUNU BESLEYEN ETMENLER) ZEMİN HAZIRLAYAN DÖNÜŞÜM	12
1.1.1. Türkiye’de Türk Özel Okullarının Tarihi Gelişimi	12
1.1.2. Türkiye’nin 1980 ve Sonrasının Eğitim Anlayışını Etkileyen Konjonktürel Yapı	17
1.1.3. 1980 ve Sonrası Küresel Etkenlerin Eğitim Politikalarına Etkisi	18
1.1.3.1. Avrupa Birliği (AB).....	20
1.1.3.2. Neo (yeni)-liberal Yapısal Uyum Politikaları - Dünya Bankası (DB) – Uluslararası Para Fonu (IMF).....	21
1.1.3.3. Dünya Ticaret Örgütü (WTO) ve Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS)	23
1.2. EĞİTİMDE ÖZELLEŞTİRME.....	24
1.2.1. Eğitimde Özelleştirmenin Avantaj ve Dezavantajları	30
1.2.1.1. Eğitimde Özelleştirmenin Avantajları	30
1.2.1.2. Eğitimde Özelleştirmenin Dezavantajları	31
1.3. 1980 VE SONRASI TÜRKİYE’DE TÜRK ÖZEL OKULLARININ GELİŞMESİNİ AMAÇLAYAN DÜZENLEMELER.....	33
1.3.1. 1980 ve Sonrası Anayasa, Yasa, Yönetmelik ve Teşvik Düzenlemelerinde Özel Öğretim	34
1.3.1.1. 1980 ve Sonrası Türk Anayasasında Özel Öğretim.....	34
1.3.1.2. 1980 ve Sonrası Kanunlarda Ve Yasal Düzenlemelerde Özel Öğretim	344
1.3.1.3. 1980 ve Sonrası Yönetmeliklerde Özel Öğretim.....	37
1.3.1.4. 1980 ve Sonrası Özel Öğretim Kurumlarına Uygulanan Teşvik Düzenlemeleri.....	38
1.3.2. 1980 ve Sonrası Hükümet Programlarında Özel Öğretim.....	39
1.3.3. 1980 ve Sonrası Kalkınma Planlarında Özel Öğretim	44
1.3.3.1. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983) (DBYKP):.....	45
1.3.3.2. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989) (BBYKP):	45
1.3.3.3. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (ABYKP) (1990-1994):.....	46
1.3.3.4. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı(YBYKP) (1996-2000):	46
1.3.3.5. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (SBYKP) (2001-2005):.....	49
1.3.3.6. Dokuzuncu Kalkınma Planı(DKP) (2007-2013):	500

1.3.3.7. Onuncu Kalkınma Planı(OKP) (2014-2018):.....	51
1.3.4. 1980 ve Sonrası Milli Eğitim Şularında Özel Öğretim	51
1.3.5. MEB Stratejik Planlarında Özel Öğretim.....	55
1.3.5.1. MEB 2010-2014 Stratejik Planı.....	55
1.3.5.2. MEB 2015-2019 Stratejik Planı.....	58

İKİNCİ BÖLÜM

1980 VE SONRASI TÜRKİYE’DE ÖZEL OKULLAR VE “EĞİTİM VE ÖĞRETİM DESTEĞİ” UYGULAMASI

2.1. ÖZEL OKULLARDA ÖĞRENİM GÖREN ÖĞRENCİLER İÇİN VERİLEN EĞİTİM VE ÖĞRETİM DESTEĞİ UYGULAMASI.....	61
2.1.1. 2014-2019 Yılları Arasında Özel Okullarda Öğrenim Gören Öğrenciler İçin Eğitim ve Öğretim Desteği Verilmesine Dair Tebliğ Metinlerinin İncelenmesi ...	62
2.1.2. 2014-2019 Yılları Arasında Özel Okullarda Öğrenim Gören Öğrenciler İçin Verilen Eğitim ve Öğretim Desteği Uygulama E-Kılavuz Metinlerinin İncelenmesi	65
2.1.3. Eğitim ve Öğretim Desteği Kapsamına Giren Dershanelerin Temel Liseye Dönüşüm Süreci	72
2.2. 1980 VE SONRASI TÜRKİYE’DE ÖZEL OKULLARIN SAYISAL GÖSTERGELERİ.....	74
2.2.1. Okul Öncesi Öğretim Kurumları.....	75
2.2.1.1. Resmi ve Özel Anaokulları (1979-2018).....	76
2.2.1.2. Resmi ve Özel Anasınıfları (1979-2018).....	77
2.2.2. İlköğretim Kurumları.....	79
2.2.2.1. 1979-1997 Yılları Arasındaki Özel İlkokul ve Ortaokul Kurumları Sayısal Verileri	80
2.2.2.1.1. Özel İlkokul Sayısındaki Artış (1979-1997).....	81
2.2.2.1.2. Özel Ortaokulların Sayısındaki Artış (1979- 1997).....	82
2.2.2.2. 1998-2018 Yılları Arasındaki Resmi ve Özel İlköğretim Okulları (1998- 2018).....	81
2.2.2.2.1. Sekiz Yıllık Eğitim Uygulamasından Sonra İlköğretimde Özel Okullaşma (1998-2012).....	83
2.2.2.2.2. İkili Sistem Uygulamasından Sonra İlkokul ve Ortaokul Kurumlarında Özel Okullaşma (2012-2018).....	84
2.2.3. Resmi ve Özel Genel Liseler (1979-2018).....	86
2.3. TÜRKİYE’DE YILLARA GÖRE ÖZEL OKULLARIN TOPLAM OKUL SAYISINA ORANI VE KURUM SAYILARINDAKİ BÜYÜME	90
2.3.1. 1983–1984, 1990–1991, 2004–2005 ve 2007-2018 Arası Öğretim Yıllarında Özel Okul Sayılarının Toplam Okul Sayısına Oranı.....	89
2.3.2. Türkiye’de Yıllara Göre Özel Okulların Kurum Sayılarında Büyüme	90
2.4. YIL YIL EĞİTİM VE ÖĞRETİM DESTEĞİ	91
2.4.1. Eğitim ve Öğretim Desteği Uygulaması Sonucunda Bu Destekten Faydalanan Sayısı ve Bu Kişilere Ödenen Tutar.....	91
2.4.2. Eğitim ve Öğretim Desteğinin Verildiği Yıldan İtibaren Yıllara Göre Özel Öğretimin Okul ve Öğrenci Sayılarının Toplam İçindeki Payı.....	94

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
“EĞİTİM VE ÖĞRETİM DESTEĞİ”NİN ÖZEL OKULLAŞMAYA
ETKİSİNİN SOSYOLOJİK ANALİZİ

3.1. Araştırmanın Metodolojisi	97
3.1.1. Araştırma Temaları.....	97
3.1.2. Çalışma Grubu.....	98
3.1.3. Araştırma Sahası.....	100
3.1.4. Mülakat Kayıtları	100
3.1.5. Verilerin Analizi ve Yorumlanması	100
3.2. Eğitim ve Öğretim Desteğinin Özel Okullaşmaya Etkisi	102
3.2.1. Eğitim ve Öğretim Desteği Uygulamasını Doğuran Sebepler	103
3.2.2. Eğitim ve Öğretim Desteği Uygulamasına Sosyo-ekonomik Gelir Gruplarının Ulaşabilirliği	109
3.2.3. İdarecilerin Gözünden Velilerin Eğitim ve Öğretim Desteği Uygulaması Bakışı.....	114
3.2.4. Eğitim ve Öğretim Desteği Uygulamasının Özel Okullaşmaya Etkisi	116
3.2.5. Eğitim ve Öğretim Desteği Uygulamasının Türk Eğitim Kalitesine Etkisi	125
3.2.6. Eğitim ve Öğretim Desteği Uygulamasında Yaşanan Zorluklar	127
SONUÇ	131
KAYNAKÇA	139

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1: Strateji 1.1 Hedefinin Mevcut Durumundaki Özel Okullarla İlgili Performans Göstergeleri	59
Tablo 1.2: Strateji 1.1 Hedefinin Özel Öğretim İle İlgili Stratejisi.....	59
Tablo 1.3: Strateji 3.2 Hedefinin Mevcut Durumundaki Özel Okullarla İlgili Performans Göstergeleri	60
Tablo 2.1: Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Seviyelerine Göre İllerin Katsayıları.....	63
Tablo 2.2: 2014-2019 Yılları Arasında Okul Kademelerine Göre Belirlenmiş Eğitim Ve Öğretim Desteği Tutarları (TL).....	64
Tablo 2.3: 2014-2019 Yılları Arasında İlk Defa Destek Verilecek Öğrenci Sayılarının Sayısal Dağılımı	65
Tablo 2.4: Resmi Ve Özel Anaokulları (1979-2018).....	76
Tablo 2.5: Resmi Ve Özel Anasınıfları (1979-2018).....	78
Tablo 2.6.: Özel Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Öğrenim Gören Öğrenciler İçin Eğitim ve Öğretim Desteği Kontenjanları.....	80
Tablo 2.7: Özel İlkokul Sayısındaki Artış (1979-1997).....	80
Tablo 2.8: Özel Ortaokulların Sayısındaki Artış (1979- 1997).....	81
Tablo 2.9: Sekiz Yıllık Eğitim Uygulamasına Göre İlköğretimde Sayısal Veriler (1998-2012)	82
Tablo 2.10: İkili Sistem Uygulamasına Göre İlkokul Ve Ortaokul Kurumlarında Sayısal Veriler (2012-2018).....	85
Tablo 2.11: Özel İlk-Orta Okulda Öğrenim Gören Öğrenciler İçin Eğitim- Öğretim Desteği Kontenjanları	85
Tablo 2.12: Resmi Ve Özel Genel Liseler (1979-2018).....	88
Tablo 2.13: Özel Genel Ve Temel Liselerde Öğrenim Gören Öğrenciler İçin Eğitim- Öğretim Desteği Kontenjanları.....	88
Tablo 2.14: 1983–1984, 1990–1991, 2004–2005 Ve 2007-2018 Arası Öğretim Yıllarında Özel Okul Sayılarının Toplam Okul Sayısına Oranı	89
Tablo 2.15: Yıllara Göre Özel Okullarda Büyüme Oranları	91
Tablo 2.16: Eğitim Ve Öğretim Desteği Uygulaması Sonucunda Bu Destekten Faydalanan Sayısı Ve Bu Kişilere Ödenen Tutar	92
Tablo 2. 17: Eğitim Ve Öğretim Desteğinin Verildiği Yıldan İtibaren Yıllara Göre Özel Öğretimin Okul Ve Öğrenci Sayılarının Toplam İçindeki Payı.....	95
Tablo 3.1: Görüşmeci Profili.....	99

KISALTMALAR LİSTESİ

AB: Avrupa Birliği

ABYKP: Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı

BBYKP: Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı

Bs. : Basım

C.: Cilt

Çev.: Çeviren

DB: Dünya Bankası

DBYKP: Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı

DiE: Devlet İstatistik Enstitüsü

DKP: Dokuzuncu Kalkınma Planı

DPT: Devlet Planlama Teşkilatı

Ed.: Editör

EDAM: Ekonomi ve Dış Politika Araştırma Derneği

GATS: The General Agreement On Trade in Services (Hizmet Ticareti Genel Anlaşması)

GSMH: Gayri Safi Milli Hasıla

Haz.: Hazırlayan

IMF: International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)

KİGEM: Kişisel Gelişim Merkezi

KİT: Kamu İktisadi Teşebbüsü

Koll. Şti.: Kolektif Şirket

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

OECD: The Organisation for Economic Co-operation and Development(Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)

OKP: Onuncu Kalkınma Planı

ÖKGM: Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü

ÖÖKK: Özel Öğretim Kurumları Kanunu

RG: Resmi Gazete

s.: sayfa

SBF: Siyasal Bilimler Fakültesi

SBYKP: Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı

T.C.:Türkiye Cumhuriyeti

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TED: Türk Eğitim Derneği

Vb.: Ve benzeri

Vol.: Volume

WHO: World Trade Organization (Dünya Bankası)

Yay.: Yayınları

YBYKP: Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı

GİRİŞ

“Eğitim Ve Öğretim Desteği”nin Özel Okullaşmaya Etkisinin Sosyolojik Analizi” başlıklı araştırmanın içeriğinin belirlenmesinde 5 yıldır özel bir okulda okul rehber öğretmeni olarak çalışıyor olmamın etkisi büyüktür. Özel okulda göreve başladığım 2013-2014 eğitim-öğretim yılında sorumlu olduğum öğrenci sayısı yaklaşık 190 öğrenci iken, bir sonraki 2014-2015 eğitim öğretim yılında bu sayı 60 artarak 250 öğrenci sayısına ulaşmıştı ve bu sayı azalmadan her yıl mevcudiyetini koruyordu. Ayrıca çalıştığım özel kurumun okul binası belediyenin arsası olup, kuruma özel tahsis edilmişti, okul binasının içinde yapılan tadilatlarda belediyenin hizmet verdiğini, belediye personeli öğrencilerinin ücretsiz ya da indirimli okutulduğunu gözlemlemekteydim. Tüm bu gözlemlerimin üzerine 2014-2015 eğitim öğretim yılı itibarıyla özel okullarda okuyan öğrencilere devlet, eğitim ve öğretim desteği vermeye başladı. Bunu 2018-2019 eğitim öğretim yılına kadar düzenli olarak devam ettirdi. Eğitim ve öğretim desteği başvuru işlemleri sırasında bu işlemde sorumlu müdür yardımcılarının yaşadıklarını, serzenişlerini, velilerin memnuniyetini ya da memnuniyetsizliğini gözlemledim. Bütün bu uygulamaları bir araya getirdiğimde devletin özel okulları teşvik eden bir yaklaşımı olduğunu görmemek olanaksızdı. Devletin eğitim alanında özel okulların kontenjanını doldurmayı ve öğrenci sayısını arttırmayı neden istediğini, resmi okullardaki öğrenci ve velilerine neden özel okulları kaliteli, renkli bir yer olarak gösterip özel okullara karşı ‘cicili’ bir algı yaratıp buraları daha çekici hale getirmek istediğini merak ettim. Bütün bunlarla birlikte eğitimin sosyal bir hak olduğu düşünüldüğünde paralı ve sözde kaliteli eğitimin sadece özel okulların vasfıymış gibi düşünülmesinin eğitimin niteliğini nasıl etkileyeceğini, gelir durumu orta ve alt olan tabakanın nitelikli eğitimi alma karşısındaki konumunun ne olacağını, sanki devlet okullarının zayıf yönlerine alternatif kurumlar olarak sunulan özel okulların devlet okullarının karşısında yüceltilmesinin ne kadar sağlıklı olabileceğini sorgulamaya başladım. Dolayısıyla okul müdür yardımcısı ile sohbetlerimiz sırasında bu uygulamanın artı ve eksilerini konuştum. Sonrasında da eğitim ve öğretim desteğinin özel okullaşmaya etkisini araştırmaya karar verdim.

Eğitim bireyi toplumsal hayata hazırlayan önemli süreçlerden biridir. Bireyi toplumsal hayata hazırlamak birtakım amaç ve hedefler doğrultusunda hareket etmeyi gerektirir. İlk bakışta eğitimin, sadece bireyin kendi kişilik ve zihinsel gelişimine katkısı anlamında dar ve özel bir tanımı varmış gibi görünse de aslında eğitimin geniş ve genel tanımında bir toplumun yaşam zihniyetini, kültürünü, milli bakış açısını gelecek kuşaklara aktarma; değişen dünya koşulları çerçevesinde gerekli bilgi, beceri ve yeteneğe sahip olma; toplumların kalkınmasında önemli bir araç olma gibi toplumsal içerikli amaç ve hedefleri vardır. Diğer deyişle, ilk olarak eğitim, toplumların kültürel aktarım aracıdır. Toplumsal bütünleşme ve toplumsal ilerlemede önemli rol oynamaktadır. Eğitime erişim ve eğitim performansı toplumsal ilerleme ve uluslararası alanda devletin gücünü artıran bir niteliğe sahipken bireyler için de, sosyal ve ekonomik açıdan bireyin toplumsal statüsünü belirleyen bir özelliğe sahiptir. Eğitim sayesinde insanlar kaliteli yaşam elde etme şansına sahip olabilmektedirler.

Çağdaş toplumlarda eğitim ve öğretimin bireyleri toplumsal hayata hazırlama süreci ve amaçları muayyen bir mekân ve zamanla sınırlandırılmış olan okul binalarında gerçekleşmektedir. Toplumsal bütünleşmenin ve kaynaşmanın bir aracı olan okullara kültürün sürdürülmesi ve yenileştirilmesi, toplumsal kalkınmanın aracı, sosyal yapının devamlılığı, bireyin sosyalleşmesi anlamında sosyolojik bir işlev yüklenmiştir (Ergün, 1994: 78). Bu sosyolojik işlevin yanında okulun, bireylerin kişilik gelişimlerinin oluşumunda, hayatta başarılı çalışmalara imza atmalarında, kendi başlarına karar verebilmelerinde de önemli görevleri bulunmakla beraber (Ergün,1994: 100) okul hayatı bireye toplumsal statüsünü değiştirebilme fırsatı da vermektedir. Dolayısıyla eğitim ve okul toplumda toplumsal hareketliliği sağlayabilecek özelliklere sahip en önemli kurumlar arasına girmektedir.

Türkiye’de eğitim ve öğretim işleri devletin ücretsiz olarak hizmet verdiği ve devlet okulları da denen Kamu kurumları ile Milli Eğitim Bakanlığının izni ve kontrolünde olan ve 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununa bağlı olarak özel ve tüzel kişilerce açılabilen özel okullar aracılığıyla sürdürülmektedir. Bu kanun çerçevesinde özel okulların kapsamına azınlık, yabancı, Türk ve uluslararası okullar girmektedir.

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde başlayan özel okullaşma süreci Cumhuriyetin kuruluşundan sonra devam etmiştir. Özellikle 1980'li yıllarda yaşanan toplumsal, siyasal ve ekonomik gelişmelerle birlikte bireylerin toplumsal statü kaygısı, kendilerini çok yönlü yetiştirerek daha kaliteli bir yaşam istemeleri sonucu Türkiye'de özel okullaşma süreci hızlanmıştır. Devletin de özel okulların kuruluşu ve işleyişine sağladığı kolaylıklar da özel okullaşma sürecine katkı sağlamıştır. Eğitimin sosyo-ekonomik statü ile olan yakın ilişkisi özel okul ve devlet okulu ayırımına sınıfsal bir mesele olarak yaklaşılmamasını sağlamıştır (Ataç, 2017: 13).

Türkiye'de özel okulların tarihi gelişimine bakıldığında, 1950'li yıllara kadar özel okul sayısı daha durağan iken Menderes döneminde artmaya başlamış, 1960'lı yıllarda özel okullarla ilgili 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununun çıkarılması ile bu süreç hızlanmış, 1970'lerin anarşik ortamında sayıları azalmış, tekrar 1980 sonrası sayıları artarak 2017-2018 eğitim- öğretim yılı itibariyle toplam okullar içinde özel okullar %17'lik bir orana ulaşmıştır. Türkiye'de Türk özel okullarının oranının gözle görülür bir şekilde artışı 2000'li yıllarda gerçekleşmiş görülmektedir. Zira tarihsel gelişim ve toplumsal şartlar gereği devletin eğitim alanındaki rolü değişmekte, bu da eğitim öğretim veren kurumlara yansımaktadır. Özellikle son dönem görev yapan hükümetler, özel okulların eğitim alanında olmasına çoğunluklu olumlu bakmaktadır. Bu olumlu bakışın izlerini 1980 sonrası hükümet programlarında, kalkınma planlarında, MEB Şura ve Stratejik Planlarında, MEB bütçe, performans ve faaliyet raporlarında alınan kararlarda sürmek mümkün görülmektedir.

Özel okullara yönelik artan olumlu izlenim hem Türkiye'nin 1980 sonrası süreçte liberal ekonomiyi benimsemesi sonucu değişen ekonomik ve toplumsal durumu ile AB ile sürdürdüğü ilişkileri hem de dünya genelinde özelleştirme hareketlerinin yoğunluk kazanması olarak gösterilebilir. Türkiye'de ve dünyada yaşanan bu gelişmeler okul finansmanı, müfredat geliştirilmesi, özelleştirme, okul ve çevre ilişkileri gibi pek çok alanda köklü değişimlere neden olmuştur (Gümüş, 2015:167).

1980 sonrasında hükümetler özel sektörün eğitim alanında hizmet verme kapasitesini artırmak amacıyla özel okulların açılmasını ya da varlıklarını devam ettirebilmelerini kolaylaştıran bir dizi yasal düzenleme ile teşvikler gerçekleştirmiştir. Teşvikler arasında vergi muafiyeti, arsa tahsis gibi uygulamalar olmakla birlikte, bu teşviklere 2014-2015 eğitim- öğretim yılı itibariyle “özel okullarda öğrenim gören öğrencilere verilecek olan eğitim ve öğretim desteği” de eklenmiştir. Bu teşvik diğer teşvikler gibi sadece özel kurum sahiplerini ilgilendirmemekte; bilakis teşvikin hedef kitlesinin veli olduğu, veliyi doğrudan özel okula yönlendirebilecek bir tesire sahip olması nedeniyle veli etkenini daha fazla ön plana çıkardığı söylenebilir. Bakanlık, bu teşvikle daha çok velinin çocuğunu özel okula göndermesini istemektedir.

Türkiye’de genelde özel okullarla özelde ise özel okullara uygulanan teşvik düzenlemeleri ile ilgili tez çalışmaları çoğunlukla eğitim bilimleri fakültelerinde, az sayıda ise iktisadi yönelimli disiplinlerde (maliye, işletme vb.) yapılmıştır. Tarih bölümünde özel okulların tarihi ile ilgili bir yüksek lisans tezi yazılmıştır. Genel olarak yapılan tezlerde velilerin özel okulu neden tercih ettikleri, devletin özel okullara yönelik teşvik düzenlemelerinden hepsi ya da biri (mesela vergi indirimi), neo-liberal politikalarla bağlantılı olarak eğitimde özelleştirme başlığı altında özel okulların konumu; özel okulculuğu besleyen öğretmen, yönetici görüşleri, özel okulların tarihi, özel ve devlet okullarını başarı vb. açısından kıyaslama, 1980 sonrası özel sektör gelişiminin eğitime etkisi, özel okullarda markalaşma, özel okullarda tutundurma çalışmaları ile ilgili başlık ve konularda tezler hazırlanmıştır. Tezlerin çoğunluğunda özel okullar ve eğitimde özel okullaşma iktisadi veçheden (neo-liberal politikalar ve eğitimde özelleştirme açısından) ve eğitim bilimleri açısından (başarıya etkisi, veli tercih nedenleri gibi) anlatılmaya çalışılmış, sonuç olarak eğitimde özel okulların hizmeti lehte ya da aleyhte ifade edilerek öneriler sunulmuştur.

Literatürde Türk Eğitim Sistemi içinde hizmet veren özel okullar ve özel okullarla ilgili düzenlemelerin fırsat eşitliği, sosyal adalet, sosyal hareketlilik, azınlık eğitimi gibi konularla ilişkilendirilerek anlatıldığı görülmüştür. Bir toplumda devlet desteği ile özel okulculuk algısının artarak devam etmesi okullaşma oranının artmasını, eğitim finansmanı konusunda devlete alternatif bir alanın oluşmasını

sağlamış olabilir. Ancak eğitimde özel okullaşma, Türkiye örneğinde parası olanın istediği okula gitme özgürlüğünün olduğu algısını beslemekte ve devletin sosyal adalet sıfatını olumsuz etkilemektedir. Bu durum da eğitimde sosyal sınıflar arasındaki dengenin nasıl korunacağı sorusunu doğurmakta, resmi-özel okullar arasında fiziki koşullar ve eğitim öğretim koşulları açısından eşitsizliğe ve tek tercih hakkı resmi okul olan alt sosyo-ekonomik sınıf için fırsat ve imkân eşitsizliği yaratmasına sebebiyet vermektedir.

Bu bağlamda bu çalışmada 1980 ve sonrası Türkiye’de eğitimde özel okullaşma olgusu ele alınarak devletin özel okullar için yürürlüğe koyduğu teşvik düzenlemelerinden biri olan eğitim ve öğretim desteğinin özel okullaşmayı nasıl etkilediği gösterilmeye çalışılmaktadır. Eğitim ve öğretim desteği uygulaması ile eğitimde özel okullaşmanın bundan nasıl etkilendiği, hedeflere ne derece erişildiği ve bu uygulamanın eğitim alanındaki toplumsal etkilerinin tespit edilmesi amaçlanmaktadır.

I. Konu

Çalışmanın temel konusunu, özel okullarda öğrenim gören öğrencilere, devlet tarafından 2014-2019 yılları arasında verilen “Eğitim ve Öğretim Desteği”nin eğitimde özel okullaşmaya etkisini ve bunun toplumsal sonuçlarını ortaya çıkarmak oluşturmaktadır. Mevcut literatürden farklı olarak bu çalışmada, eğitimde özel okullaşmaya, nadiren çalışılmış olan eğitim ve öğretim desteği üzerinden bakılacaktır. Eğitim ve öğretim desteği uygulamasının eğitimde özel okullaşmaya etkisini anlamanın ve anlamlandırmaya çalışmanın Türk Eğitim Sisteminin imkân ve zaaflarının tespit edilmesine önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada; eğitim ve öğretim desteğinin eğitim sisteminin iyileştirilmesine katkısının olup olmadığı; eğitim ve öğretim desteğinden hangi toplumsal kesimlerin ne oranda faydalandığı; ulusal çapta olmasa da özel okulların eğitim ve öğretim desteğini nasıl kullandıkları sorularına cevap aranmaktadır. Bununla birlikte eğitim ve öğretim desteği uygulamasının eğitimde özel okullaşma açısından sonuçları görülmeye çalışılacaktır. Ayrıca eğitim ve öğretim desteği başvuru işlemlerinde

uygulayıcı olmuş okul idarecilerinin eğitim ve öğretim desteğine yönelik düşünceleri ve değerlendirmeleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

II. Amaç ve Kapsam

Türkiye’de son yıllarda eğitim sektöründe özel okulların sayıca artmasında devlet tarafından verilen teşviklerin etkili olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda bu araştırmanın amacı, “Eğitim ve Öğretim Desteği” adı altında öğrencilerin özel okula teşvikini sağlayan devlet desteğinin toplumsal etkilerini anlamak ve Türk Eğitim Sistemi üzerindeki sonuçlarını değerlendirmektir.

Eğitim ve öğretim desteği verilen özel okullar, özel Türk ve azınlık okullarının okul-öncesi, ilkokul, ortaokul ve ortaöğretim kurumlarıdır. Bu çalışmada Türkiye’deki özel Türk okullarının 1980 ve sonrasındaki gelişimine bakılarak değerlendirmeler yapılmıştır. Araştırma kapsamına özel azınlık okulları ve ortaöğretim kurumlarından biri olan mesleki ve teknik liseler alınmamıştır. Özel azınlık okullarının araştırma kapsamına dâhil edilmemesinin nedeni içerik ve işleyişinin özel Türk okullarından farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Özel mesleki ve teknik liselerin araştırma kapsamına alınmamasının nedeni ise özel mesleki ve teknik liselerine verilen eğitim ve öğretim desteğinin özel okullara verilen destekten daha farklı amaçlar ve hedeflere sahip olmasıdır. Özel mesleki ve teknik liselerine verilen destek 2012-2013 yılı itibariyle verilmeye başlanmış ve halen verilmeye devam etmektedir. Özel mesleki ve teknik liselerle ilgili bu konu ayrıca araştırılmaya ihtiyaç duymaktadır.

Özel okullaşma ile devletin örgün eğitim kurumlarından biri olan özel okulların ve özel okul öğrencilerinin sayıca artması kastedilmektedir. Özel okullaşma olgusunun sosyolojik boyutu ile nicel olarak büyüyen özel okulların toplumsal bir kurum olan eğitim ve eğitim sistemi üzerindeki etkisinin, sonuçlarının anlatılması; bireylerin küreselleşen dünyada eğitimle toplumsal statülerini korumak ya da değiştirmek amacıyla özel öğretim kurumlarına yönelik taleplerinde yaşanan artışın analizi kastedilmektedir.

Eğitim ve Öğretim Desteği 2014-2015 eğitim-öğretim yılında verilmeye başlanmıştır. 2014-2015 eğitim-öğretim yılından 2018-2019 eğitim-öğretim yılına kadar toplamda beş yıl özel okul öğrencilerine bu destek verilmiştir. Ancak eğitim ve öğretim desteği uygulaması ile ilgili MEB tarafından bu desteğin 2019 yılı itibariyle kademeli olarak kaldırılması kararı alınmıştır.

2018 yılı Kasım ayında Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk'un açıklamasından eğitim ve öğretim desteği uygulamasının organize sanayi bölgeleri ve bu bölgeler dışında açılan özel mesleki ve teknik eğitim okullarında öğrenim gören öğrenciler hariç olmak üzere diğer özel okullar için 2018-2019 eğitim ve öğretim yılının sonundan itibaren kademeli olarak kaldırılacağı anlaşılmaktadır. Kademeli olarak azaltılacak denilmesi ile özel okullarda bu desteği almaya hak kazanan öğrencilerin öğrenim gördükleri okulun öğretim kademesi süresi boyunca destekten faydalanabilecek olması kastedilmektedir (Hürriyet, 29.01.2019).

2014-2019 yılları arasında verilen bu destekle ilgili yapılan bu çalışmada 2014-2015, 2015-2016, 2016-2017, 2017-2018 yılları arasında verilen eğitim ve öğretim desteğinin sayısal verilerine ulaşılmıştır. 2018-2019 eğitim ve öğretim yılı için gerek özel okul öğrenci ve öğretmen sayıları gerekse eğitim ve öğretim desteği alan öğrencilerin toplamı resmi kaynaklar tarafından henüz açıklanmadığı için tezin kapsamına 2018-2019 eğitim-öğretim yılı dâhil edilememiştir.

Eğitim ve öğretim desteği uygulamasının kamusal alandaki en meşhur adı “teşvik” ve “özel okul teşviki”dir. Bu yüzden yapılan görüşmelerde görüşülen kişiler “eğitim ve öğretim desteği” demek yerine “teşvik” kelimesini sıklıkla kullanmışlardır. Dolayısıyla bu tezin bölümlerinde “eğitim ve öğretim desteği” kavramı kullanılmakla birlikte bazı ifadelerde eğitim ve öğretim desteği ile aynı anlama gelen “teşvik”, “destek” kelimelerinin kullanımı tercih edilmiştir.

Eğitim ve öğretim desteği uygulamasının eğitimde özel okullaşmaya etkisinin sosyolojik analizini yapabilmek için 10 kişi ile yapılan görüşmeler neticesinde şu konulara yer verilmiştir;

1. Eğitim ve öğretim desteği uygulamasını doğuran sebepler,

2. Eğitim ve öğretim desteği uygulamasına sosyo-ekonomik gelir gruplarının ulaşabilirliği,
3. İdarecilerin gözünden velilerin eğitim ve öğretim desteği uygulamasına bakışı,
4. Eğitim ve öğretim desteği uygulamasının özel okullara etkisi,
5. Eğitim ve öğretim desteği uygulamasının Türk eğitim kalitesine etkisi,
6. Eğitim ve öğretim desteğinin uygulamasında yaşanan zorluklar.

III. Yöntem

Verilerini saha araştırmasıyla elde eden sosyoloji çalışmalarında nicel ve nitel olmak üzere iki farklı yöntem kullanılmaktadır. Bu yöntemler bilimsel bir çalışma hazırlanırken izlenecek yolun belirlenmesinde, bilimsel çalışmaların incelenmesinde, anlamlandırılmasında ve analiz edilmesinde kolaylıklar sağlamaktadır. Dolayısıyla yöntem, bilimsel bir çalışmanın geçerliğini, güvenilirliğini ve kullanılabilirliğini göstermesi ve koruması bakımından oldukça önemlidir.

Nicel araştırma yönteminin ortaya çıkmasında ve temelinde pozitivist bilim felsefesinin ilkeleri etkili olmuştur. Pozitivist anlayışın gerçeği insandan bağımsız bir olgu varsaymasından dolayı nicel araştırmada, araştırmacı nesnel ve yansız bir şekilde çalışmasını açıklamalıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 62). Nesnel ve yansız bir şekilde çalışmanın yolu ise çok sayıda insandan standardize edilmiş, sayısal veriler toplayacak ölçüm araçları kullanmaktan geçmektedir. Sayısal verilerin istatistiksel analizi ile çalışmada hem genellemeler yapılmakta hem de çalışma analiz edilmektedir (Creswell,2017:16).

Nitel araştırma yönteminin ortaya çıkmasında ve temelinde ise fenomenolojik (oluşturmacı ve yorumlayıcı dünya görüşü) yaklaşımın ilkeleri etkili olmuştur. Fenomenolojik yaklaşımda gerçek, insandan bağımsız değerlendirilemez, tam tersine insanın etkin olduğu yorumsal bir süreci ifade etmektedir. Nitel araştırmada tam nesnellikten ziyade araştırmacının çalışmasının amacını, konumunu vb. ayrıntılı bir biçimde anlatması beklenmektedir. Bu beklentide nitel araştırmada betimleme,

yorumlama, gerçeğe katkıda bulunan bireylerin bakış açılarını anlama ön plana çıkmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 63). Nicel ve nitel araştırma yöntemleri arasında farklılıklar olmasına rağmen biri diğerinden üstün değildir. İki yöntemin de güçlü ve zayıf yönlerinin olduğunu bilmekte fayda vardır. Nicel araştırmada istatistiksel analizler aracılığıyla genellemelerin yapılabilmesi, güvenilirlik ve geçerliğin ölçülebilir olması nicel araştırma yönteminin güçlü yönleri iken; örneklem hatası, ölçmede herhangi bir yetersizlik, araştırılan konu hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olamamak ise zayıf yönleridir. Nitel araştırmada araştırılan konu hakkında derinlemesine bilgi sahibi olabilme nitel araştırma yönteminin güçlü yönleri iken; araştırma konusu ile ilgili genellemelerin yapılamaması, bilgilerin inandırıcılığının zorluğu ise zayıf yönleridir. Aynı zamanda nitel araştırma yönteminin belirli sınırlılıklara sahip olması söz konusudur. Nitel bir araştırmada elde edilen veriler küçük sayıda örneklemde elde edilmesinden kaynaklı genellenebilir nitelikte olmayıp araştırmanın örneklemiyle sınırlı kalır (Kuş,2012:180). Dolayısıyla bu araştırma, İstanbul’da görüşme yapılan özel Türk okulları, idarecileri ve Milli Eğitim Bakanlığı’nın ilgili birim görevlileri ile sınırlıdır.

Sosyal bilimciler gittikçe nitel araştırma yöntemine daha çok yönelmekte, zira bu süreçte nesnellikten ziyade bakış açısı öne çıkmaktadır. Ayrıca nitel bir araştırma yönteminde sosyal olay ve olgularla ilgili tek bir doğru ya da gerçeklik yoktur, bilakis farklı ve muhtelif algılar olduğundan ortama göre çeşitlilik gösteren betimlemeler söz konusudur (Yıldırım ve Şimşek, 2018:31). Yukarıda anlatılanlar çerçevesinde eğitim ve öğretim desteğinin özel okullaşmaya etkisinin sosyolojik analizini yapabilmeyi hedefleyen bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Günümüzde özel okullarla ilgili araştırmalara bakıldığında her iki araştırma yönteminin kullanıldığı görülmüştür. Ancak çoğunluğunda istatistiksel analizlerin yapıldığı nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Örneğin, özel okul velilerinin özel okulu tercih nedenlerini açıklamakta nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Eğitim ve öğretim desteği uygulamasının amaçlarına ve sonuçlarına ulaşabilmek, eğitimde özel okullaşmanın toplumsal boyutunu açıklayabilmek için nitel araştırmaya gerek duyulmaktadır. Bu konu sadece sayısal verilerle açıklanamayacağı için derinlemesine ve detaylı bilgi ve sorgulamaya ihtiyaç vardır.

IV. Teknik

İnsanın ve toplumun dinamik yapısı, insan ve toplumla ilgili olay ve olguları incelerken genelleme yapmaktan ziyade anlamaya yönelik yöntemleri daha ön plana çıkarmaktadır ki bu yöntem nitel araştırma yöntemidir. Sosyal alandaki olay ve olguları anlamak için nitel araştırma yönteminin veri toplama araçlarını kullanmak gerekmektedir. Bu yöntemin içinde yer alan derinlemesine mülakat veri toplama tekniklerinden bir tanesidir. Görüşme yoluyla bireylerin deneyimlerine, tutumlarına, düşüncelerine, niyetlerine, yorumlarına ilişkin bilgilere ulaşılmaya çalışılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018:130). Derinlemesine mülakat alanyazında yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış olmak üzere üç başlıkta ele alınmaktadır (Berg,2001:68).

Yapılandırılmış mülakatlar, biçimsel olarak yapılandırılmış bir soru formu eşliğinde gerçekleştirilmektedir. Yapılandırılmamış mülakatlarda soru formu kullanılmamakta, yarı yapılandırılmış mülakatlar ise yapılandırılmış ile yapılandırılmamış arasında yer alan mülakatlardır. Bu tür mülakatlarda önceden belirlenmiş belli sayıda soru ya da konu başlığı vardır. Belli bir sıra içinde görüşülen bireye sorular sorulur ancak görüşmeci soruların ve cevapların arkasını öğrenebilmek için soruşturma yapabilme hakkına sahip olmaktadır (Berg, 2001: 69-70). Bu bilgiler doğrultusunda bu çalışmada da derinlemesine mülakat tekniğinin yarı yapılandırılmış soru formu eşliğinde toplamda 10 kişi ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Görüşmecilerden 5'i müdür yardımcısı,1'i okul müdürü olarak, 2'si bir ilin, 1'i bir ilçenin MEB Özel Öğretim Kurumları Müdürlüğünde Şube Müdürü olarak, son bir tanesi de özel okulların bir derneğinde başkan olarak görev yapmaktadır. Her bir görüşmeci için ortalama 40 dakika süren görüşmeler, görüşmecilerin makam odasında, 2018 Kasım ve 2019 Ocak-Şubat aylarında gerçekleştirilmiştir.

Çalışma grubunun hepsi İstanbul'da görevli oldukları için kendi deneyimlerini İstanbul üzerinden aktarmışlardır.

İl ve ilçenin içinden yapılan görüşmeler, devletin özel öğretime bakış açısını yansıttığı, eğitim ve öğretim desteği ile ilgili tüm süreci bütüncül olarak görüp yorum yapmaya fırsat verdiği için önemlidir.

Dernek başkanı ile yapılan görüşme özel okul camiasının eğitim ve öğretim desteğine bakışını ortaya çıkarmak açısından önemlidir.

Özel okul idarecileri eğitim ve öğretim desteğinin okuldaki uygulayıcıları olmuş kişilerden seçilmiştir. Zira bir idareci okulda yaptığı işlerle bir nevi hem okulun hem velinin nabzını tutan konumundadır. Bu da eğitim ve öğretim desteği ile hedeflenen ve olması beklenen durumların ne kadarının pratiğe geçirildiğini göstermek bakımından önemlidir.

Çalışmanın ilk bölümünde 1980 ve sonrası Türkiye’de eğitimde özel okullaşmaya zemin hazırlayan süreç Türkiye’deki ve dünyadaki toplumsal, ekonomik ve siyasal oluşumlar dikkate alınarak anlatılmaktadır. Böylelikle eğitimde özel okullaşmaya ilişkin teorik zemin hazırlanmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde tezin konusu olan eğitim ve öğretim desteğinin yasal dayanakları, uygulanma süreci, istatistikî bilgileri ile Türkiye’de 1980 sonrası özel okulların sayısal verileri yer almaktadır.

Çalışmanın üçüncü bölümünü ise araştırma yöntemi hakkında bilgiler ve alan araştırması oluşturmaktadır. Bu bölümde eğitim ve öğretim desteğinin özel okullaşmaya etkisinin tespiti ve sosyolojik değerlendirmesi için yapılan görüşmelerin analizine yer verilmektedir. Son bölümde ise elde edilen sonuçlar değerlendirilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. TÜRKİYE’DE 1980 VE SONRASI ÖZEL OKULLAŞMAYA (ÖZEL OKULCULUK OLGUSUNU BESLEYEN ETMENLER) ZEMİN HAZIRLAYAN DÖNÜŞÜM

1.1.1. Türkiye’de Türk Özel Okullarının Tarihi Gelişimi

Türkiye’de özel öğretim kurumları kapsamındaki Türk Özel Okulları, 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununda belirtildiği üzere, “[...] Türkiye Cumhuriyeti uyruklu gerçek kişiler, özel hukuk tüzel kişileri veya özel hukuk hükümlerine göre yönetilen tüzel kişilerce açılan [...]” (md. 1) (RG, 14 Şubat 2007, 26434: 1) tüm okul türleri ve kademelerindeki özel okullar ile Bakanlıkça dönüşüm programına alınan kurumlardan 2018-2019 eğitim-öğretim yılının sonuna kadar faaliyetleri devam eden ortaöğretim özel okullarını (md. 2) (RG, 14 Şubat 2007, 26434: 1) kapsamaktadır. Bu okulların giderlerini her ne kadar devlet karşılamasa da, özel okullar Milli Eğitim Bakanlığının gözetimi ve denetimi altında hizmet vermektedirler. Eğitim alanında kamusal hizmet veren devlet okullarının yanında özel okulların varlığı uzun yıllardır görülmektedir. Bu bağlamda Türkiye’de özel okulların tarihçesine bakıldığında, özel okulların gelişiminin dönemin konjonktürel yapısıyla ve dünya görüşü ile paralel bir gelişim izlediği söylenebilir. Zira Osmanlı’nın modernleşme politikalarını uygulamaya başladığı Tanzimat döneminden itibaren eğitim alanında özel okullaşma eğiliminin etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Türkiye’de modern okullaşmanın ve özel okulların tarihini Tanzimat dönemiyle (1839) başlatmak yanıltıcı olmaz. Bugünkü anlamda özel okulların resmi kaynaklarda ifade ediliyor olması 1856 Islahat Fermanı’na istinat etmektedir. Çünkü bu fermanla gayrimüslimlerin kendi okullarını açmalarına, genişletmelerine müsaade edilmiştir (Uygun, 2003: 108).

Tanzimat döneminde Türklerin açmış oldukları özel okullar ile ilgili bir bulguya rastlanmamakla birlikte, gayrimüslim ve Türk özel okullarını ilgilendiren kararların alındığına rastlanmıştır. 1856 tarihli Islahat Fermanında azınlık özel okulları ile ilgili, Türk eğitiminin ilk yasası olan 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nde Osmanlı tebaasının ve yabancıların özel okul açmalarını düzenleyen maddeler bulunmaktadır (Akyüz, 2012:173). Tanzimat döneminde daha çok azınlık ve yabancı özel okullar ağırlıklı düzenlemeler yapılmakla birlikte Türklerin de özel okul açabileceği yönünde açıklamalar yapılmıştır. Neticede bu düzenlemelerin olması o dönemde özel okulların varlığına ve devletin gündeminde olduğuna işaret etmektedir.

II. Abdülhamit dönemine gelindiğinde özellikle azınlık ve yabancı okulların siyasi olarak zararlı görülen eylemleri olmuş; devletin kontrolü kâğıt üzerinde kalmıştır. Türk özel okulları açısından ise bu dönem İlk Türk özel okullarının isimlerinin görüldüğü dönemdir: Şemsülmaarif, Mekteb-i Hamidî gibi. 1903 yılında İstanbul'da yirmi sekiz özel Türk Okulu ve bu okullara giden toplamda 4500 öğrenci vardır (Akyüz, 2012: 240).

Akyüz'e (2012: 240) göre; Türk özel okullarının gelişmesinde "...Bulgar, Rum, Ermeni, Yahudi azınlıkların özel okullarıyla hemen her millettten yabancı okulların bulunuşu ve onların daha iyi eğitim öğretim yapmaları..." etkili olmuştur. Dolayısıyla azınlık özel okullarında verilen eğitimin kalitesi Türklerin de eğitim alanında harekete geçmesini kışkırtmış görünmektedir. Böylelikle azınlıkların eğitim alanında öne çıkan etkin rolleriyle rekabet etme fırsatı yakalayan Türk özel okulları, Türk halkına hitap eden bir nevi kamu yararı güden okullar olmuşlardır.

Meşrutiyet dönemine gelindiğinde; bu dönemde basın, yayın ve örgütlenme özgürlüğünün olması özel okulların gelişmesine katkı sağlamıştır. Özellikle yabancıların özel okullarından Türk çocuklarını eğitmek ve Türk özel öğretiminin gelişimini sağlamak amacıyla Osmanlı İttihat Mektepleri Cemiyeti, Türk özel okul kurucuları tarafından ise Osmanlı Mektepleri Tevhid-i Mesaî Cemiyeti kurulmuştur. Osmanlı Mektepleri Tevhid-i Mesaî Cemiyeti, mezunlarına lise öğretimini de

verebilmek için, 1911 yılında Mekâtib-i Hususiye İdadî'si adıyla bir okul açmıştır (Akyüz, 2012, 277).

1876 yılında yürürlüğe giren Kanun-i Esasi Anayasasında özel okulları ilgilendiren maddeler bulunmaktadır: “ Madde 15- Emri tedris serbesttir. Muayyen olan kanuna tebaiyet şartile her Osmanlı umumi ve hususi tedrise mezundur” (Tanilli,1976: 27). Bu maddede eğitimin serbest olduğu ve kanuna uymak şartıyla her Osmanlı'nın genel ve özel eğitim yapabilecekleri ifade edilmiştir. Bu madde çerçevesinde Osmanlı'da özel okullar arasına azınlık ve yabancı okullar doğrudan girmektedirler. Müslüman kesim tarafından açılan medreseler, eğitim yönünden Şeyhülislamlığa, yönetim ve ekonomi yönünden vakıflara bağlı olduklarından, özel ve yarı resmi sayılabilirler. Sıbyan (mahalle) mektepleri, Evraka bağlı bulunan ve özel kişiler tarafından açılan belli bir ücret karşılığında eğitim yapan kurumlar olması nedeniyle özel okul statüsünde değerlendirilebilirler (Özkaya,1986:36). II. Meşrutiyet'in ilanından sonra 1915 yılında *Hususi Mektepler Talimatnamesi* -Özel Okullar Genelgesi- çıkartılarak (Ergin, 1977: 1446) özel öğretimin gelişimine destek verilmiştir. Buna rağmen Meşrutiyet döneminin ilk yıllarında çok sayıda açılan özel okulların gelişimini o dönem ardı arkası kesilmeyen savaşlar yavaşlatmakla kalmamış birçok özel okulun da kapanmasına neden olmuştur (Özkaya, 1986: 37).

II. Meşrutiyet ve bu dönemi takip eden Birinci Dünya Savaşı ve sonrasında yabancı ve azınlıklara ait özel okulların zararlı etkileri bilindiğinden, 1915 tarihli “Mekâtib-i Hususiye Talimatnamesi”nde (Özel Okullar Genelgesi) Türklerin özel okul açma girişimleri teşvik edilirken, yabancı ve azınlık özel okullarının devletin gözetim ve denetiminde olması anlamında önlemler alınmıştır. Ancak Sevr Antlaşması gereğince bu denetim ve özel okul açma yasağı yürürlükten kaldırılmıştır (Özkaya, 1986: 37).

Meşrutiyet Döneminin padişahı II. Abdülhamit zamanında, özel okullarla ilgili birçok düzenleme yapıldığını, ancak yukarıda da zikredilen sebeplerden dolayı bu düzenlemelerin uygulanabilirliğini güçleştiren iç ve dış olaylar olduğunu unutmamak gerekir. Yapılan düzenlemeler şu şekildedir:

- 1) Rumeli-i Şarki'nin Nizamname-i Dâhilîsi: Bu düzenleme ile amaç gayrimüslim ve yabancı okulları denetlenebilir hale getirerek bu okulların devlet aleyhine faaliyetlerde bulunmasını engellemek iken uygulamada bu pek mümkün olmamıştır.
- 2) Rumeli-i Şarki Vilayeti'nin Mebadi-i Tedris Hakkında Kanun: Rumeli'de bulunan özel okulların işleyişi için çıkarılmış olup; içeriği nedeniyle devlet aleyhine kullanılma olasılığı yüksek olan bir düzenlemedir.
- 3) Vilayet-i Şahane Maarif Müdürlerinin Vezaifini Mübeyyin Talimat: 1896 yılında özel okulların açılış ve çalışma ilkelerini belirlemek ve taşra maarif müdürlerinin bu konudaki yetkilerini açıklamak amacıyla hazırlanan bir talimattır. Ancak devlet, dönemin siyasi şartları nedeniyle gayrimüslim ve yabancı okulları kontrolü altına alamamıştır (Yılmazlar, 2007: 25-29).

Cumhuriyet'in ilanından sonra Türkiye'de özel okullara bakış açısını ve özel okulların gelişimini Türkiye'nin bağımsızlık mücadelesi ve sonrasında imzalanan Lozan Barış Antlaşması etkilemiştir. Azınlık ve yabancı okulların devletin aleyhine girişimlerine Lozan Antlaşmasıyla dur denilebilmiş, bu okullar devletin kontrolü ve denetimi altına alınabilmiştir. Hemen akabinde 3 Mart 1924 yılında çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitim ve öğretimde birlik sağlanmaya çalışılmış, devlet eğitimi tüm kademelerde finansman olarak da üstlenmiştir. Ancak devletin ekonomik olarak yetersizliklerinin olmasından dolayı eğitimde istenilen seviyeye gelebilmek için özel girişimcilerin de desteği istenmiştir (Uygun, 2007: 114). Bu yüzden Atatürk, 1925 yılında Meclis'te yaptığı bir konuşmada özel kişi ve kuruluşları eğitime katkı yapmaya ve bu alanda hizmet vermeye çağırmıştır (TED, 2012: 5).

Atatürk'ün isteği üzerine 31 Ocak 1928'de hükümet ve özel girişimcilerle birlikte Türk Eğitim Derneği (TED) kurulmuştur. Bu derneğin en önemli amaçları; yurtlar açarak maddi olarak eğitim alma imkânı olmayan başarılı çocuklara barınma imkânı ve burs sağlamak; yabancı dilde eğitim vermek olarak sıralanabilir (Uygun, 2007: 114). Cumhuriyet döneminde her ne kadar özel öğretim tavsiye edilse de Akyüz'ün (2012: 374) de belirttiği gibi Türklerin önderliğinde açılan özel okullar başlangıçta yavaş bir gelişme göstererek 1960'lara kadar daha çok birkaç büyük kentlerde toplanmıştır.

1961 yılının Ocak ayının sonunda toplanan “Özel Okullar Komitesi”nin verdiği raporda, tüm özel okulların hala 1915 Mekatib-i Hususiye Talimatnamesi ve Bakanlığın verdiği emirlerle yönetilmekte olduğundan ve bunların günün ihtiyaçlarına cevap verecek yeterlilikte olmadığından bahsedilmiştir (MEB, 1961: 3). Bunun üzerine 8 Haziran 1965 yılında çıkartılan 625 sayılı “Özel Öğretim Kurumları Kanunu”nda tüm özel okullarla ilgili ayrıntılı düzenlemeler yapılmıştır.

625 sayılı Kanun çıkarıldıktan sonraki yıllarda kanunun bazı maddelerinde değişiklikler yapılmış; 1985 yılından itibaren özel öğretimle ilgili yönetmelik ve yönergeler birbiri ardınca çıkarılmıştır. Daha sonra 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu yürürlükten kaldırılmış; 5580 sayılı Kanun çıkarılmıştır. Böylelikle özel okulların eğitim sistemi içindeki yeri Türk Milli Eğitiminin amaçlarına uygun hareket eden kurumlar olarak belirlenmiştir (MEB ÖKGM, 1991: 26).

Sonuç olarak, Cumhuriyetin kuruluşundan 1950'lere kadar azalarak varlık gösteren özel okullar, Menderes döneminde artmaya başlamıştır. Özellikle 1965 yılında çıkarılan 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu bu süreci hızlandırmıştır. 1970'li yıllarda anarşik ortam nedeniyle duraklayan özel okullar, 12 Eylül sonrası yeniden hız kazanmıştır. Kenan Evren zamanında “paramız yok okullara sahip çıkın” söylemi ile özel okullaşma teşvik edilmiş, Turgut Özal döneminde öğrencilerden katkı payları alınmaya başlanmış, Milli Eğitim Vakfı özel okullar açmaya başlamıştır (Okçabol, 2007: 149). Başka deyişle; 1950'ye kadar eğitim sadece kamu hizmeti olarak görülürken, 1950'li yıllardan sonra kamu eğitim hizmetinin sağlanmasında önemli bir değişiklik olmuş, devlet Maarif Kolejlere adıyla kendi özel lisesini açmıştır. Dolayısıyla bu tarihten sonra özel okul sayısında yükselmeler olmuştur (Gök, 2004: 99).

1.1.2. Türkiye'nin 1980 ve Sonrasının Eğitim Anlayışını Etkileyen Konjonktürel Yapı

Toplumların en temel sosyal kurumlarından olan eğitimin hem bireye yönelik hem de devletin işleyişine yönelik amaçları vardır. Eğitimin bireyin sosyal statüsünü tayin eden en önemli araçlardan biri olmasının yanı sıra bir ulusun var olmasını sağlayan bir araç olma, toplumu değiştirecek yenilikçi kişiler yetiştirerek toplumun yenileşmesine katkıda bulunma, ekonomik verimi arttırarak iyi üretici ve tüketici yetiştirme, bireyde siyasal bir bilinç oluşturarak iyi bir vatandaş yetiştirme (Tezcan, 1985: 47-48) gibi toplumsal amaçları da söz konusudur. Eğitim bu yönüyle dil, din, ahlak, ekonomi, siyaset gibi diğer sosyal kurumlarla da yakın ilişki halindedir (Celkan, 2014: 40). Dolayısıyla eğitim bir bütün halinde toplumun sosyo-kültürel amaçlarını gerçekleştirme amacı güder. Eğitim tüm bu sayılan amaçlar doğrultusunda hem dünyanın hem de içinde bulunulan toplumun siyasi, ekonomik ve toplumsal gelişimi ve değişimi ile yakından ilişkilidir. Özellikle 1980'li yıllar hem dünyada hem de Türkiye'de büyük dönüşümlerin yaşandığı yıllar olması hasebiyle eğitim konusunda da büyük dönüşümlere neden olmuştur.

12 Eylül 1980'de yaşanan askeri darbe izleyen yıllarda toplumda ve toplumun kurumlarında önemli etkiler yaratmıştır. Türk Eğitim Sistemi açısından Cumhuriyet'in ilk yıllarının aksine bu yıllar eğitim sistemi içinde özel okullaşmanın desteklendiği ve sayıca arttığı yıllar olmuştur. Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki okulların çoğu devlet okullarıdır. Özel okul sayısı oldukça azdır. 1980'li yıllarda benimsenen neo-liberal politikalar sonucu bu durum değişmeye başlamıştır (Gök, 2004: 97).

Askeri darbe ülkenin ekonomik krizde olduğu, toplumda kargaşa ve yıldıırının arttığı, verimsiz parti tartışmalarının olduğu bir ortamda (Boratav, 2009: 140) Türkiye'nin selameti için olduğu söylenerek ordu başkanlığında yapılmıştır. Böylece Türkiye'de hem siyasal hem de ekonomik olarak yeni bir dönem başlamıştır (Öztürk, 2009: 61). Siyasi ve ekonomik olarak yeni döneme geçişi sağlayan siyasi ve ekonomik liberalizmin bazı ilkelerini destekleyecek uygulamaların hayata geçirilmesidir. Burada dikkat edilmesi gereken husus liberalizmi salt iktisadi bir

mevzu olarak görmemek gerektiğidir. Liberal politikalar toplumsal alanı, toplumsal yapı içindeki sistemleri de kendine özgü özgürlük anlayışı ile etkilemektedir. Eğitim kurumu da bu anlayıştan etkilenen en önemli kurum haline gelmiştir.

1980'lerin en önemli siyaset adamlarından Turgut Özal, 1979'un sonunda Süleyman Demirel hükümeti zamanında Başbakanlık Müsteşarı ve DPT Müsteşar vekili olmuş; darbeden sonra ekonomiden sorumlu başbakan yardımcısı olmuş, sonrasında 1983'te Başbakan ve 1989'da Cumhurbaşkanı olmuştur. Özal saydığımız bu görevlerinin yanında özellikle ünlü 24 Ocak kararlarıyla anılmaktadır. Zira Özal, 24 Ocak 1980 kararlarını çıkartarak ülkenin ekonomisinde önemli bir reform yapmıştır. 24 Ocak 1980'de uygulamaya konan "Ekonomik İstikrar ve Yeniden Yapılanma" programı, Türkiye ekonomisinin devletçilikten soyunup kapitalistleşmesine ve küresel kapitalist ekonomiyle bütünleşmesine giden yolu açtığı için önemlidir. Özal 1983'te başbakan olduktan sonra 24 Ocak programının işlerliğini siyasal sorumlulukla bir araya getirerek içselleştirmiştir (Bora, 2005: 596). Yine aynı yıl IMF ile 3 yıllık stand-by düzenlemesi yapılmıştır. Böylelikle 1980 sonrası devletin uyguladığı iktisadi politikalarda özel sektör desteklenmiş, dış ticaret serbestleştirilmiş, ulusal ve uluslararası sermaye arasındaki işbirliği gelişmiştir. Diğer bir deyişle; devlet ekonomik alandaki aktifliğini zamanla gitgide artacak bir şekilde özel sektöre, özel sektörün başını çektiği yatırım ifadelerine bırakmış, böylelikle KİT'lerin yerini de yavaş yavaş özel sektör işletmeleri almaya başlamıştır (Ergül, 2013: 24-25). İktisadi alanda özel sektör vurgusunun oluşması ve 1990'lar itibariyle de diğer sosyal kurumları da içine alacak şekilde artması devletin eğitime bakış açısını ve eğitimle ilgili alınan kararlarını da etkilemiştir. Yine bu gelişmeleri ve eğitime yansımalarını ele alırken dünyadaki gelişim ve değişimlerden bağımsız düşünmemek gerekir.

1.1.3. 1980 ve Sonrası Küresel Etkenlerin Eğitim Politikalarına Etkisi

Türkiye'de 1980 sonrasında küresel güçlerin etkisini anlamak için iki konuya bakmak zorunludur. İlki Cumhuriyet tarihi boyunca yabancı eğitim uzmanlarının

Türk Eğitim Sistemi üzerinde etkili oldukları bilinmektedir. Özellikle 1924-26 yılları arasında John Dewey, 1927 yılında O. Buyse, 1935 yılında Alman eğitimci Kuhne gibi isimler Türk Eğitim Sistemi üzerinde yaptıkları incelemeler ve sundukları öneriler ile etkili isimler olmuşlardır. 1950'li yıllar ile birlikte Amerikan eğitim modelinin etkili olmaya başladığı görülmektedir (Erdoğan, 2010: 6-7). İkincisi ise 1980'li yıllarda dünya üzerinde yaşanan liberal politikaların Türkiye'ye de yansması sonucu Türk eğitim felsefesinde ve eğitim politikasında da önemli değişimlere neden olmuştur. Eğitim felsefesinde ve politikasında yaşanan değişim eğitimin içeriğini de değiştirmiştir (Öztürk, 2009: 64). Ancak bu noktada önemli bir ayrıntı gözden kaçırılmamalıdır. Bahsedilen yabancı unsurlar tek başına eğitimi istenen hedeflere ulaştırma noktasında yetersiz kalmaktadır. Dış unsurlar tarafından geliştirilen eğitim politika ve projeleri Türkiye'nin toplumsal zemini üzerinde büyük oranda başarısız olma durumunda kalmış ya da topluma uyumlu olması için farklı niteliklere bürünmek zorunda kalmıştır.

1980 ve sonrasındaki dünyadaki toplumsal, siyasal ve ekonomik dönüşüm anlatılırken küreselleşme, bilgi toplumu, neo-liberalizm kavramları sıklıkla kullanılır. Bu kavramların bağlantıları kuvvetli olduğundan birbiriyle ilişkili açıklamak mümkün olabilmektedir. Şöyle ki; varlığını ve devamlılığını üretim ilişkileri ve koşullarında sağlayan küreselleşmenin toplumsal boyutu ise bilgi toplumu olarak ortaya çıkmaktadır (Dikkaya, Özyakışır, 2006: 152). Küreselleşme sürecini canlı tutan oluşumlar yeni iletişim ve teknolojinin her geçen gün ilerlemesi; bilginin, düşüncenin, sermayenin ve insanoğlunun gittikçe artan sirkülasyonudur (Lee, 2002: 157). Dolayısıyla küreselleşmenin var olduğu bilgi toplumu olarak da zikredilen bir dünyada bu sistemin gereklerini yerine getirebilecek ve yeni teknolojilere ayak uydurabilecek insan gücünün yetişmesi beklenmektedir. Bu beklentiyi eğitim alanının karşılayacağı düşünüldüğünde ise eğitimde küresel etkilerden bahsetmek gerekecektir (Gümüş, 2015, 168-169).

Türkiye'nin küreselleşme sürecine uyum göstermeye başladığı yıllar 1980 ve sonrasıdır. Bu tarihten itibaren küreselleşme önünde engel olabilecek durumlar için önlemler alınmıştır. Örneğin; yapısal uyum politikalarıyla birlikte piyasa ilkesi toplumda hâkim olmaya başlamış, özelleştirme ile devletin etkinliği sınırlandırılmaya

çalışılmıştır (Gümüş, 2015: 169). Özelleştirmeye kamusal alanın daraltılmaya çalışılması özellikle Türkiye’de neo-liberal politikaların uygulanmaya başladığının da göstergesi olmuştur. Türkiye’de neo-liberal politikaların uygulanmaya başlanmasıyla birlikte bilgi toplumunun gerektirdiği insan tipini yetiştirmek önemli bir konu haline gelmiştir. Neo-liberal politikaların eğitim alanına taşınmasında ve yayılmasında uluslararası ticaret ve yatırım anlaşmaları, IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü gibi uluslararası kuruluşlar ve Avrupa Birliği gibi bölgesel örgütlenmeler temel aktör konumundadır (Keskin, Demirci, 2003: 34).

1.1.3.1. Avrupa Birliği (AB)

Avrupa Birliği küreselleşmenin ülkeler arası entegrasyon düşüncesini savunan bölgesel örgütlerden biridir (Gültekin, Anagün, 2006: 146). Küreselleşmenin etkisi ile ülkelerin birçok alanda ortak tavır ve tutum birliği içerisinde olmaları gerektiği düşüncesi ile 1992’de imzalanan Maastricht Anlaşması Avrupa Birliği’nin yayılmasının ve üye ülkeler arasındaki işbirliğinin daha da artmasını sağlamaya çalışmaktadır (Gedikoglu, 2005: 67). Bu amaç doğrultusunda üye ve aday ülkeler arasında bağ kurulması için özellikle aday ülkelere siyasi, ekonomik ve kültürel alanlarda bazı değişiklikler yapması istenmektedir.

1960’lı yılların ilk yarısında Ankara Antlaşması ile başlayan Türkiye’nin AB adaylığı süreci, 1970’li yıllarda Katma Protokol ile devam etmiş ve 1996 yılında Gümrük Birliği’nin kurulması ile daha üst seviyeye çıkmıştır. Tam üyelik hedefi doğrultusunda 1999 Helsinki Zirvesi ile Türkiye’nin adaylık statüsü kabul edilmiş, 17 Aralık 2004 tarihinde de 3 Ekim 2005 tarihi itibarıyla üyelik için müzakerelere başlanma kararı alınmıştır (Arslan, 2008). Türkiye’nin Avrupa Birliğine üye ülke konumuna gelmesi için Türkiye’den siyasi, sosyo-ekonomik ve kültürel alanlarda birtakım değişiklikler yapması talep edilmiştir (Erdoğan, 2010:101). Değişiklik yapılması istenen konulardan en önemlilerinden biri eğitimidir. Tuzcu’ya göre (2006:3) “Diğer alanlarda yapılacak üyelik/uyum çalışmaları, eğitim ilke ve politikalarıyla desteklenmezse, istenilen başarı sağlanamaz. Bu bağlamda, Türkiye eğitiminin temel amaçları ve hedefleri, AB’yle bütünleşme sürecinde gerçekleştirilen reform çalışmalarına destek verecek nitelikte yenilenmelidir.”

AB'ye tam üyelik amacıyla AB uyum politikaları kapsamında eğitim alanında düzenlemeler yapılmaktadır. Örneğin ERASMUS programı ile üniversite öğrencilerinin ülkeler arası giriş çıkışları kolaylaştırılmakta ve ülkeler arasında karşılıklı diplomalar kabul edilmektedir. Türkiye de bunun için Avrupa Kredi Transfer Sistemine uyum çalışmaları içerisine girmiştir. Ayrıca “Eğitime %100 Destek”, “Haydi Kızlar Okula” projeleri; zorunlu yabancı dil eğitimi; örgün, yaygın ve uzaktan eğitimi ile yabancı dillerin eğitimi gibi birçok alanı içine alan Sokrates programı gibi birçok proje ve uygulama ile eğitimde Avrupa etkisinin güçlendiği görülmektedir (Gedikoğlu, 2005).

Sonuç olarak, Avrupa Birliği'nin eğitim konusunda liberalleştirme yönünde hareket ettiği, eğitim ile ilgili belirlediği amaçlarında net bir şekilde görülmektedir. AB'nin her türlü eğitime erişimin eşit ve serbest olacak şekilde düzenlenmesi (Tezcan, 2002: 60), pazar koşullarına ve gereksinimlerine göre kamusal eğitimin ticarileşmesi ve özel sektörün desteklenmesi, yerelleştirilerek esnekleştirilmesi, piyasa şartları ve ihtiyaçları gereğince eğitim içeriğinin belirlenmesi gibi temel amaçlarının olduğu (Sayılan,2007: 7) ve Türkiye'nin bu amaçlar doğrultusunda hareket etmeye çalıştığı düşünüldüğünde Türk Eğitim Sisteminin küreselleşme, özelleştirme, yerelleşme gibi politikalardan etkilenmemesi mümkün görünmemektedir.

1.1.3.2. Neo (yeni)-liberal Yapısal Uyum Politikaları - Dünya Bankası (DB) – Uluslararası Para Fonu (IMF)

Eğitimde küresel etkilerin bir diğer ayağı da Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu IMF'nin eğitim alanına yaptığı müdahaleleridir. Bu müdahalelerin daha çok neo-liberal anlayışla yakından ilişkili olduğunu vurgulamak gerekir. Zira bu müdahalelerin “yapısal uyum programları” ve “yeniden yapılandırma” söylemleri ile ifade edildiği; modernizasyon, reform gibi ifadelerle sürdürüldüğü görülmektedir (Aksoy, 2011: 9). Dolayısıyla bu durum neo-liberal politikaların ne anlama geldiğini açıklamayı zorunlu kılmaktadır. Neo-liberal politikalar kısaca özel sektörün gelişimini ve büyümesini durduracak her türlü yasal ve siyasi sebeplerin ortadan kaldırılması, serbest piyasa koşullarının rahat hareket edebileceği bir ortamın

sağlanması, devletin sosyal hizmet alanında yaptığı harcamaların kısıtlanması ve bu kısıtlama sonucu oluşan boşluğun özel sektörün doldurmasına fırsat verilmesi bir nevi özelleştirme olarak özetlenebilir (Faulks, 1999: 75).

Klasik liberalizmin ana ilkelerini de içinde barındıran neo-liberalizm, özellikle 1970’li yıllarda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinin içine girdiği bunalım koşullarında (verimlilik düşüşleri, karların düşüşü, enflasyon, işsizlik, ödemeler dengesi açıkları, vb) belirleyici eğilim olarak karşımıza çıkmaktadır (Ercan, 1998: 63). Apple’a göre (2007: 14); klasik liberalizm ve yeni liberalizm arasındaki önemli farklılıkları bilmek bu günün eğitim politikalarını ve eğitimdeki dönüşümü anlamak açısından gereklidir. Çünkü klasik liberalizmde devlet müdahalesine oldukça mesafeli bakılırken; neo-liberalizmde devlet müdahalesine olumlu bir perspektifle bakılmaktadır. Neo-liberalizme göre devlet neo-liberal politikaların ihtiyaç ve gereksinimlerini karşılamada destekleyici bir rol üstlenmektedir (Olssen,1996: 340). Türkiye örneği üzerinden bu farklılık açık bir şekilde gözlemlenmektedir. Gerçekten de devlet özelleştirme uygulamalarını her alanda olduğu gibi eğitim alanında da teşvik etmektedir.

Neo-liberalizmin pratik süreçlere geçirilmesine olanak sağlayan yapısal uyum politikalarında ise piyasaların etkin kılınması amaçlanarak kamu harcamalarının kısılması, özelleştirilme gibi uygulamalar ön plana çıkarılmıştır (Ercan, 1998: 64). Yapısal uyum politikaları özellikle “bir dizi bunalımla karşılaşan ve dışsal finans ihtiyacı olan ülkeler için IMF ve DB’nin belirleyiciliğinde uygulanmaya sokulmuştur” (Ercan, 1998: 65). Örneğin, Türkiye Dünya Bankası’ndan 1990 yılında “Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Kredisi”, 1998 ve 2002 yıllarında iki “Temel Eğitim Proje Kredisi” almıştır. Bu krediler, eğitim sisteminin küreselleştirilmesi için verilmektedir. Küreselleşmenin yolu ise özelleştirme ve yerelleştirmeden geçmektedir (Keskin, Demirci, 2003: 37).

Yapısal uyum programları ile uygulama alanı bulan neo-liberal politikalar sonucunda devletlerin eğitime bakış açısının değiştiği söylenebilir. Çünkü neo-liberal yaklaşım, rekabetin olmadığı bir ortamda hizmet ve mal kalitesinin düşeceğini, pahalıya mal olacağını savunmaktadır. Bu durumu besleyen aktör ise devlettir. O

halde rekabet ortamı yaratılarak hizmet ve malların kalitesi artırılıp, bunlar ucuza mal edilebilir. Bunun yolu da devletin hizmet alanlarından çekilmesinden ya da serbest piyasa koşullarını teşvik etmesinden geçmektedir. Bu bağlamda pahalı bir kamu hizmeti olan eğitim sektöründe kaliteyi arttırmanın ve maliyeti düşürmenin bir yolu eğitimde rekabet ortamı oluşturmakla gerçekleşebilir. Bu rekabet ortamının oluşabilmesi için de özel sektörün eğitim alanına yatırım yapması, özel okullar açması gerekmektedir. Dolayısıyla bu yaklaşım toplumda özel okullarda kaliteli bir eğitim veriliyor algısı yaratmakta ve devlet okullarının aleyhine oluşabilecek söylemleri beslemektedir.

Ayrıca neo-liberal ya da küresel söylemler öncesinde eğitim hizmeti, devletin sosyal adalet özelliğini temsil eden en temel alanlardan biri iken, 1980 sonrası oluşan neo-liberal yaklaşım ve uygulamalar devletin eğitim alanındaki bu özelliğini zayıflatmıştır. Zira kamusal kaynakların azaltılmasının yarattığı boşluk eğitimde özelleştirme ve yerelleştirme ile kapatılmaya çalışılmaktadır. Katkı payları, kırtasiye, sosyal etkinlik, temizlik vb. alanlar için veliden alınan paralar, özel okullara teşvik ve yönlendirmenin bilinçli yapılması akla gelen ilk örneklerdendir.

1.1.3.3. Dünya Ticaret Örgütü (WTO) ve Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS)

Kamu giderlerinin azaltılması ve kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi uygulamaları özellikle 1990 yılından itibaren küresel aktörler tarafından sistematik hale getirilmiştir (Sayılan, 2007: 71). Bu bağlamda Türkiye’de kamu hizmetlerinin, dolayısıyla eğitimin neo-liberal politikalardan etkilenmesine sebep olan bir küresel etken de GATS’tir. 1995 yılında kurulan Dünya Ticaret Örgütü (WTO), GATS’i kamusal hizmet sektöründeki uluslararası ticareti de içine alan, yasal geçerliği olan ilk çok yönlü anlaşma olarak ifade eder (McBurnie, 2002: 175). WTO’nun GATS ile amaçladığı hizmetler sektörünün¹ dünya çapında liberalleştirilmesi ve bu alanda serbest pazarın işleyişinin şekillendirilmesidir (Yıldız, 2008: 21). Türkiye GATS’i

---

¹Sigortacılık, bankacılık, eğitim, sağlık, elektrik, gaz, su, taşımacılık, turizm, posta, medya ve iletişim alanlarını kapsamaktadır.

1998 yılında imzalamış ve böylelikle eğitimin ticarileşmesinin koşullarını da onaylamıştır (Sayılan, 2007: 71) Bu anlaşma Devidal'e (2004) göre devletin eğitim sistemi üzerindeki etki gücünü azaltmış ve eğitim politikalarındaki hâkimiyetini de zayıflatmıştır.

Sonuç olarak, 1980 sonrası Türkiye’de başlayan liberal söylem ve uygulamaları, 1990’lı yıllarda küresel aktörlerin etkisi ile daha da yerleşmiş görünmektedir. Bu küresel aktörlerin eğitime sundukları bir öneri eğitimde özel okullaşmanın yolunu açarak rekabet ortamı ile kaliteyi yakalamaktır. Bu hedef çerçevesinde çalışmalar yapan Türkiye örneğine bakıldığında, burada son yıllarda artan özel okul ve öğrenci sayısının eğitim kalitesini arttırdığının kanıtlarını bulmak henüz güç görünmektedir. Bu sistemin eğitimde kaliteyi etkilemesinden ziyade parası olanın “iyi, güzel ve kaliteli olan” dan faydalanabileceği, geride kalan gelir durumu zayıf olan insanların çocuklarının devlet okullarında var olan imkânlar neyse o minvalde kendilerini geliştirebilecekleri sonucunu doğurmaktadır. Bir nevi eğitim eşitsizliklerini, okullar arası eğitim farklılıklarını, toplumun sınıfsal yapısını, seçkin sınıfın eğitimini beslemektedir.

Eğitim alanında varlığını gösteren özel okullar, 1980 ve sonrasında, yukarıda bahsedilen Türkiye’deki ve dünyadaki konjonktürel yapıya paralel olarak eğitimde özelleştirme yollarından biri olarak görülmeye başlanıp, eğitimde özel okullaşma olgusunun birincil aktörü olmuşlardır.

1.2. EĞİTİMDE ÖZELLEŞTİRME

Eğitimde özelleştirme son zamanların eğitim alanında tartışılan önemli konularından birini oluşturmaktadır. Zira küreselleşme, neo-liberalizm adı altında uygulananlar toplumsal hayatı, toplumsal kurumları etkilemekte ve dönüştürmektedir. Dolayısıyla bu uygulamalar, bir toplumsal kurum olan eğitimi de etkilemiş ve bu etkiler literatürde küreselleşme ve eğitim, neo-liberalizm ve eğitim, eğitimde özelleştirme gibi benzer başlıklar altında tartışılmaktadır. Eğitimde özelleştirme başlığı altında tartışılan konular çoğunlukla; devletin finansman

yükünün hafifletilmesi, eğitimin toplumsal hak olması, eğitimin devletin sorumluluğunda olması, sosyal devlet veya sosyal devletin modasının geçmesi, eşitsiz gelir dağılımının dikkate alınmaması, devlet okullarının itibarına zarar vermesi, adalet, fırsat eşitliği, toplumsal eşitsizliği beslemesi, devletin eğitim yükünü paylaşması, nitelikli eğitime fırsat oluşturmaları vb. ile ilgilidir.

Literatürde eğitimde özelleştirme ile benzer anlamda kullanılan kavramlaştırmalar da bulunmaktadır. Mesela Ercan (1998:16), özelleştirme yerine “eğitimin sermayeleştirilmesi/piyasalaştırılması” kavramını kullanmanın daha doğru olacağını savunmakta, özelleştirmeyi Aksoy (2011) kamu eğitiminde gizli ticarileşme olarak değerlendirmekte, Sayılan (2007:74) eğitimde pasif özelleştirme ve eğitimin ticarileşmesi olarak görmektedir. Ayrıca eğitimin metalaşması, parasallaştırılması olarak da kullanılabilmektedir.

Eğitimde özelleştirmenin tanımını yapmadan önce kısaca özelleştirmenin tanımını yapmak gerekirse Özelleştirme, “...ekonomik faaliyetlerde veya mülkiyette özel kesimin oynadığı rolün artması ya da kamu kesiminin rolünün azaltılması şeklindeki uygulamalardır” (Eker, 1992: 265). Kısaca; devletin daha az müdahale ettiği, özel sektörün daha baskın olduğu, kamuya ait olan KİT’in özel sektöre aktarılmasıdır (Bakioğlu, Sarıkaya,2015: 4).

Eğitimde özelleştirme ise, devletin eğitim alanına daha az müdahale etmesi ve eğitimdeki rolünü kontrol etme noktasına getirme çabasıdır. Diğer bir deyişle devletin eğitim hizmetlerini piyasa şartlarına açmasını ve böylelikle devletin bu alandaki görevlerini özel sektör ve yerel otoritelere hem yönetim, içerik bakımından hem de finansman konuları bakımından devretmesini ifade eder (Kishan, 2008: 114).

Devletin görev ve harcama alanlarının sınırlandırılması demek, devletin geri planda durmasından kaynaklı boşalan alanların özelleştirme uygulamaları ile doldurulacağı anlamına gelmektedir. Bu durumda devletin birtakım yasal düzenlemelerle özelleştirmeyi teşvik ettiği görülmektedir. Eğitim hizmeti de bu paydan nasibini alarak, devletin çıkaracağı yasalar çerçevesinde özel kişi ve

kurumların yatırım yapacağı sektörlerden biri olabilecektir (Kalaycı, 2002: 4). Bu bağlamda Türkiye’de özel okulların büyümesinde en büyük dayanağın devletten, yani devletin özel okulları teşvik edici bir seri uygulamasından geldiği görülmektedir (Ercan, 1998: 170).

Eğitim sektörünü özelleştirme konusu yapan nedenlere bakıldığında bu nedenlerin eğitim alanında destekli bütçe ve GSMH’den yapılan harcamaların önemli bir orana sahip olması, eğitimin finansman yapısının karmaşık olması (Kalaycı,2002:3), bütçe yetersizliği (Ölçüm,1992:171), kamu okullarının kapasite ve nitelik açısından yetersizliği, insanların farklı eğitim alma talepleri (Korkut, Doğan,2002:33) olduğu görülmektedir.

Eğitimde özelleştirme sebeplerinden biri finansal olarak devletin eğitim alanında yükünün hafifletilmesi olunca devletin eğitimi nasıl finanse ettiği özelleştirme politikaları açısından önem kazanmaktadır. Zira Sayılan’ın (2007:74) da ifade ettiği üzere eğitimde pasif özelleştirme politikaları olarak görülebilecek uygulamalar devletin eğitim finansmanından desteğini azaltarak geri planda durması, bu desteği özel okullar lehine kullanması ve eğitimin her düzeyinde katkı payı adı altında para alması üzerine odaklanmaktadır.

Eğitimin finansmanı, kısaca eğitim hizmetlerinin gerçekleştirilmesi için gerekli parasal kaynağın elde edilmesi süreci olarak tanımlanabilir (Güngör, Göksu, 2013: 61). Arabacı (2011)’nın belirttiğine göre Türkiye’de kamu harcamaları içerisinde en büyük pay eğitim harcamalarına verilmektedir. Ancak Türkiye buna rağmen eğitime ayırdığı parasal kaynak açısından OECD ülkeleri içerisinde eğitime en az kaynak ayıran ülke olarak görülmektedir. Bunun sebepleri eğitim alan nüfusun büyüklüğü, eğitim sektöründe çalışan personel sayısının fazlalığı, bölgelerarası eşitsizlikler, Gayri Safi Milli Hasıla oranı gibi birçok faktördür. Bu durumların hepsi özel sektörü eğitim finansmanında daha aktif ve çekici hale getirmektedir. Özel sektör finansman türlerinden dolayı finansman yöntemi içinde değerlendirilmektedir. Bu bağlamda eğitimin finansmanın nasıl yapılacağı ile ilgili 5 yöntem vardır: I. doğrudan finansman II. kısmi finansman, III. dolaylı finansman, IV. serbest piyasa modeline göre finansman ve V. borçlanma yöntemi (Hesapçıoğlu,

Özcan,1995: 50). Eğitimin finansmanı yollarından biri olan dolaylı finansman yöntemi ile eğitim özelleştirilmeye çalışılmaktadır (Devrim ve Tosuner, 1987: 87).

Eğitim hizmetlerinin finansmanı konusunda öne çıkan isimlerden biri Dünya Bankası uzmanlarından P. Psacharopoulos (1994), 1970’lerde yaptığı çalışmalarda özellikle alınan eğitim hizmetinin karşılığının olması gerektiğini dile getirmiş ve eğitimde özelleştirme konusunda pozitif bir yaklaşım geliştirmiştir. Böylelikle eğitimde özelleştirmenin de ilk adımları atılmıştır. Yine neo-liberalizmin öncülerinden ve eğitim ekonomisinin de temel referansı olan M. Friedman (1980) eğitimde devletin tek söz sahibi olmasının hedeflenen eğitim kalitesine ulaşmada engel olduğunu ifade etmektedir.

Eğitimde özelleştirme gerekçelerinden biri de devlet okullarının her açıdan yetersiz görülüp özel okulların oldukça yeterli olduğu izleniminin oluşturulmasıdır. Bu sebeple devlet okullarında eğitim alanında beklentisini karşılayamayan veliler beklentilerini karşılayabilecek özel okullara yönelecektir. Böyle bir algının oluşması eğitimin tanımını da değiştirmektedir. Artık eğitim kamusal bir hizmetten ziyade eğitim görenlerin para ödedikleri ve tercih yaptıkları özel bir mesele olarak yeniden tanımlanmaktadır. Diğer deyişle okul seçimi ailelere bırakılmaktadır. Okul seçiminin ailelere bırakılmasını savunanlar bu sayede okullar arası rekabetin, okul sorumluluğunun ve dolayısıyla okul kalitesinin artacağını düşünmektedirler (Lee, 2002:163). Bundan dolayıdır ki özel okulların sayısında artışlar gözlemlenmektedir.

Türkiye’de özel okulların yaygınlaşmasında devlet okullarının kapasite ve nitelik açısından yetersiz oluşunun yanında insanların farklı eğitim alma taleplerinin oluşması, özel okullarda yabancı dil öğretiminin iyi olması, daha az mevcutlu sınıfların olması, sınavlara girişte avantaj sağlaması (Korkut, Doğan, 2002: 33), özel okulun çocukları başarılı bir kişi olarak yetiştirmesi, iyi bir eğitiminin olması, çocukların kişiliğini geliştirmesi, çocuklara iyi bir meslekî kariyer sağlaması ve onların yeteneklerini geliştirmesi gibi nedenler de etkilidir (Parlar, 2006: 160).

Eğitimde özelleştirme yöntemleri farklı şekillerde uygulanmaktadır. Bu yöntemlerin farklı içerikleri olsa da literatürde izlenecek yollar yeterince açık

görülmektedir. Bu bağlamda eğitimde özelleştirme yöntemleri Ball ve Youdell'e (2008) göre iki gruba ayrılmaktadır. Bunlar sistem içinden gelen özelleştirmeler ve sistem dışından gelen özelleştirmelerdir. İlki, kamusal sektörün özel sektöre benzemesi için özel sektörde var olan yaklaşımların ve uygulamaların kamusal sektörde yer verilmesidir. İkincisi ise, birincisinin tam tersine tamamen kar amaçlı kamusal sektörün özel sektöre açılmasını ifade eder.

Molnar (2002) ise özelleştirmeyi eğitimde kar amacı güden bir uygulama olarak görmektedir. Bu konuda Molnar, devlet okullarında görülen kar amacı güden uygulamalara sponsorluk faaliyetlerini, tekeli/ayrıcalıklı sözleşmeyi, ödüllendirme programlarını, mekân/yer tahsisini, eğitim materyallerinin dışarıdan finanse edilmesini, elektronik pazarlamayı, para toplama ve kampanyalarını örnek vermektedir.

Molnar'a göre eğitimin içeriği okullara ürün satmak, okullarda kar amacı güden satışlar gerçekleştirmek ve okullar üzerinden kazanç sağlamak için okulların el değiştirmesi demek değildir. Bütün bunlar okulların ticarileşmesine sebep olmaktadır. Fakat Hirtt, Molnar'ın tersine eğitimdeki özelleştirme için bunların olmazsa olmaz olduğunu savunmaktadır (Hirtt, 2007:119).

Murphy (1996) ise eğitimde özelleştirme stratejilerini on başlık altında açıklamaktadır. Bunlar:

1. Sorumluluğun Azaltılması: Devletin verdiği bir hizmet alanında geri planda durması demektir.
2. Gayri menkul satışı: Kamuya ait alanların özel sektörün hizmetine sunulması, özel sektöre satılması demektir.
3. İsteklilik: Bireyin beklentiye girmeden hizmet alanına dâhil olması demektir.
4. Bireysel destek: Bireyin karşılığını bulamadığı hizmet alanlarındaki boşlukları kendi maddi gücü ve imkânları ile çözmeye çalışması demektir.

5. Hizmet alan ödemesi: Farklı sosyal aktiviteler için hizmet alan kişiden ödeme istenmesi demektir.
6. Anlaşma yapmak: Birtakım hizmetlerin özel sektörden anlaşma yoluyla alınması demektir.
7. Ayrıcalık Sunmak: Bir hizmetin sergilenmesinde yetki devrinin özel sektöre aktarılmasını ifade etmektedir.
8. Kupon: Kişilerin özel sektörden faydalanabilmesi için devletin sunduğu destek anlamına gelmektedir.
9. Finansal yardım ve teşvik: Bazı hizmet alanlarında özel sektörün devlet tarafından desteklenmesi demektir.
10. Ücret miktarının sınırlandırılmaması: Bütünüyle kamuya ait olan bir hizmetin veya alanın piyasa ve pazar koşullarına bırakılması demektir.

Farklı şekillerde de olsa bu stratejiler Türkiye’de de uygulanmaktadır. Bunlar arasında stratejik planların hazırlanması; okul merkezli yönetim anlayışının benimsenmesi; öğrencilerin, velilerin, sivil toplum kuruluşlarının okulun yönetiminde söz sahibi olması ve son dönemde kupon sistemi çerçevesinde değerlendirilebilecek özel okul teşviki sayılabilir (Akman, 2017: 345). Günümüzde, özel teşebbüslere verilen arsa tahsis, vergi muafiyeti, katma değer istisnası ve faiz desteği gibi teşvikler Murphy’e (1996) göre özelleştirme sınıflandırmaları kapsamına girmektedir.

Türkiye’de hükümetlerin radikal özelleştirme usulleri yerine eğitim kurumlarında gizil özelleştirme yöntemlerine başvurdıkları görülmektedir. Gizil ya da hafif özelleştirme uygulamaları arasında devletin okullarında temizlik işlerinin özel temizlik şirketlerine yaptırılması; kitap vb. ders materyallerinin, kantin işletmeciliğinin devredilmesi; eğitime katkı payları, öğrenci harçları, kayıt ve karne paraları gibi çeşitli yardımların alınması; çeşitli kamu binalarının düşük kira bedeli ile teşvik adı altında özel öğretim kurumlarına verilmesi, devletin yapacağı kamu eğitimi için kamulaştırma yapamaması durumunda özel mülkiyet sahibinden yüksek bedelle bina kiralaması örnek verilebilir (Kalaycı, 2002: 9).

Sonuç olarak Ercan'a (1998: 157) göre Türk eğitim sisteminde yaşananları sadece özelleştirme perspektifiyle değerlendirmek doğru değildir. Zira eğitimde yaşanan gelişmelerin ve değişimin sadece ekonomik ilişkilerin ürünü olmadığını tam tersine kapitalist toplumsal ilişkilerin de etkisinde meydana geldiğini belirtmek gerekir. Bunların yanında eğitim sistemindeki değişimlerin kendine özgü bir yapısının olduğunun altını çizmekte fayda vardır. Eğitimin kendine özgü yapısının zaman içinde değişen işlevleri olmaktadır. Bu işlevler genel olarak sırasıyla insanların sosyalizasyonunu sağlamak, toplumda mevcut olan eşitsiz ilişkileri besleyerek yeniden üretmek ve bu eşitsizliğin devamlılığını sağlayacak sistemleri ve ideolojileri üretmektir.

Ercan'a (1998: 172) göre Türkiye'de özel okulların kurulması kesinlikle özelleştirme olarak görülmemeli; çünkü özel okulların kurulmasında kamudan özele mülkiyet değişimi olmamaktadır. Bununla birlikte Ercan(1998) Türkiye'de açılan özel okulların temel maksadının piyasa süreci içinde eğitimden kar elde etmek olabileceğine vurgu yapmaktadır. Sonuç olarak Türkiye'de eğitimde özelleştirme politikalarının artı ve eksileri bir kenara koyulduğunda hem devlet okullarında hem de özel okullarda gizil ya da hafif düzeylerde gerçekleştirilme zemini bulmaktadır, bulmaya devam etmektedir.

1.2.1. Eğitimde Özelleştirmenin Avantaj ve Dezavantajları

Eğitim felsefesini ve politikalarını küreselleşme ve neo-liberal dalgaların etkilediğini, bu dalgalardan birinin de kıyıya eğitimde özelleştirme olarak vurduğunu söylemek mümkündür. Kıyıya vuran eğitimde özel okullaşmanın eğitim alanına olumlu katkısı olduğu kadar olumsuz etkileri de olmaktadır. Bu bağlamda aşağıda eğitimde özelleştirmenin avantaj ve dezavantajlarından söz edilecektir.

1.2.1.1. Eğitimde Özelleştirmenin Avantajları

Eğitimde özelleştirmeyi eğitimde avantaj olarak görenlerin gerekçeleri genel olarak şu maddeler etrafında toplanmaktadır:

- Devlet kurumları eğitimi yüksek maliyetle gerçekleştirirken, özel okullar daha düşük maliyetle bu işi yapmaktadırlar (Korkut, Doğan: 2002: 35). Böylelikle kamu kaynaklarının kullanımında savurganlığın önüne geçilmiş olacaktır (Yirci, Kocabaş, 2013: 1527).
- Eğitimde rekabeti arttırarak eğitim hizmetinin niteliğinin artmasına ve eğitim maliyetinin azalmasına neden olacaktır.
- Bölgelerin gereksinimlerine cevap verecek yeni tip okullar ortaya çıkacaktır.
- Özelleştirme ile okullar yerelleşecek ve dolayısıyla bürokrasi azalacaktır.
- Eğitim için toplumun duyduğu talebin gitgide artması okullardan beklentiyi de etkileyecektir.
- Özel okullarda hesapverebilirlik anlayışının olması öğrenci ve velilerin eğitim sürecine daha aktif katılımını sağlayacaktır.
- Daha fazla akademik serbestlik sağlanacaktır (Erdoğan,1996:120).
- Üst gelir grubundaki kişilerin, devlet okullarında okumaları sonucu zaten sınırlı olan kamu kaynakları bu gruplar için harcanacaktır. Bu da gelirin tersine yeniden dağılımı-adaletsizleştirilmesi olacağından eğitim hizmetinin bir bedelinin olması eşit gelir dağılımına katkı sağlayacaktır (Köksal, 1996: 272).
- Özel okullar devlet okullarına göre fiziksel imkanların daha gelişmiş olduğu, daha fazla sosyal ve kültürel etkinliklerin olduğu okullardır.

1.2.1.2. Eğitimde Özelleştirmenin Dezavantajları

Eğitimde özelleştirme konusunda yapılan tartışmaların birçoğu eğitimin sosyal ve insani bir hak olarak görülmesinden, devletin sosyal adalet politikaları içerisine eğitim konusunun doğrudan girmesinden, dolayısıyla devletin eğitimde eşitliği ve adaleti sağlayan bir kurum olması gerektiğinden kaynaklanmaktadır.

Eğitimde özelleştirmenin dezavantajları genel olarak şu maddeler etrafında toplanmaktadır:

- Eğitimde özelleştirme uygulamaları eğitimin metalaşmasına ve ticarileşmesine sebep olmaktadır ki bu da hem sermayenin gücünü hem

de toplumsal eşitsizliği de yeniden üretecektir (Öztürk,2009: 80).

- Parası olanın kaliteli okula gidebileceği, durumu olmayanların kalitesiz devlet okulu eğitimine razı olacağı, yoksullar için ise gitgide paralı hale gelen devlet eğitimine ulaşabilmenin imkansız hale geleceği bir eğitim sisteminde fırsat eşitliği ve eğitim hakkı ortadan kalkarak eğitimde eşitsizlikler artacaktır (Sayılan, 2007:68; Dinçer, 2007:328).
- Okullar ticari kurumlar olarak kurulduğu takdirde, sundukları hizmetler de kar, verimlilik gibi ticari kriterler çerçevesinde biçimlenecek ve devletin sosyal hizmet anlayışı zarar görecektir (Gök, 2004:109).
- Ülkedeki gelir dağılımını düzeltmeksizin özel okulları geliştirmeye çalışmak toplumsal sınıflar arasındaki gelir dağılımı adaletsizliğini daha da arttıracaktır.
- Özel okullara devlet eliyle yapılan teşvik ve yardımlar, zaten kıt olan kamu kaynaklarının doğru yerlere aktarılmamasına neden olabilecektir.
- Eğitimin bir fiyatının olması mümkün ve etik değildir.
- Eğitimde piyasa koşullarına göre hareket etmek eğitimin amacına ve içeriğine uygun olmayacaktır (Korkut, Doğan, 2002: 34).
- Devlet okullarının güçsüzleşmesine, saygınlığının düşmesine neden olacaktır (Sayılan, 2007: 77).
- Hem öğrenci hem öğretmen açısından eğitimin niteliğinin düşme ihtimali olacaktır.
- Her şeyin piyasa koşullarına göre belirlenmesine bağlı olarak “diploma satan okullar” yaygınlaşacaktır.
- Norm kadro, toplam kalite yönetimi, performans denetimi gibi uygulamalarla öğretmenlerin özlük haklarında köklü değişiklikler yapılmasına neden olacaktır (Keskin, Demirci, 2003: 46).
- Eğitimde rekabetin öğrenciler arasında işbirliğini yok edeceği ve bencil insanların yetişeceği korkusu oluşacaktır (Yirci, Kocabaş, 2013:1530).
- Devlet okulundan hem fiziksel hem de eğitim şartları anlamında umudunu yitiren aileler çocuklarını daha iyi şartların vaat edildiği okullara gönderebilmek için alışılmışın üstünde çaba sarf edeceklerdir. Böylelikle paran kadar oku anlayışı eğitim sistemine yerleşecektir. Bu da

eğitim sisteminin seçkinci yönünü kuvvetlendirecektir (Gök, 2004:105). Diğer deyişle; eğitim, sadece parası olanların okuyabileceği azınlık eğitimi haline gelebilecektir (Şahin, 2002: 49).

1.3. 1980 VE SONRASI TÜRKİYE'DE TÜRK ÖZEL OKULLARININ GELİŞMESİNİ AMAÇLAYAN DÜZENLEMELER

Türkiye’de 1980 ve sonrası özel okulların gelişim sürecini incelerken, bu konunun devletin eğitim politikasının bir boyutu veya sonucu olduğu düşünülebilir. Zira eğitim politikası, bir eğitim sisteminin amaç ve hedefleri doğrultusunda gideceği yolun prensip ve kaidelerinin belirlenmesi demektir. Eğitim politikasının belirlenebilmesi için eğitim sürecinin içinde olan öğretmenlerin, velilerin, eğitim sendikalarının, mahalli yöneticilerin, meslek odalarının eğitimle ilgili alınacak kararlarda aktif olmaları, katılım göstermeleri gerekmekte ve önem arz etmektedir. Çünkü bu şekilde eğitimle ilgili daha nitelikli ve güvenilir politika ve hedefler belirlenmiş olacaktır. (Mahmut, 1997: 52) Eğitim politikasının belirlenmesinde eğitim hakkında doğrudan yapılan MEB şuraları, toplantıları, stratejik planları, ulusal-uluslararası düzeyde yapılan eğitim toplantılarının dokümanları etkili olmakla birlikte anayasa ve onun genel çerçevesi, kalkınma planları, iktidardaki siyasal partilerin programları ve Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne girme niyeti gibi siyasi ve iktisadi unsurlar da etkili olmaktadır (Hesapçıoğlu, Özcan, 1995:152-153).

Bu bağlamda bu başlık altında Türkiye’nin 1980 ve sonrası genelde özel öğretim alanı özelde ise Türk özel okulları ile ilgili nasıl politikalar geliştirdiği sırasıyla anayasada, kanun ve yönetmeliklerde, hükümet programlarında, kalkınma planlarında, Milli Eğitim Şuralarında, MEB stratejik planlarında alınan kararlar eşliğinde incelenecektir.

1.3.1. 1980 ve Sonrası Anayasa, Yasa, Yönetmelik ve Teşvik Düzenlemelerinde Özel Öğretim

1.3.1.1. 1980 ve Sonrası Türk Anayasasında Özel Öğretim

Türkiye Cumhuriyeti tarihinde 1924,1961 ve 1982 anayasaları sırasıyla yürürlüğe girmiştir. Bu bölümde konumuz açısından özel öğretimle ilgili alınan anayasal kararların özellikle 1960 ve sonrasına tekabül etmesinden dolayı 1961 ve 1982 anayasalarında özel öğretim ya da özel okullarla ilgili yer alan maddelere yer verilecektir. Malumdur ki 1924 yasası yeni kurulan devletin ilk anayasası olup eğitim ve öğretimde birliği temel almış ve özel okul olarak varlığını koruyan azınlık, yabancı özel okulları kontrolü altına alarak eğitim hizmetini tamamen kendi vermeye çalışmıştır ki bu da öncelik değiştiğinden özel okulların gelişimini durağanlaştırmıştır.

1961 Anayasasında, “Bilim ve Sanat Hürriyeti” başlığı altında düzenlenen 21. maddede eğitim ve öğretimin devletin gözetim ve denetimi altında olmak şartıyla serbest olduğu belirtilmiştir (RG, 31.05.1961, 10816). Anayasadaki bu kanun; özel öğretimin işleyişi, denetimi gibi konularda daha ayrıntılı açıklamaların olduğu “625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu” olarak 8 Haziran 1965’te yürürlüğe girmiştir (Küçükçayır, Cemaloğlu, 2017: 89).

1980 sonrasında özel okulların anayasal dayanağını 1982 Anayasası’nın 42.maddesi oluşturmuştur. Zira bu anayasanın 42. maddesini oluşturan “Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi” başlığı altında eğitim-öğretim ile ilgili genel amaçlar belirtilirken özel okulların varlığından söz edilmekte ve özel okulların işleyişinin kanunlara bağlı olarak düzenleneceği anlatılmaktadır (Kili ve Gözübüyük, 2006: 307).

1.3.1.2. 1980 ve Sonrası Kanunlarda ve Yasal Düzenlemelerde Özel Öğretim

Özel Öğretim Kurumları Kanunu denildiğinde iki kanun karşımıza çıkmaktadır. Biri 1965 yılında çıkarılan 625 sayılı kanun, diğeri ise 5580 sayılı kanundur.

“Tarihsel gelişim süreci içerisinde ise 1965 yılında kabul edilen 625 sayılı ÖÖKK, (RG, 18 Haziran 1965, 12026: 1-3) 1983 tarihli 2483 (RG, 18 Haziran 1983, 18081: 8-13); 1984 tarihli 3035 (RG, 28 Temmuz 1984, 18472: 1-5); 1985 tarihli 3236 sayılı (RG, 9 Kasım 1985, 18923: 3) kanunlar ve 1986 tarihli 254 (RG, 19 Mart 1986, 19052: 5); 1988 tarihli 326 sayılı (RG, 2 Haziran 1988, 19830: 17) KHK’ler ile değişikliğe uğramış, 5580 sayılı yeni ÖÖKK’nin kabul edildiği 2007 yılına kadar yürürlükte kalmıştır.” (Ergül; 2013: 41)

1982 Anayasasında 27. ve 42. madde hükümleri kapsamında 1739 ve 222 sayılı kanunlar ile 625 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu ile özel öğretim kurumu açmak tamamen serbest hale gelmiş, 1985 yılı itibariyle, yabancı sermayeyi teşvik amaçlı Türk vatandaşları ile ortak yabancı gerçek ve tüzel kişilerin özel okul açması serbest bırakılmıştır. Ayrıca 2.6.1988 tarih ve 326 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile özel okul ücretleri serbest hale getirilmiş olup yakın zamanlarda ise yapılan değişikliklerle özel öğretim kurumu açma yetkisi ve kapsamının daha da genişletildiği söylenebilir (Küçükçayır, Cemaloğlu,2017: 89).

Günümüzde özel öğretim kurumları 2007 yılında kabul edilen 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununa tabi olarak işleyişini yürütmektedir. Yasada özel okulların açılma-kapanma süreçlerinden denetlenmelerine, personel alımlarına kadar neyin nasıl yapılacağı belirtilmiştir (RG,14 Şubat 2007, 26434). Ancak yine de bu Kanun 625 sayılı Kanundaki eksiklikleri tamamıyla giderememiştir. Çünkü bu kanun sıklıkla torba hükümler çerçevesinde hazırlanmış ve bu kanunda bir madde içinde birçok konu hakkında düzenleme yapılmıştır (Taşkın, 2010: 159).

Ergül’e (2013: 47) göre “Türkiye’de 1980 sonrası dönemde, özel sektörün eğitim ile ilişkisini göstermesi açısından kanun ve yönetmelik düzenlemelerindeki artış dikkat çekmektedir.” Zira özel okullara devletin bakışı değişmiş olup, 1985 sonrası alınan tedbirlerle özel okullar örnek alınan kurum haline gelmişlerdir. Neticede özel okullar devlet okullarına çeşitli konularda öncülük etmek ve hizmet sağlamak için rekabet eder bir hal almışlardır (Hesapçıoğlu, Özcan, 1995: 160). Özetle, “...tarihi akış içinde, Türkiye’de özel okulların gelişmesi ve yaygın hale gelebilmesi için 1985 ve sonrasında değişimlerin hızla başladığı; 2002 yılından günümüze baş döndürücü bir ivme ile devam ettiği görülmektedir (Küçükçayır,

Cemaloğlu, 2017: 90). Bu bağlamda 5580 sayılı kanunda yapılan değişikliklerin özel okulluğun önünü açan, cesaretlendiren uygulamalar olduğunu söylemek mümkündür. Bu değişikliklerin birkaçı aşağıda anlatılmaktadır:

Temmuz 2012 tarihinde yayımlanan 6353 sayılı torba kanunun 42. maddesindeki değişikliğe göre, 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunun 12. Maddesinde değişiklik yapılmıştır. Bu değişiklik, özel öğretim kurumlarına yönelik yapılan teşviklerle ilgili örneklerden birini oluşturmaktadır. Bu 12. maddeye göre, özel okulların gider faturalarının devlet okullarına uygulanan oranla aynı şekilde düzenlendiği görülmektedir.

“MADDE 12 – Kurumlar, faaliyetlerini sadece kazanç sağlamak için düzenleyemezler. Ancak, Türk Millî Eğitiminin amaçları doğrultusunda eğitimin kalitesini yükseltmek, gelişmelerine fırsat ve imkân verecek yatırımlar ve hizmetler yapmak üzere gelir sağlayabilirler.

Okulların su, doğal gaz ve elektrik ücretlendirilmesi, resmî okullara uygulanan tarife üzerinden uygulanır” (RG, 12.07.2012, 28351).

Aşağıdaki ek fıkralarda ise organize sanayi bölgesi içinde ve dışında açılan özel mesleki ve teknik eğitim okullarında öğrenim gören öğrencilere verilecek maddi yardım, diğer deyişle eğitim ve öğretim desteği anlatılmaktadır.

“(Ek fıkra: 4/7/2012-6353/42 md.) Bu Kanun kapsamında organize sanayi bölgelerinde açılan mesleki ve teknik eğitim okullarında öğrenim gören her bir öğrenci için, 2012-2013 eğitim ve öğretim yılından başlamak üzere, resmî okullarda öğrenim gören bir öğrencinin okul türüne göre Devlete maliyetinin bir buçuk katını geçmemek üzere, her eğitim öğretim yılı itibarıyla Maliye Bakanlığı ile Bakanlık tarafından müştereken belirlenen tutarda, Bakanlık bütçesine bu amaçla konulan ödenekten eğitim ve öğretim desteği yapılabilir.

Ek fıkra: 4/7/2012-6353/42 md.) Bakanlar Kurulu kararıyla, bu Kanun kapsamında organize sanayi bölgeleri dışında açılan mesleki ve teknik eğitim okullarında öğrenim gören öğrenciler için de altıncı fıkradaki usul ve esaslar çerçevesinde eğitim ve öğretim desteği yapılabilir” (RG, 12.07.2012, 28351).

5580 sayılı Kanunun Mart 2014 değişikliğine bakıldığında, devletin özel mesleki ve teknik liselere vermiş olduğu eğitim ve öğretim desteğini yaygınlaştırdığı,

tüm özel okullara bu haktan yararlanabilme fırsatı verdiği görülmektedir. Aşağıdaki ek madde eğitim ve öğretim desteğinin yasal ayağını oluşturmaktadır.

“EK MADDE 1 – (Ek: 1/3/2014-6528/12 md.)

...Bu Kanun kapsamında örgün eğitim yapan özel ilkokul, özel ortaokul ve özel liselerde öğrenim gören Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı öğrenciler için, resmî okullarda öğrenim gören bir öğrencinin okul türüne göre her kademede okulun öğrenim süresini aşmamak üzere, eğitim ve öğretim desteği verilebilir. Bu fıkra kapsamındaki eğitim ve öğretim desteğinden özel okul öncesi eğitim kurumlarından eğitim alanlar da, 48-66 ay arasında olmak şartıyla en fazla bir eğitim-öğretim yılı süresince yararlandırılabilir.

Eğitim ve öğretim desteği, Bakanlıkça eğitim kademelerine göre her bir derslik için belirlenen asgari öğrenci sayısının üzerinde ve her hâlükârda derslik başına belirlenen azami öğrenci sayısını geçmemek üzere verilebilir. Eğitim ve öğretim desteği verilecek toplam öğrenci sayısı her yıl Maliye Bakanlığı ve Bakanlıkça müştereken belirlenir.

Eğitim ve öğretim desteği; yörenin kalkınmada öncelik derecesi ve gelişmişlik durumu, öğrencinin ailesinin gelir düzeyi, eğitim bölgesinin öğrenci sayısı, desteklenen öğrenci ve öğrencinin gideceği okulun başarı seviyeleri ile öncelikli öğrenciler gibi ölçütler ayrı ayrı veya birlikte dikkate alınarak verilebilir.

Söz konusu eğitim öğretim hizmetini sunan veya yararlananların, gerçek dışı beyanda bulunmak suretiyle fazladan ödemeye sebebiyet vermeleri durumunda bu tutarların, ödemenin yapıldığı tarihten itibaren 6183 sayılı Kanunun 51 inci maddesine göre hesaplanacak gecikme zammı ile birlikte bir ay içinde ödenmesi, yapılacak tebligatla sebebiyet verenlerden istenir. Bu süre içinde ödenmemesi hâlinde bu tutarlar, anılan Kanun hükümlerine göre Maliye Bakanlığına bağlı vergi daireleri tarafından takip ve tahsil edilir. Bu fiillerin tekrarı hâlinde, ayrıca kurum açma izinleri iptal edilir...”(RG, 14.03.2014, 28941).

Sonuç olarak, devletin eğitim alanında özel sektörün girişimciliğini teşvik edici gerekli yasal düzenlemeleri belli aralıklarla ek maddeler ile yenilediği ve desteklediği görülmektedir.

1.3.1.3. 1980 ve Sonrası Yönetmeliklerde Özel Öğretim

23.6.1985 tarihinde ilk defa Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği çıkartılmış; bu yönetmelik 7.9.1991 tarihli yönetmelikle daha da iyileştirilmiş (Küçükçayır,

Cemaloğlu,2017: 89), günümüzde de hala geçerliğini koruyan Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği 20 Mart 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelikte, özel öğretim kurumlarının açılış ve işleyiş konuları ayrıntılı düzenlenmiştir (RG, 20 Mart 2012, 28239).

1.3.1.4. 1980 ve Sonrası Özel Öğretim Kurumlarına Uygulanan Teşvik Düzenlemeleri

Bir devletin eğitim politikaları arasında özel okulluğu geliştirmek varsa bu amaç çoğunlukla devlet desteğini de içinde barındırmaktadır. Bu açıdan Türkiye’de özel okul girişimcilerini ya da özel sektörün eğitim yatırımlarını kolaylaştırıcı, cesaretlendirici uygulamalar bulunmaktadır.

Özel okullar açısından olumlu sayılabilecek gelişmeler 1985 yılından itibaren yürürlüğe girmiştir. Bunlardan kısaca bahsedecek olursak; yukarıda da belirtildiği üzere, 625 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu ile özel öğretim kurumu açmak tamamen serbest hale gelmiş, 1985 yılı itibariyle, yabancı sermayeyi teşvik amaçlı Türk vatandaşları ile ortak yabancı gerçek ve tüzel kişilerin özel okul açması serbest bırakılmıştır. Ayrıca 2.6.1988 tarih ve 326 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile özel okul ücretleri serbest hale getirilmiş olup yakın zamanlarda ise yapılan değişikliklerle özel öğretim kurumu açma yetkisi ve kapsamının daha da genişletildiği söylenebilir (Küçükçayır, Cemaloğlu,2017: 89).

Yakın zamanlarda yapılan değişikliklerden biri Ekonomi Bakanlığı tarafından yeni teşvik sistemi uygulamasına geçilmesidir. 2012 yılında “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar” şeklinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kararın özel okulları ilgilendiren özellikleri vardır. Yeni teşvik sistemine göre özel okullara verilen teşvikler kısaca şöyle sıralanabilir:

- 1) Gelir ve Kurumlar Vergisi İstisnası: Özel okul işletmelerinin kazançları, 5 yıl süre ile gelir ve kurumlar vergisinden istisnadır. Bundan yararlanabilmek için özel okulların başvuru yapması gerekmektedir.
- 2) Eğitim ve Öğretim Desteği: Özel okullarda öğrenim gören öğrencilerin eğitim bedellerine devletin belirli bir miktarda destek vermesidir.

- 3) Yatırım Desteği: Bu destekten faydalanabilmek için Teşvik Belgesi almak gerekir. Ayrıca teşvikler bölgelere göre verilmekte olup özel okul işletmecisinin başvuru için takip etmesi gereken adımlar vardır.
- 4) Makine ve Teçhizatlarda KDV ve Gümrük Vergisi İstisnası
- 5) Katma Değer Vergisi İstisnası (RG, 20.06.2012, 28328).

Sonuç olarak, Akça'ya (2016: 34) göre;

“...devletin vergi indirimi ve teşvik miktarlarında sağladığı kolaylıkları artırması, bu imkanlara erişilmesindeki bürokratik işlemlerin azaltılması, teşvik sağlanan kurumların şeffaflığının artırılması ve güven ortamının sağlanması, teşvik paketlerinden yararlanan kişi sayısının artırılmasına yönelik çalışmalar yapılması, özellikle öğrencilere verilen özel okul teşviklerinin miktarının artırılması okullaşma oranını ve okullardaki öğrenci sayılarını bağlı olarak ta istihdam sayılarını artıracaktır.”

Görüldüğü üzere devletin özellikle 1985 yılı ve sonrasında eğitimde özel okulların payını arttırmaya yönelik bir dizi teşvik düzenlemesi bulunmaktadır. Pratikte bu teşvik düzenlemelerinin yavaş yavaş da olsa eğitimde özel okullaşma oranını arttırdığını söylemek mümkün görünmektedir.

1.3.2. 1980 ve Sonrası Hükümet Programlarında Özel Öğretim

24 Ocak 1980 tarihli kararların ardından Türkiye’de ekonomik hayatta neo-liberal politikaların uygulanması ile birlikte özel sektör de gelişmeye başlamıştır. 1980 sonrası eğitim kurumlarında ise özel öğretim kurumlarının giderek sayısal olarak arttığı gözlemlenmektedir. Bunlar 1980 sonrası görev yapan hükümetlerin bakış açılarını ve uygulamalarını etkilemiştir. Hükümet programlarında eğitimle ilgili açıklamalar bulunmaktadır. Böylelikle hükümetler eğitim alanında ön gördükleri gelişimi programlarına alarak uygulamaya koymaktadırlar (Ergül, 2013: 51-52). 1980 sonrası kırk üçüncü hükümet Altıncı Demirel Hükümeti ile başlar; altmış birinci hükümet Üçüncü Erdoğan Hükümeti ile devam etmektedir. 1980’den bu yana toplam on dokuz hükümet görev yapmıştır. Bu on dokuz hükümetin hükümet programlarında doğrudan özel öğretim ile ilgili görüşleri dolaylı olarak da özel sektör- eğitim ile ilgili görüşlerine rastlanmıştır.

1. Kırk üçüncü: VI. Demirel Hükümeti (12.11.1979-12.09.1980) programında özel sektörle işbirliği içinde olmanın önemi vurgulanmaktadır. Hatta Demirel bu hükümet programında özel sektörle işbirliği yapmadan sıkıntıların giderilmesinin güç olduğunu şu sözlerle anlatmaktadır:

“Bakınız, bugün Türkiye, ödemeler dengesi, üretim, pahalılık ve işsizlik bakımından öyle bir noktada bulunmaktadır ki, hangi hükümet olursa olsun, özel sektörle tam bir dirsek teması içerisinde yakın bir işbirliği yaparak bu darboğazdan geçmek ancak mümkün. Bu sözün altını çiziyorum; hiç bir hükümet özel sektörle tam bir işbirliği kurmadan bugünkü güçlükleri yenemez”(Neziroğlu, Yılmaz, 2013a: 5644).

2. Kırk Dördüncü: Ulusu Hükümeti (20.09.1980-13.12.1983) programında özel okullarla ilgili bir söyleme rastlanmamıştır.
3. Kırk Beşinci: I.Özal Hükümeti (13.12.1983-21.12.1987) programında “Eğitim ve öğretim devletin başlıca görevleri arasındadır. Ancak, devletin koyacağı kaideler içerisinde fertlerin ve özel kuruluşların da eğitim ve öğretim hizmetleri yapabilmeleri sağlanacaktır.”(Neziroğlu, Yılmaz, 2013a: 5999) söylemi ile “Keza, Anayasamız doğrultusunda orta ve yüksek özel öğretim kurumlarının kurulmasına imkân sağlanmalı ve bu suretle ortaöğretim ile yükseköğretimde kapasite artırılmalıdır.”(Neziroğlu, Yılmaz, 2013a: 6034) söylemi devletin anayasayla paralel olacak şekilde özel sektörün eğitim alanına hizmet sunmasını beklediğini ve bu konuda özel kuruluşların destekleneceklerini ifade etmektedir.
4. Kırk Altıncı: II.Özal Hükümeti (21.12.1987-09.11.1989) programında özel okullarla ilgili bir söyleme rastlanmamıştır.
5. Kırk Yedinci: Akbulut Hükümeti (09.11.1989-23.06.1991) programında özel okullarla ilgili bir söyleme rastlanmamıştır.
6. Kırk Sekizinci: I. Yılmaz Hükümeti (23.06.1991-20.11.1991) programında “Özel kesimin, vakıf ve dernek gibi tüzel kişilerin, hayırseverlerin, okul öncesinden üniversitelere kadar örgün eğitim kurumları kurmaları özendirilecek ve desteklenecektir.”(Neziroğlu, Yılmaz, 2013b: 6426) ifadesi yer almaktadır. Bu ifade ile devlet eliyle özel okulların okul öncesinden yüksek öğretime kadar tüm kademelerde desteklenmek istendiği görülmektedir.

7. Kırk Dokuzuncu: VII. Demirel Hükümeti (20.11.1991-25.06.1993) programında özel okullarla ilgili bir söyleme rastlanmamıştır.
8. Ellinci: I. Çiller Hükümeti (25.06.1993-05.10.1995) programında ısrarla özel sektörün eğitimde payının artırılması ile ilgili söylemlere rastlanmıştır.

Eğitim finansmanına kaynak konusunda özel sektörün eğitim alanına katkı yapması beklenmektedir ki hükümet programında geçen “Eğitime bütçeden ayrılan payın artırılması süreci devam edecektir. Eğitim sektörüne özel yatırım yapılması özendirilecektir” (Neziroğlu, Yılmaz, 2013b:6728) ifadesi bunu desteklemektedir.

I. Çiller Hükümeti programında ilk defa vergi teşvikleri, arsa temini gibi özel sektör girişimcilerini özendirici uygulama örnekleri görülmektedir. Bu programda geçen “Finans kesimi ve sermaye kesimi piyasa reformlarıyla ilgili düzenlemelerde gerekli vergi teşvikleri ve kolaylıkları sağlanacak, özel kesim sağlık ve eğitim yatırımları vergi yoluyla özendirilmeye devam edilecektir” (Neziroğlu, Yılmaz, 2013b:6748) ifadesi ile “Özel girişimcilerin özellikle eğitim ve sağlık yatırımlarındaki arsa ihtiyacının kamu arazilerinden karşılanması konusunda düzenlemeler yapılacaktır” (Neziroğlu, Yılmaz, 2013b: 6752) ifadesi görüldüğü gibi özel sektörü teşvik edicidir.

Hükümet programında özelleştirmenin uygulanmasıyla gerekli alanlarda- eğitimde- fırsat eşitliği sağlanacağı öngörüsü vardır: “Daha sonra, başlatmış olduğumuz bir eğitim seferberliği vardır. Yani, yapılacak şey, bir yandan devleti özelleştirmekle üretimden (pabuç üretmeden ve tekstilden) çekerken, diğer taraftan, onu bir başka biçimde içeri sokmak; yani, fırsat eşitliğini bütün evlatlarımıza vererek eğitime aktarmak vardır”(Neziroğlu, Yılmaz, 2013b: 6897) ifadesi bu amacı kanıtlar niteliktedir.

9. 51. II. Çiller Hükümeti (05.10.1995-30.10.1995) programında özel okullarla ilgili bir söyleme rastlanmamıştır.
10. 52. III. Çiller Hükümeti (30.10.1995-06.03.1996) programında özel okullarla ilgili bir söyleme rastlanmamıştır.

- 11. 53. II. Yılmaz Hükümeti (06.03.1996-28.06.1996)** programında özel okulları özellikle özel üniversiteleri teşvik içerikli konuşmalar yapılmış ve yapılacak özendirici uygulamalar için yasal düzenlemelere gidileceği belirtilmiştir:

“Özel sektörün okul açması ve vakıfların özel üniversite kurmaları teşvik edilecek; eğitim, teknik yöntem ve teknolojilerinin geliştirilmesinde, eğitim araç ve gereçlerinin üretiminde bu kesimin daha fazla rol alması özendirilecek ve desteklenecektir. Özel üniversitelerin kurulması için gerekli yasal düzenlemeye gidilecektir”(Neziroğlu, Yılmaz, 2013c: 7215).

- 12. 54. Erbakan Hükümeti (28.06.1996-30.06.1997)** programında bir önceki hükümet programlarını destekleyecek şekilde tekraren özel kesim vurgusu vardır. Özel kesimle ilgili beklentiler ve devletin bu konuda destek olmasının önemi vurgulanmıştır: “Özel kesimin okul açması teşvik edilecek; eğitim, tekniköğretim ve teknolojilerin geliştirilmesinde, eğitim araç ve gereçlerinin üretiminde, bu kesimin daha fazla rol alması özendirilecektir”(Neziroğlu, Yılmaz, 2013c: 7418).

Eğitimde yerelleşme vurgusunun bu hükümet programında konu edildiği görülmektedir ve yerelleşme ile devletin asıl işlerini yapma fırsatı bulabileceği düşünülmektedir: “Sonra, tabii, sağlık ve eğitim kuruluşlarını da eğer yerel yönetimlerimiz bunları dirayetle yönetecek imkânlara ve kadroya kavuşacak olursa adım adım yerel yönetime vereceğiz ve devleti, hepimizin bildiği, istediği aslî görevlere çekeceğiz” (Neziroğlu, Yılmaz, 2013c:7534).

- 13. 55. III. Yılmaz Hükümeti (30.06.1997-11.01.1999)** programında özel okullarla ilgili bir söyleme rastlanmamıştır.

- 14. 56. IV. Ecevit Hükümeti (11.01.1999-28.05.1999)** programında “Kesintisiz eğitim programı çerçevesinde esas hedef alınan meslek okulları, kolejler ve Anadolu liseleri köretilmiş ve tek tip eğitime geçilerek, çocuklarımızın zenginlikleri ve yetenekleri bastırılmıştır.”(Neziroğlu, Yılmaz, 2013d: 7827) ifadesi kullanılarak özel okulların faydasından istifade edilemediği dile getirilmektedir.

15. 57. V. Ecevit Hükümeti (28.05.1999-18.11.2002) programında özel okulların ücretleri ile ilgili konuşmalar bulunmaktadır: “Özel okullarda adaletli bir ücret düzeninin kurulmasına çalışılacaktır”(Neziroğlu, Yılmaz, 2013d: 7900) ifadesi yer almaktadır.
16. 58. Gül Hükümeti (18.11.2002-14.03.2003) programında rekabetin hizmet alanlarında kaliteyi arttıracakı düşünülmekte, dolayısıyla eğitimde özelleştirme konusuna rekabet üzerinden olumlu atıflar yapıldığı anlaşılmaktadır: “Rekabetin, sadece ticarete, sanayide değil, sağlık sektöründe de iyi neticeler vereceğine inanıyoruz. Eğitim sektöründeki rekabetin de, üniversiteler arasındaki rekabetin de, liseler arasındaki rekabetin de Türkiye’nin faydasına olduğuna inanıyoruz” (Neziroğlu, Yılmaz, 2013d:8062).
17. 59. I. Erdoğan Hükümeti (14.03.2003-29.08.2007) programında özel okullarla ilgili bir söyleme rastlanmamıştır.
18. 60. II. Erdoğan Hükümeti (29.08.2007-06.07.2011) programında özelleştirmeye bakış açısını meşrulaştırabilecek “Bu çerçevede Hükûmetimiz, özelleştirme uygulamalarını sadece kamu için bir gelir kaynağı olarak görmemekte, üretimdeki verimliliğin ve istihdamın artmasını sağlayacak önemli bir politika aracı olarak değerlendirmektedir.”(Neziroğlu, Yılmaz, 2013d: 8226) ifadesi kullanılmıştır. Bu ifade ile özelleştirme salt iktisadi açıdan değil verimlilik açısından da değerlendirilmektedir.

Ayrıca 60. Hükümet Programı Eylem Planı’nda; hükümet programında öngörülen okullaşma oranına ulaşmak için yapılacak uygulamalardan biri olarak özel öğretim kurumlarının teşvik edilmesi yer almaktadır. (T.C 60. Hükümet Programı Eylem Planı, 2008: 6).

19. 61 III. Erdoğan Hükümeti (06.07.2011-) programında “Özel sektörün üniversite kurmasının önünü açacağız.” (Neziroğlu, Yılmaz, 2013d:8356) denilerek yüksek öğretimde özel okullaşmanın önemsendiği ifade edilmektedir.

Sonuç olarak, 1980 ve sonrası hükümet programlarında özellikle 1990 sonrası eğitim alanında devlet okullarının yanı sıra özel okulların da olmasını isteyen, bunu teşvik eden hükümetler olduğu görülmektedir. 2000’li yıllar itibariyle rekabet, verimlilik vb. ifadelerle eğitimde özelleştirmenin olumlu yönlerine vurgu yapılmaktadır. Özel okullar aracılığıyla tüm kademelerde okullaşma oranları arttırılmak istenmekte, eğitimin finansmanına destek aranmaktadır.

1.3.3. 1980 ve Sonrası Kalkınma Planlarında Özel Öğretim

Günümüzde T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, bir öncesinde Kalkınma Bakanlığı olarak faaliyet gösteren, eski adıyla Devlet Planlama Teşkilatı, kurulduğu günden (30 Eylül 1960) bugüne beşer yıllık kalkınma planları hazırlayarak Türkiye’nin ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarına dünyadaki gelişmeleri de merkeze alarak katkılar sunmaktadır. Bir başka ifadeyle; Devlet Planlama Teşkilatının görevi ekonomik, sosyal ve kültürel politikaların ve hedeflerin tayininde ve ekonomik politikayı ilgilendiren faaliyetlerin koordinasyonunda Hükümete yardımcı olmak ve danışmanlık yapmaktır.

1963 yılından itibaren toplam on tane kalkınma planı hazırlanmıştır. İlk sekiz ve onuncu kalkınma planı beşer yıllık hazırlanırken, dokuzuncu kalkınma planı yedi yıllık hazırlanmıştır. Kalkınma planları çoğunlukla iktisadi felsefe ve gelişmeler ışığında hazırlanmıştır. Ayrıca kalkınma planlarında eğitim-öğretime özel bir alan ayrılmakta olup eğitimin o günkü durumu ve eğitimden beklenenler anlatılmaktadır.

Bu bağlamda kalkınma ve eğitim arasındaki ilişkinin önemi ortaya çıkmaktadır. Mümtaz Turhan’a (1968: 61) göre iktisadi kalkınma ancak umumi bir içtimai kalkınma çerçevesi içinde gerçekleşebilir ve eğitim kalkınmada bu yüzden mühim bir faktör görevi üstlenmektedir. Başka deyişle eğitim, ekonominin insan gücü gereksinimini karşılama, halkın eğitim düzeyini yükseltme gibi amaçlarının olması nedeniyle toplumsal değişmeye yani kalkınmaya katkı sunan bir sektör olarak kalkınma planları içindeki yerini almaktadır.

Özellikle 1980 sonrası yürürlüğe giren kalkınma planlarında eğitim- öğretim alanında özel sektörün desteklendiği görülmektedir. 1980 ve sonrası Türkiye’de

liberal politikaların ağır bastığı, teşvik edildiği bir dönem olduğu unutulmadan kalkınma planlarını değerlendirmek daha sağlıklı olacaktır.

1.3.3.1. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983) (DBYKP):

Dördüncü kalkınma planında dikkati çeken sosyal politika olarak eğitimin artan hızla ticari mal haline dönüşmesini engellemek ve böylece olanak eşitliğini sağlamak amacı vardır (DPT, 1979: 455). Ancak Küçüker'e (2008:101) göre bu sosyal politika ilkesinin 24 Ocak 1980 kararları ve sonrasındaki yeni liberal politikalardan olumsuz etkilendiği görülmektedir.

Dördüncü Plan'ı diğerlerinden ayıran, ilk kez bu planda Bakanlığın yerel örgütlerine yetki devrinin yapılmasının ele alınmış olmasıdır (Küçüker, 2008: 99).

1.3.3.2. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989) (BBYKP):

Bu planın “Eğitim” bölümünün genel ilkeler başlığı altında mesleki ve teknik liselerinin geliştirilmesi amaçlı özel sektör desteği arandığı görülmektedir: “Mesleki ve Teknik alanda iş-öncesi ve hizmet-içi eğitim programları, kamu ve özel bütün işyerlerinde, verimliliği artırıcı ilkeler gözetilerek yürütülecek; özel sektör iş-öncesi ve işbaşı uygulamalarında teşvik edilecektir.” ifadesi yer almaktadır (DPT, 1985: 140).

BBYKP’nda özel sektör teşviki okul öncesi için okullaşma oranının artması amaçlı kullanılmıştır: “Beşinci Plan Dönemi sonunda ilkökul öncesi (5-6 yaş nüfusunun) okullaşma oranı %10'a çıkarılacaktır. Bu hedefin gerçekleştirilmesi ve anaokullarıyla anasınıflarının yaygınlaştırılması için kamu ve özel kuruluş imkânlarından azamî derecede yararlanılacaktır” (DPT, 1985: 141).

“Genel, meslek ve teknik liseleri” ile ilgili başlığın altında “Özel okullar teşvik edilecektir. Eğitim kalitesinin teftiş ve denetim mekanizmasının geliştirilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır” (DPT, 1985: 144) şeklinde meslek liselerinde özel okullaşmayı teşvik edici bir madde bulunmaktadır. Görüldüğü üzere, BBYKP’nda okulöncesi ve ortaöğretim -genel, mesleki ve teknik liseler-

kademelerinde özel sektörü teşvik edici ifadeler kullanılmıştır.

Sonuç olarak bu planda, özel okulların teşvik edilmesi öngörülmüştür. Bu teşvikin 24 Ocak Kararları ve yeni liberal politikalar ile uyumlu olduğunu, bu çerçevede eğitimde özelleştirmenin ilk adımları olduğunu söylemek olanaklıdır (Küçüker, 2008: 107).

1.3.3.3. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (ABYKP) (1990-1994):

Altıncı kalkınma planında dönemin hükümet programlarında da üzerinde durulan özel okulları teşvik konusuna değinilmektedir: “Özel kesimin okul açması ile vakıfların özel üniversite kurmaları teşvik edilecek, eğitim metod ve teknolojilerinin geliştirilmesinde ve eğitim araç ve gereçlerinin üretiminde bu kesimin daha fazla rol alması desteklenecektir” (DPT, 1989: 294). Bu bağlamda Altıncı Plan’da yer alan özel kesimin okul açmasının ve vakıfların özel üniversite kurmasının teşvik edilmesi eğitimde özelleştirme politikaları olarak değerlendirilebilir”(Küçüker, 2008: 112).

Bu planın “Plan döneminde sınıf mevcutlarının özel okullarda azami 30 resmi okullarda da azami 40 olması esas alınacaktır.”(DPT, 1989: 293) şeklinde yeni ilke ve hedefler bulunmaktadır.

1.3.3.4. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı(YBYKP) (1996-2000):

YBYKP’nın “Sosyal Gelişmeler” Başlığı altında özel sektörün eğitime katkısının istenilen seviyeye çıkmadığı belirtilmiştir; bunda anayasanın ve devletin yeteri kadar teşvik vermemesinin sebep olarak gösterildiği görülmektedir:

“Özel sektörün eğitim sürecine katılımı ve katkısı sınırlı kalmıştır. Toplam öğrenci sayısının yüzde 1,5’i özel öğretim kurumlarına devam etmektedir. Mevcut özel öğretim kurumları da kapasitelerinin ancak yüzde 50’sini kullanabilmektedirler. Anayasa’ya göre vakıflar dışındaki kişi ve kuruluşların yükseköğretim kurumu açamaması, özel öğretim kurumlarına verilen teşvik ve desteklerin yetersiz oluşu, özel öğretim kurumlarının gelişmesini sınırlandırmaktadır” (DPT, 1995: 12).

“Temel amaçlar ve ilkeler” bölümünde kamu-özel sektör işbirliğinin kalkınmaya katkı sağlayacağı düşünülmekte ve planda ifade edilmektedir: “Kurumsal yapının, kamu ve özel kesimdeki örgütlenmenin, toplumun yenilenme ve uyum gücünü artıracak şekilde yeniden düzenlenmesi ve geliştirilmesi ekonomik ve sosyal alanda başarının temel şartıdır” (DPT; 1995: 20).

Yine aynı bölümde özel sektöre ağırlık verilmesinin altı çizilerek; devletin görev ve amacının bu çerçevede yeni bir tanım kazandığı görülmektedir: “Devletin asli görevlerini tam olarak yapabilmesi için, özelleştirme yoluyla üretim alanından çekilmesi hızlandırılarak küçülmesi sağlanırken, rekabetçi piyasa koşullarının hakim olmasını sağlamak üzere devletin kural koyma ve konulan kurallara uyulmasını sağlama işlevleri ağırlık kazanacaktır” (DPT; 1995: 20).

“Mevcut durum” bölümünde; özel sektörün eğitimle ilişkisine bakıldığında; özel sektörün yeterli atılımı gösteremediği için kamunun eğitim maliyetini arttırdığından söz edilmektedir:

“Kamu ve özel sektör kurum ve kuruluşlarının mesleki ve teknik eğitim alanına yeterince yönelemeyişleri önemli bir sorun alanı oluşturmaktadır. Bu durum kamunun eğitim maliyetini artırmakta ve eğitimin kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin imkanlarının yetersiz olması da bu kuruluşların eğitime kaynak tahsisini sınırlandırmaktadır” (DPT; 1995: 25).

Eğitimle ilgili sorunların çözümünde özellikle eğitimin finansmanı konusunda özel sektörden ve eğitim hakkından yararlanan herkesin maddi imkanlarına göre eğitime katkı vermesinin beklendiği ifade edilmektedir ki bu ifadeler eğitimde özelleştirme uygulamaları için atılan adımlar niteliğindedir:

“Eğitim sisteminin yapılanmasından ve işleyişinden kaynaklanan sorunların çözümü ihtiyacı önemini korumaktadır. Herkese eğitim ve öğretim imkanı sunulabilecek ortamı yaratıcı, her eğitim kademesinde ve özellikle yükseköğrenime girişteki yığılmaları önleyici, fırsat eşitliğini olumsuz şekilde etkileyen sistem dışı özel kurslara duyulan gereksinimi ortadan kaldıracı, zorunlu eğitim dışında her kademedeki hizmetten yararlananların maddi güçleri ölçeğinde eğitimin finansmanına katılımını sağlayıcı ve her eğitim kademesinde özel öğretim kurumlarının artırılmasına yönelik yeni düzenlemelere ihtiyaç bulunmaktadır” (DPT; 1995: 25-26).

Yine birçok madde de özel sektör-eğitim ilişkisinde özel sektörden beklentiler ifade edilmektedir. Eğitim finansmanı konusunda destek olarak özel sektör görülmektedir: “İnsan gücünün yetiştirilmesi ve verimliliğinin yükseltilmesi amacıyla eğitime ayrılan kaynakların artırılması, özel sektör kaynaklarından da yararlanılması ve bu kaynakların akılcı bir şekilde kullanılması sağlanacaktır” (DPT; 1995: 27).

Bu planda nitelikli birey ve günün yapısına uygun insan yetiştirmede rekabet gücünün etkisinin verimli olduğuna inanılmaktadır: “İnsan gücünün eğitim düzeyinin uluslararası alanda rekabet gücünü artıracak şekilde geliştirilmesi esas olacaktır” (DPT; 1995: 27). Devletin kontrolünde olmak şartıyla özel kesimin eğitim alanında destekleneceği ifade edilmektedir: “Devlet gözetiminde özel kesimin eğitim hizmeti sunma faaliyetleri teşvik edilecektir. Kamu ve özel kesimde, yaygın mesleki eğitimin teknik ve finansman yönünden desteklenmesine önem verilecektir” (DPT; 1995: 30).

“Eğitim reformu” başlığının bir alt başlığı olan “Hukuki ve kurumsal düzenlemeler” bölümünde eğitimde özel sektörün canlanmasına zemin hazırlayan karar ve teşvikler söz konusudur:

“Özel kesimin eğitime yatırım yapmasını teşvik etmek; özel okullarda okuyan öğrencilerin eğitim harcamalarının bir kısmını vergi iadesi, muafiyet, burs ve benzeri yollarla sübvans etmek; yükseköğretimde vakıf üniversitelerinin eğitim bütçelerinin bir kısmının devlet tarafından karşılanması ile ilgili uygulamadan ilk ve ortaöğretim kademesindeki özel okulların da yararlandırılmasını sağlamak; ihtiyaç duyulan alanlarda yeni kapasiteler yaratmak ve mevcut kapasiteyi genişletmek; özel dershanelere gereksinimi giderek ortadan kaldırmak, bu kurumların eğitim sistemi içinde eritilmesini özendirmek amacıyla 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nda yeni düzenlemeler yapılacaktır” (DPT, 1995: 33).

Özel sektörün, eğitimdeki payının artırılması hedefine yönelik olarak 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nda değişiklikler yapılacaktır.

“Özel sektörün, eğitime daha fazla yatırım yapmaları için vergiden muafiyet, vergi iadesi, ailelerin eğitim için yaptığı harcamaların vergiden düşülmesi, ucuz kredi, yükseköğretimde vakıf üniversitelerine tanınan, masrafların yüzde 45'ine kadar olan kısmının devlet tarafından sübvans edilmesi v.b. yollarla teşvik edilmesi ve kamunun yükünün azaltılması amaçlanmaktadır” (DPT, 1995: 221).

Yedinci kalkınma planında “Eğitim alanındaki “köklü” yasal düzenlemelerin çoğunlukla askerî darbelerden sonra yapıldığı dikkate alındığında, bu çabanın iktidardaki “sivil” hükümetin eğitim sistemini “yeniden yapılandırma” girişimi olduğu söylenebilir” (Küçüker, 2008: 116). Amaçlanan değişiklikler incelendiğinde, bu yasal düzenlemelerde en çok dikkat çeken taraf, bunların daha çok eğitimin özelleştirilmesi amacına yönelik olmasıdır (Küçüker, 2008: 118).

1.3.3.5. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (SBYKP) (2001-2005):

Sekizinci kalkınma planında da yedinci kalkınma planının devamı niteliğinde özel okul teşviki yinelenmektedir: “Sosyal ve ekonomik sektörlerle ilgili gelişme hedef ve politikaları bölümünde “Bütün eğitim kademelerinde özel öğretim kurumlarının payının artırılması gereği önemini korumaktadır” (DPT, 2000: 80) ve “Bütün eğitim kademelerinde özel öğretim kurumlarının artırılmasına yönelik ihtiyaçlar devam etmiş ve bu kurumlardaki öğrencilerin toplam öğrenci sayısı içindeki payı yüzde 1,7 düzeyinde kalmıştır” (DPT, 2000: 81) denilerek özel öğretim kurumlarının ve kurumlardaki öğrenci mevcudunun da yeterli düzeyde olmadığı ifade edilmektedir.

Eğitim alanındaki eksiklikler kamu-özel arasındaki işbirliğinin yeterli olmamasına bağlanmaktadır: “Eğitimin bütün kademelerinde, gerekli alt yapı ve öğretmen ihtiyacının karşılanmasında iyileştirmeler olmasına rağmen, beklenen düzeyde gelişme sağlanamamıştır. Eğitim hizmeti sunan kamuya ve özele ait kurum ve kuruluşlar arasındaki koordinasyon eksikliği devam etmektedir”(DPT, 2000: 81).

Devlet eğitim alanında özel sektörün desteğini beklemekte ve bu desteğin olmasını kolaylaştıracak yollar sunacağını ifade etmektedir: “Eğitimin yaygınlaştırılmasında merkezi idarenin yanı sıra mahalli idareler, gönüllü kuruluşlar ve özel sektörün katkısı sağlanacaktır” (DPT, 2000: 83). “Eğitimde özel sektörün daha fazla yer alması özendirilecektir.” (DPT, 2000: 223).

Özel sektörün desteğini kolaylaştıracak adımlarla ilgili planın Eğitim ile ilgili “Hukuki ve kurumsal düzenlemeler” bölümünde, “Özel Öğretim Kurumları Kanunu, çeşitli teşvik imkanlarını kapsayacak şekilde yeniden düzenlenecektir”(DPT, 2000:

85) ifadesinin kullanılması özel kesimin girişimciliğini destekleyecek somut adımlar atılacağına göstergesi olarak değerlendirilebilir.

1.3.3.6. Dokuzuncu Kalkınma Planı(DKP) (2007-2013):

Bu planın giriş bölümünde; planın kamu ve özel kesimler yanında sivil toplumla da birlikte iletişim ve ortak hedeflere yönelik işbirliğine hitap edeceği belirtilmektedir: “Plan sadece kamu kesimi için değil, toplumun geneli için de uzun vadeli bir perspektif ve hedef birliği sağlamaya hizmet edecektir. Bu çerçevede, kamu kesimi ile özel kesim ve sivil toplum arasında iletişime ve ortak hedeflere dönük işbirliğine katkıda bulunacaktır” (DPT, 2006: 1).

Bu planda bir önceki Sekizinci kalkınma planında ortaya konulan hedeflerden biri olan eğitim yatırımlarına özel sektör desteğinin önemli boyutlara ulaştığı ve böylelikle okullarda bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımının yaygınlaştığı ve müfredat geliştirme çalışmalarına hız verildiği ifade edilmektedir (DPT, 2006: 40).

Özel sektörün payının artması ile devletin ihtiyaç duyan kesime daha fazla kaynak ayırabileceği, bunun eğitimde fırsat eşitliği yaratacağı öngörülmektedir: “Eğitime ayrılan özel kaynaklar eğitimde fırsat eşitliğine imkan sağlayacak şekilde yönlendirilecektir. Bütün eğitim kademelerinde özel sektörün payı artırılacak, kamu kaynaklarının en fazla ihtiyaç duyan kesimlere yönlendirilmesi sağlanacaktır”(DPT; 2006: 87).

Ayrıca bu planda özel öğretim kurumları arasında büyük pay sahibi olan dershanelerin özel okullara dönüşümü için gerekli teşviklerin yapılacağı da açıklanmaktadır: “Ortaöğretim ve yükseköğretime hazırlık dershanelerinin özel okullara dönüştürülmesine yönelik teşvikler sağlanacaktır.” (DPT; 2006: 87).

Dokuzuncu kalkınma planının özel ihtisas komisyonu raporunda ise eğitimle ilgili hedeflerin gerçekleştirilmesi için gerekli olan uygulamalardan bir tanesi “Özel kesim ile gönüllü kişi, kurum ve kuruluşların eğitime yatırım yapmalarının veya destek sağlamalarının teşvik edilmesi, büyük önem arz etmektedir” (DPT,2009: 8) ifadesi ile dile getirilmiştir. Ayrıca eğitimin finansmanı konusunda tekrar özel sektör

desteği vurgulanmıştır: “Dokuzuncu Plan döneminde eğitime ayrılan kamu kaynakları artırılmalıdır. Sivil toplum örgütlerinin eğitim arzı oluşturma çabaları desteklenmelidir. Özel kesim, vakıf ve gönüllü kuruluşların eğitime yatırım yapması teşvik edilmelidir”(DPT, 2009: 75).

1.3.3.7. Onuncu Kalkınma Planı (OKP) (2014-2018):

Onuncu planda ve onuncu planın eğitimle ilgili hazırlanan özel ihtisas komisyonu raporunda “Eğitimde alternatif finansman modelleri geliştirilecek, özel sektörün eğitim kurumu açması, özel kesim ve meslek örgütlerinin mesleki eğitim sürecine idari ve mali ynden aktif katılımı zendirilecektir”(T.C. Kalkınma Bakanlığı,2013: 33) denilerek özellikle özel okullar eğitimin finansmanı başlığı altında ele alınmıştır.

Özel ihtisas komisyonu raporunda “Eğitime ayrılan kamu ve özel kaynakları çeşitlendirmek ve artırmak” (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014: 34) hedefi doğrultusunda yapılacak uygulamalardan bir tanesi “zel sektörün eğitim kurumu açmasını özendirecek ve kolaylaştıracak yasal ve idari tedbirler geliştirilmeli, bürokrasi azaltılmalıdır. Özel sektöre yapılan teşviklerin etkisi ve bu kurumların eğitim sistemine katkısı araştırılmalıdır”(T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014: 34) maddesinde ifade edilmektedir.

1.3.4. 1980 ve Sonrası Milli Eğitim şuralarında özel ğretim

Millî Eğitim şraları, Türk Eğitim Sisteminin ayrıntılı tartışıldığı, karara bağlandığı, resmi dilin dışında farklı görüşlere de açık olan önemli çalışmalar olarak Türk eğitimini yönlendirmişlerdir. (Deniz, 2001:12).

Deniz’e (2001:142) göre

“zel ğretim kurumları planlı dönemde bir ‘furya’ biçiminde açılıp 1971 de kapatılncaya kadar kısa süreli bir ‘saadet dönemi’ dışında 1985 yılına kadar eğitim sisteminde istatikselsel açıdan anlamlı sayılara ulaşamadılar. 1980’lerden sonrası hükümetlerin izlediği liberal ekonomi modelinin eğitim politikalarını da etkilemesiyle özel okullar yeniden canlandı. Bu yönde şra kararları alındı ve bu kararlar uygulama şansını da yakaladılar. İlk

önemli düzenleme 18.03.1985 te yürürlüğe giren ‘Özel Öğretim Kurumlarına Yapılacak Mali Yardım Yönetmeliği olmuştur.’

Bu bağlamda 1980 ve sonrası Milli Eğitim Şuralarında özel öğretim ile ilgili alınan kararlara değinilecektir.

- a) **10. Milli Eğitim Şurası (23-26 Haziran 1981):** Bu şurada özel öğretim ile ilgili bir veriye rastlanmamıştır.
- b) **11. Milli Eğitim Şurası (8- 11 Haziran 1982):** Bu şurada özel öğretim ile ilgili bir veriye rastlanmamıştır.
- c) **12. Milli Eğitim Şurası: (18- 22 Haziran 1988):** Bu şurada meslek liselerinin dışında özel öğretim ile ilgili bir veriye rastlanmamıştır. Eğitimin finansmanı konusunda alınan kararlarda eğitimde yerelleşme için gerekli düzenlemelerin yapıldığı görülmüştür (MEB, 1988).
- d) **13. Milli Eğitim Şurası (15-19 Ocak 1990):** Bu şurada özellikle yaygın eğitim konusu gündem yapılmış, bu yüzden özel öğretim ile ilgili bir karar alınmamıştır (MEB, 1990).
- e) **14. Milli Eğitim Şurası (27-29 Eylül 1993):** Şuralar içinde 14. Milli Eğitim Şurası özel öğretimi açık açık teşvik eden kararların olduğu bir şuradır.

Şurayı açış konuşmasında “Özel kesimin okul açması ve üniversite kurmaları teşvik edilecek, özendirilecek ve desteklenecektir.”(MEB, 1993: 2) ifadesi kullanılmıştır.

Okul öncesi eğitim konuları ana gündem maddesi olan şurada, okul öncesi okullaşmayı arttıracak kararlar arasında özel sektöre de çağrı ve özel sektörü destekleyici düzenlemeler vardır. Konuyla ilgili şurada alınan kararlar aşağıda verilmiştir:

“Belediyeler, Kamu İktisadi Teşekkülleri, Vakıflar, Dini Kuruluşlar ve diğer özel müteşebbislerin Okul Öncesi Eğitimi Kurumları açmaları teşvik edilecek ve desteklenecektir” (MEB, 1993: 4).

“Okul Öncesi Eğitim Kurumu binası yapılması için hazine arazilerinin bu amaçla tahsisi belediyeler ve kooperatiflerden de yararlanılması hususunda yasal düzenlemeler yapılacaktır” (MEB, 1993: 4).

f) 15. Milli Eğitim Şurası (13-17 Mayıs 1996): Bu şura, “2000’li yıllarda Türk Milli Eğitim Sistemi”(MEB, 1996: 3) başlığı altında toplanmış ve özel öğretim kurumları ile ilgili, özel okulculuğu teşvik edici birçok kararın alındığı bir şura özelliği göstermektedir.

Bu şurada bolca özel okullara uygulanacak teşvik yardımlarından söz edilmektedir. Aşağıda konuyla ilgili alınan kararlar verilmiştir:

- “Ortaöğretim veren özel öğretim kurumları teşvik edilmeli, bu kurumların mesleğe yönelik program uygulamaları özendirilmelidir.”
- “Resmî ve özel okullardaki öğrencilere veya velilerine bankalarca uzun vadeli eğitim kredileri sağlanmalıdır.”
- “Belediye Gelirleri Kanunu'nda gerekli değişiklikler yapılarak resmî ve özel okullar her türlü harç ve vergiden muaf tutulmalıdır.”
- “Özel öğretim kurumlarının teşvik edilmesine yeni bir anlayışla yaklaşılmalıdır.”
- “Şehir imar planlarının düzenlenmesinde özel okullar ve özel yaygın mesleki ve teknik kurslar da dikkate alınmalı, özel okullar ve yaygın mesleki teknik kurslara düşük bedelli veya bedelsiz arsa tahsis edilmelidir.”
- “Özel okullar ve yaygın mesleki ve teknik kurslara vergi destekleri (Gelir ve kurumlar vergisi muafiyeti, düşük oranda KDV uygulaması, eğitim araçlarının Avrupa Birliği ülkeleri dışında kalan ülkelere gümrüksüz ithali) sağlanmalıdır.”
- “Özel okullar ve yaygın mesleki ve teknik kursların işletme giderlerinin azaltılmasına yönelik kamu teşvik tedbirleri alınmalıdır.”
- “Özel okullara kamu sübvansiyonu sağlanmalıdır. Ancak, bu sübvansiyon kamu okullarındaki birim öğrenci harcamalarının %50'sini aşmamalıdır.”

- “Dünya Bankası ve Avrupa İskân Fonu kaynaklarından özel sektörün eğitim yatırımları amaçlı kredi kullanımında Millî Eğitim Bakanlığı yol gösterici olmalıdır.” (MEB, 1996:8-19).

Özetle özel sektörün eğitim alanına yatırım yapmasını destekleyici ve cesaretlendirici birçok uygulama kararı bu şurada alınmış gözükmektedir.

g) 16. Milli Eğitim Şurası (13-17 Kasım 1999): Bu şurada ana gündem maddesi olan mesleki ve teknik liseleri ile ilgili özel okul konusu gündeme gelmiştir.

h) 17. Milli Eğitim Şurası (13-17 Kasım 2006): Bu şurada okul öncesi eğitim başlığı altında okul öncesi okullaşma oranlarını arttırmak amaçlı özel sektörün desteğine olan vurgu yinelenmektedir. Bu konuda alınan kararlar sırasıyla şöyledir:

- “Okul öncesi eğitim kurumlarının açılmasında özel sektör teşvik edilmelidir.”
- “Okul öncesi eğitim hizmeti veren kreş, gündüz bakımevi, çocuk yuvaları, özürllüler için rehabilitasyon merkezleri ve benzeri sosyal tesislerin yapılarının geliştirilmesi amacıyla devlet desteği ve teşvikleri artırılmalı ve bu kurumlara vergi muafiyeti getirilmelidir.”
- “Belediyeler, il özel idareleri, kamu iktisadi teşekkülleri, vakıflar ve diğer müteşebbislerin okul öncesi eğitim kurumları açmaları teşvik edilmeli ve bu kurumlar desteklenmelidir.”

Son olarak, İlköğretim başlığı altında “Özel sektörün eğitime yatırım yapması özendirilmeli ve özel sektörden hizmet satın alınması sağlanmalıdır” (MEB,2006:4-5) kararı alınarak özel sektörün eğitime yatırım yapması tekrar gündem olmuştur.

i) 18. Milli Eğitim Şurası(01-05 Kasım 2010): 18. şurada da bir önceki şuraları destekleyecek nitelikte özel okula vurgu yapılmıştır. Özel okulculuğu geliştirmek, desteklemek ve cesaretlendirmek adına kararlar alınmaya devam edilmiştir:

Bu şurada özel okulların eğitim alanında yaygınlaşmasının istenmesi- ifade edileceği üzere- eğitimde nitelik artışının istenmesi ile ilgili görünmektedir. Hatta bu

konuda devlet özel okullarda okuyan öğrencilerin ailelerine bir miktar maddi destek verilmesi gerektiğini düşünmektedir: “Eğitimde niteliğin artırılması amacıyla özel okullar teşvik edilerek sayıları artırılmalı, teşvik kapsamında çocuklarını özel okullara gönderen ailelere resmî okullardaki bir öğrenci maliyetinin yarısı kadar destek verilmeli ve bu yolla devletin eğitim harcamaları azaltılmalıdır” (MEB, 2010: 2).

Özel okullarla ilgili alınan bir diğer karar ise “Eğitim alanında faaliyet gösteren özel kurum ve kuruluşların istihdamdaki vergi ve primleri kalkınmada öncelikli yörelere göre alınmalı, hizmet satın alma yoluyla özel okul kapasiteleri artırılmalı, arsa tahsisi ile ilgili problem çözülmelidir (MEB,2010:7) maddesidir.

19. Milli Eğitim Şurası (2-6 Aralık 2014):

6 Aralık 2014 tarihinde yapılan Genel Kurul toplantısı sonrasında karara bağlanan maddelere bakıldığında özel öğretim ile ilgili gündem maddesi yapılan bir karara rastlanmamıştır (MEB, 2014).

1.3.5. MEB Stratejik Planlarında Özel Öğretim

10.12.2003 tarih ve 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununda stratejik planlama ile ilgili hükümler 1.01.2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu Kanunda stratejik plan, “kamu idarelerinin orta ve uzun vadeli amaçlarını, temel ilke ve politikalarını, hedef ve önceliklerini, performans ölçütlerini, bunlara ulaşmak için izlenecek yöntemler ile kaynak dağılımlarını içeren plan” olarak tanımlanmıştır.(Kadıköy Fehmi Ekşioğlu Ortaokulu, 2015:1) Bu bağlamda bu bölümde iki MEB Stratejik Planı incelenecektir.

1.3.5.1. MEB 2010-2014 Stratejik Planı

2010-2014 MEB Stratejik planı, başta 2007-2013 yıllarını kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planı olmak üzere üst politika belgelerindeki eğitim hedefleri ve diğer bakanlıkların stratejik planları ile MEB stratejik planındaki stratejik amaç ve hedefler birbiri ile karşılaştırılarak uyumlaştırılmıştır. Bu planda Bakanlığın faaliyet

alanları ve sunduğu hizmetler arasında “Alt Yapı, Donatım, Yatırım” başlığı altında “Özel öğretim kurumlarının açılmasının teşvik edilmesi” (MEB, 2009: 27) maddesi bulunmaktadır.

Türk eğitim sisteminde değişen dünya ve toplum koşullarına ayak uydurabilmek için koyulan hedeflere ulaşabilmek için “Özel sektör ile gönüllü kişi, kurum ve kuruluşların eğitime yatırım yapmalarının veya destek sağlamalarının teşvik edilmesi büyük önem arz etmektedir” (MEB,2009: 52). Türk eğitim sisteminin GZFT analizi sonucunda belirlenen “Güçlü Yönler” başlığı altındaki maddelerinden biri “Diğer kurum ve kuruluşlar, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve akademik çevrelerle güçlü bir iş birliği geleneğine sahip olmasıdır (MEB,2009: 58).

Bu stratejik planda dördüncü tema sadece özel öğretim alanına ayrılmıştır. Bu temada aşağıda da ifade edileceği üzere, özel öğretim kurumlarının mevcudunun gelişmiş ülkelerin çok altında olduğu ifade edilerek özel okulluğun nasıl teşvik edileceğinden bahsedilmiştir.

“Özel öğretim kurumlarının örgün eğitim kurumları içindeki payı, okul sayısına göre % 8,48 (ancak SHÇEK’e bağlı olarak çalışan 1505 okul öncesi eğitim kurumu dâhil edilmediğinde bu oran % 5.21 olmaktadır), öğrenci sayısına göre % 2.76 ve öğretmen sayısına göre % 7,04’dür (Şubat 2009, MEB İstatistikleri). Bu oran gelişmiş dünya ülkelerinin çok altındadır. Millî Eğitim Bakanlığının stratejileri arasında özel sektörün eğitim alanında yatırım yapmasının teşvik edilmesi daha çok vatandaşın özel öğretim kurumlarından yararlanmasının sağlanması ve özel öğretim kurumlarındaki eğitim, öğretim ve yönetim kalitesinin yükseltilmesi yer almaktadır (MEB,2009: 111).

Özel öğretimle ilgili belirlenen stratejik amaç 5, devletin özel okullara bakış açısını özetler niteliktedir:

“Stratejik amaç 5: Devletin düzenleyici, denetleyici ve destekleyici rolüyle çağın bütün teknolojik ve fiziksel ortamlarını oluşturma esnekliğine sahip özel öğretim kurumlarında; toplumun değişen ve çeşitlenen eğitim taleplerinin karşılanması, eğitim sistemimizin daha da gelişmesi ve özel öğretimin eğitim sistemi içerisindeki payının artırılması için özel sektörün finansal gücünü eğitim yatırımlarına dönüştürmek (MEB, 2009: 112).

Bu hedeflere ulaşabilmek için izlenecek yollar aşağıda ifade edilmiştir:

- “Özel sektörün finansal gücünden faydalanmak üzere Bakanlığımıza bağlı örgün özel öğretim kurum oranını % 5.21’den plan dönemi sonuna kadar % 9’a çıkarmak.
- Örgün eğitimdeki öğrenci sayısına göre özel öğretimin genel eğitimimiz içindeki payını 2014 yılı sonuna kadar % 2.76’dan % 5’e çıkarmak.
- Ortaöğretim ve yükseköğretime hazırlık dershanelerinden özel okula dönüştürülebileceklerin tespit edilerek 2014 yılı sonuna kadar % 70’inin özel okula dönüştürülmesinin teşvikini sağlamak”(MEB,2009: 112).

Bu son madde için sırasıyla yapılacakların alt listesi de verilmiştir:

- “Okula dönüştürülen dershanelerin, okul standartlarına sahip olduğu tespit edilen dershanelere oranı
- Teşvik almak için başvuran dershane sayısı
- Özel okula dönüşen dershanelerin teşvikten yararlanma oranı” (MEB,2009:112).

Özel öğretim ile ilgili “Politika ve Stratejiler” başlığı altında dershanelerin özel okula dönüştürülmesi ile ilgili alınan kararlar ve düzenlemeler anlatılmıştır:

- “Dünyadaki özel örgün eğitime yönelişteki artış ve devletin, dershaneleri özel okula dönüştürmeye yönelik politikalarından yararlanarak diğer kamu kuruluşlarıyla işbirliği içerisinde dershanelerin okula dönüşümüyle ilgili teşvikleri (arsa tahsisi, vergi muafiyeti vb.) içeren yeni mevzuat geliştirilecektir.
- Bakanlığın, dershanelerle ilgili ayrıntılı veriye ulaşma gücü kullanılarak, bağımsız binada faaliyet gösteren dershanelerin okula dönüştürülmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır.
- Mevzuat düzenlemesiyle okullara yönelik mevcut ve yeni teşviklerin dönüşüm tercihini yapacak dershaneler tarafından da kullanılmasına imkân sağlanacaktır.
- Ülkemizde son dönemde yapılan eğitim reformlarıyla; eğitim sisteminde bir üst öğretime geçişlerin sınavla olması, yükseköğretimin talebin sınırlı bir kısmını karşılaması ve mesleki eğitime olan talebin düşük olması tehditlerini azaltacak çalışmalara hız verildiğinden dershane kurucularının geleceğe dönük yatırım planlarının özel okullara yönlendirilmesi sağlanacaktır.
- Bakanlık tarafından kapsamlı araştırmalar yapılarak, dershane ve sivil toplum temsilcileriyle işbirliği içinde, bağımsız bir binaya sahip olmayan dershanelerin ve personelinin okula dönüşümünde uzlaşmacı yöntemler oluşturulacaktır (MEB, 2009: 113-114).

Bu stratejik planın Sekizinci Teması olan “Kurumsal Kapasitenin

Geliştirilmesi” bölümünde eğitimin finansmanında özel kesim desteğinin istendiği ve teşvik edildiği görülmektedir. Nüfusun artması vb. sebeplerle devlet genel bütçe kaynağı dışında bütçe dışı kaynakları harekete geçirmek için, hayırsever kişi, kurum ve kuruluşların katkılarını belenmektedir (MEB,2009:167).

“Ülkemizin önceliklerini belirleyerek, mevcut kaynakların etkin kullanımını iyileştirirken kamu finansmanını tamamlayacak özel kesim desteği aranmaya devam edilecektir. Bilindiği üzere Türk eğitim sistemimizin nitel ve nicel sorunlarının devlet, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının el ele vererek çözülebileceği gerçeğinden hareketle, Bakanlığımız “Eğitime % 100 Destek Projesi”ni hayata geçirmiştir. Bu uzun soluklu proje ile eğitim seferberliği yeniden başlatılmıştır. Kurumların ve hayırsever vatandaşların eğitime yapacakları katkıları teşvik etmek amacıyla bu proje ile daha önce % 5 olan vergi indirimi yasal değişikliklerle 2003 yılında % 100’e çıkarılmıştır”(MEB, 2009:167).

Devletin bu “Özel kaynakları eğitimde fırsat eşitliğine imkân sağlayacak şekilde yönlendirilmesi ve kamu kaynaklarının en fazla ihtiyaç duyulan kesimlerde kullanılması sağlanacaktır” (MEB,2009: 167).

Yine “Okullaşma oranlarının artırılması için ihtiyaç duyulan yerlerde okul ve derslik yapılması yanında, imkânlar ölçüsünde kamu kuruluşlarına ait kullanılmayan uygun binalardan istifade edilecek, destek kampanyaları sürdürülecek ve özel kesimin yatırımları teşvik edilecektir”(MEB,2009: 168).

1.3.5.2. MEB 2015-2019 Stratejik Planı

Faaliyet alanları ve sunulan hizmetler bölümünün alt başlığı olan Eğitim-öğretim başlığı altındaki sunulan hizmetler arasında “Yatılılık, bursluluk ve özel öğretim teşvikleri hizmetlerinin yürütülmesi.”(MEB, 2015a: 9), yine “Fiziki ve Teknolojik Alt Yapı” başlığı altındaki sunulan hizmetler arasında “Özel okulların arsa tahsisi, teşvik ve vergi muafiyeti ile ilgili iş ve işlemlerinin yürütülmesi”(MEB, 2015a:10) ifadelerinden özel öğretim kurumlarına teşvik hizmetinin uygulanacağı anlaşılmaktadır.

Tehditler tablosunda, özel sektör yatırımlarının yeteri düzeyde olmaması tehdit olarak görülmektedir (MEB,2015a: 21). Geleceğe yönelim başlığı altında

stratejik planlardan söz edilmektedir. Bunların arasında Tema 1 olarak ifade edilen “Eğitim ve Öğretime Erişim” konusunun “Stratejik plan 1.1: Plan dönemi sonuna kadar dezavantajlı gruplar başta olmak üzere, eğitim ve öğretimin her tür ve kademesinde katılım ve tamamlama oranlarını artırmak”(MEB, 2015a:33) Bu hedefin gerçekleşmesine yardımcı olacak yollardan bir tanesi de özel öğretim kurumlarının payının artması olarak görülmektedir (MEB, 2015a:33).

Strateji 1.1 hedefinin mevcut durumundaki özel okullarla ilgili performans göstergeleri aşağıdaki gibidir:

Tablo 1. 1: Strateji 1.1 Hedefinin Mevcut Durumundaki Özel Okullarla İlgili Performans Göstergeleri

No	Performans Göstergeleri		Önceki Yıllar			Hedef
			2012	2013	2014	2019
1.1.9.	Özel öğretimin payı (%)	Okulöncesi	6,18	7,81	9,16	23
		İlkokul	2,77	2,99	3,31	6
		Ortaokul		3,16	3,51	7
		Ortaöğretim	3,62	3,34	4,78	12
(MEB, 2015a: 34)						

Strateji 1.1 hedefinin özel öğretim ile ilgili stratejisi aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:

Tablo 1. 2: Strateji 1.1 Hedefinin Özel Öğretim İle İlgili Stratejisi

No	Stratejiler	Ana Sorumlusu
16.	Özelsektörüne eğitim ve öğretimdeki payını artırmak amacıyla teşvik uygulamaları geliştirilecektir. Geliştirilen teşvik ve finansman uygulamalarının izlenmesi ve değerlendirilmesi güçlendirilecektir.	ÖÖK GM

(MEB, 2015a:36)

Stratejik amaç, hedef ve stratejiler bölümünün tema 3 olarak ifade edilen “Kurumsal Kapasite” konusunun “Stratejik hedef 3.2. Plan dönemi sonuna kadar, belirlenen kurum standartlarına uygun eğitim ortamlarını tesis etmek, etkin ve verimli bir mali yönetim yapısı oluşturmak.”(MEB, 2015a:56) olarak ifade edilmiştir.

Strateji 3.2 hedefinin mevcut durumundaki özel okullarla ilgili performans göstergeleri aşağıdaki gibidir:

Tablo 1. 3: Strateji 3.2 Hedefinin Mevcut Durumundaki Özel Okullarla İlgili Performans Göstergeleri

No	Performans Göstergeleri	Önceki Yıllar			Hedef
		2012	2013	2014	2019
3.2.10	Özel öğretim teşviki kontenjanlarının kullanılma oranı (%)	—	—	67,32	100
(MEB,2015a: 57)					

Bu stratejik planda bir önceki MEB 2010-2014 Stratejik planın değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu değerlendirmeye göre “Eğitim ve öğretimde özel öğretimin payı” geliştirilmesi gereken öncelikli alanlar arasında görülüp, gerekli iyileşmelerin yapılabilmesi Bakanlık tarafından gerekli stratejilerin geliştirildiği ifade edilmiştir (MEB,2015a:70).

İKİNCİ BÖLÜM

1980 VE SONRASI TÜRKİYE’DE ÖZEL OKULLAR VE “EĞİTİM VE ÖĞRETİM DESTEĞİ” UYGULAMASI

2.1. ÖZEL OKULLARDA ÖĞRENİM GÖREN ÖĞRENCİLER İÇİN VERİLEN EĞİTİM VE ÖĞRETİM DESTEĞİ UYGULAMASI

1990 sonrası ve 2000’li yıllarla daha da artarak görülen özel sektörün eğitim alanına hizmet götürmesi meselesi ve devletin bu konuda destek vereceği söylemi hükümet programlarında, kalkınma planlarında, şuralarda ve stratejik planların tümünde birbiriyle paralel denilebilecek şekilde yer almış ve bu bağlamda yasal düzenlemeler çerçevesinde kararlar alınmıştır. Bu noktada Milli Eğitim Bakanlığı özel sektörün, dinamik ve işletme kabiliyetinin eğitim sistemine katkısını arttırmak amacıyla bu zamana kadar teşvik düzenlemeleri yapmıştır (Avcı, 2013: 44) ki bu uygulamalardan bir tanesi de “Eğitim ve Öğretim Desteği” uygulamasıdır.

Eğitim ve öğretim desteği, özel okullarda okuyan öğrencilerin okudukları okuldaki eğitim bedellerinin bir kısmının devlet tarafından karşılanması olarak ifade edilmektedir. Bu destek ilk defa, mesleki ve teknik eğitim okullarına 2012 yılı itibarıyla verilmeye başlanmıştır. 5580 sayılı Kanunun 12. maddesinde yapılan değişiklikle Organize Sanayi bölgelerinde açılan mesleki ve teknik eğitim okullarında öğrenim gören her bir öğrenci için, 2012-2013 yılından başlamak üzere eğitim-öğretim desteği verilmesi kararlaştırılmıştır (Dinçer, 2012: 25). Bir sonraki yıl, 2013 yılında Organize Sanayi bölgesi dışında açılan özel mesleki ve teknik eğitim okullarına da eğitim ve öğretim desteği verilme kararı alınmıştır (Avcı, 2013: 47).

Mesleki ve teknik liselere 2012 yılı itibarıyla verilmeye başlanan eğitim ve öğretim desteği, 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununa getirilen 1 Mart 2014 tarihli ek madde ile özel okul öncesi, ilköğretim, ortaokul ve ortaöğretim okul türlerinde öğrenim gören öğrenciler için de geçerli kılınmıştır (Bakıoğlu, Sarıkaya,

2015: 53). Eğitim ve öğretim desteği ile Bakanlığın hedefi eğitim ve öğretimde kalite odaklı rekabet ortamının oluşturulmasını sağlamak, isteyen her öğrencinin özel okul imkân ve fırsatlarından yararlanmasını sağlayabilmek ve özel sektörün eğitim yatırımlarını özendirme (Avcı, 2016: 99).

2.1.1. 2014-2019 Yılları Arasında Özel Okullarda Öğrenim Gören Öğrenciler İçin Eğitim ve Öğretim Desteği Verilmesine Dair Tebliğ Metninin İncelenmesi

2014-2019 yılları arasında özel okullarda öğrenim gören öğrenciler için eğitim ve öğretim desteği verilmesine dair tebliğ metnlerinde var olan maddeler; hukuki dayanak, bu desteğin kaç kişiye verileceği, destek miktarının kim tarafından belirlendiği, destek verilme puanlama kriterleri, cezai işlemi, destek verilecek okul türleri, destek tutarları, öğrenci sayıları, bölgelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyesi ve hangi bakanlıkların sorumlu olduğu ile ilgilidir.

2014-2019 yılları arasında özel okullarda öğrenim gören öğrencilere verilecek olan eğitim ve öğretim desteğine dair tebliğ metnlerinde, bu desteğin hukuki dayanağı 8/2/2007 tarihli 5580 sayılı ÖÖKK'nın Ek 1'inci maddesinin ikinci, üçüncü, dördüncü, beşinci ve sekizinci fıkralarında ifade edilmektedir. Bu fıkralarda bu destekten hangi okulların hangi şartlarda yararlanabileceği bilgisi verilmektedir:

“Bu Kanun kapsamında örgün eğitim yapan özel ilkokul, özel ortaokul ve özel liselerde öğrenim gören Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı öğrenciler için, resmî okullarda öğrenim gören bir öğrencinin okul türüne göre her kademede okulun öğrenim süresini aşmamak üzere, eğitim ve öğretim desteği verilebilir. Bu fıkra kapsamındaki eğitim ve öğretim desteğinden özel okul öncesi eğitim kurumlarından eğitim alanlar da, 48-66 ay arasında olmak şartıyla en fazla bir eğitim-öğretim yılı süresince yararlandırılabilir” (RG, 12 Ağustos 2018, 30507).

Tebliğ metnlerinde “Destek verilme puanlama kriterleri” olarak sırasıyla yörenin kalkınmada öncelik derecesine ve gelişmişlik durumuna, öğrencinin ailesinin gelir düzeyine, eğitim bölgesinin öğrenci sayısına, desteklenen öğrenci ve öğrencinin gideceği okulun başarı seviyelerine ve öncelikli öğrenciler gibi ölçütlere ayrı ayrı

veya birlikte bakılmaktadır. Bu ölçütler dikkate alınarak eğitim ve öğretim desteği verilmektedir.

Tebliğ metinlerinde kimlere, hangi durumlarda, ne tür “Cezai işlemi” uygulanacağı da anlatılmaktadır:

“Söz konusu eğitim öğretim hizmetini sunan veya yararlananların, gerçek dışı beyanda bulunmak suretiyle fazladan ödemeye sebebiyet vermeleri durumunda bu tutarların, ödemenin yapıldığı tarihten itibaren 6183 sayılı Kanunun 51 inci maddesine göre hesaplanacak gecikme zammı ile birlikte bir ay içinde ödenmesi, yapılacak tebligatla sebebiyet verenlerden istenir. Bu süre içinde ödenmemesi hâlinde bu tutarlar, anılan Kanun hükümlerine göre Maliye Bakanlığına bağlı vergi daireleri tarafından takip ve tahsil edilir. Bu fiillerin tekrarı hâlinde, ayrıca kurum açma izinleri iptal edilir”(RG, 12 Ağustos 2018, 30507).

Tebliğ metinlerinde sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyelerine göre eğitim ve öğretim desteği verilecek öğrencilerin illere dağıtımında aşağıdaki tabloda yer alan katsayıların kullanılacağı ifade edilmiştir.

Tablo 2. 1: Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Seviyelerine Göre İllerin Katsayıları

Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Seviyesi	Katsayı
1. Bölge	0,95
2. Bölge	0,95
3. Bölge	1,00
4. Bölge	1,00
5. Bölge	1,20
6. Bölge	1,30

(RG, 12 Ağustos 2018, 30507)

Tablo 2.1’de görüldüğü üzere, eğitim ve öğretim desteği verilecek öğrencilerin illere dağıtımında bazı katsayılar kullanılmıştır. Buna göre illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyelerine göre katsayılar değişmektedir. 1. Teşvik bölgesinde bulunan illerdeki özel okullar için belirlenen katsayı 0,95; 2. bölge için

0,95; 3 ve 4. bölgeler için 1, 5. bölge için 1,20; çoğu Doğu ve Güneydoğu illerinden oluşan 6.bölge için ise 1,30 olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla Doğu ve Güneydoğu illerinde bulunan özel okulların teşvikten daha çok yararlanacağı söylenebilir. Bu da devletin Büyükşehir merkezlerinde öbeklenen özel okullaşmayı ülke geneline yaymak istediğinin bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Tebliğ metinlerinde bahsi geçen bir diğer konu “Destek Tutarları(TL)” dır. Destek tutarlarının belirlenmesindeki kriter, bu tutarın resmi okullarda öğrenim gören bir öğrencinin okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve liselerde devlete maliyetinin bir buçuk katını geçmemek üzere, bir önceki yılın verileri esas alınarak belirlenmesidir.

Tablo 2. 2: 2014-2019 Yılları Arasında Okul Kademelerine Göre Belirlenmiş Eğitim ve Öğretim Desteği Tutarları (TL)

Okul Türü	2014- 2015	2015- 2016	2016- 2017	2017- 2018	2018- 2019
Okul Öncesi Eğitim Kurumu	2.500	2.680	2.860	3.060	3.290
İlkokul	3.000	3.220	3.440	3.680	3.960
Ortaokul	3.500	3.750	4.000	4.280	4.610
Lise	3.500	3.750	4.000	4.280	4.610
Temel Lise	3.000	3.220	3.440	3.680	3.960
2014-2015: (RG, 7 Ağustos 2014, 29081); 2015-2016: (RG, 25 Temmuz 2015, 29425); 2016-2017: (RG, 6 Ağustos 2016, 29793); 2017-2018: (RG,4 Ağustos 2017,30144); 2018-2019: RG, 12 Ağustos 2018, 30507					

Tablo 2.2’de görüleceği üzere destek tutarları her yıl tüm okul kademelerinde belli oranda arttırılmıştır. Bu destek tutarları Milli Eğitim Bakanlığı bütçesine bu amaçla konulan ödenekten karşılanmaktadır. Tebliğ metinlerinde, “İlk Defa Destek Verilecek Öğrenci Sayıları”nın yıllara göre dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2. 3: 2014-2019 Yılları Arasında İlk Defa Destek Verilecek Öğrenci Sayılarının Sayısal Dağılımı

Okul Türü	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019
Okul Öncesi Eğitim Kurumu	50.000	20.000	6.000	6.000	6.000
İlkokul	50.000	50.000	15.000	15.000	15.000
Ortaokul	75.000	50.000	15.000	15.000	15.000
Lise	75.000	110.000	15.000	15.000	15.000
Temel Lise			24.000	24.000	24.000
Toplam	250.000	230.000	75.000	75.000	75.000
2014-2015: (RG, 7 Ağustos 2014, 29081); 2015-2016: (RG, 25 Temmuz 2015, 29425); 2016-2017: (RG, 6 Ağustos 2016, 29793); 2017-2018: (RG, 4 Ağustos 2017, 30144); 2018-2019: RG, 12 Ağustos 2018, 30507					

Tablo 2.3’de “İlk Defa Destek Verilecek Öğrenci Sayıları”nın yıllara göre azalarak görülmektedir. Ayrıca Bakanlık, Maliye Bakanlığı ile ortak hareket ederek destekten faydalanan toplam öğrenci sayısını belirlemektedir. Bu öğrenci sayısı belirlenirken her bir derslik için belirlenen asgari öğrenci sayısının üzerinde ve her hâlükârda derslik başına belirlenen azami öğrenci sayısını geçmemek şartına dikkat edilmektedir. Son olarak yukarıda bahsi geçen bu tebliğ hükümleri, Maliye ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülmektedir.

2.1.2. 2014-2019 Yılları Arasında Özel Okullarda Öğrenim Gören Öğrenciler İçin Verilen Eğitim ve Öğretim Desteği Uygulama E-Kılavuz Metinlerinin İncelenmesi

2014 yılı itibariyle eğitim ve öğretim desteği için her eğitim-öğretim yılı için çıkarılan e-kılavuzlarda başvuru ve yerleştirme işlemleri, başvuru ve yerleştirme takvimi, hukuki dayanağı, destek verilecek okul türleri, öğrenci sayıları, başvuru şartları, okulların yapacakları işlemler, velilerin yapacakları işlemler, bakanlıkça yapılan işlemler, kayıt alacak özel okulların yapacakları işlemler ile ilgili başlıklar bulunmaktadır. Bu başlıklara aşağıda sırasıyla değinilmektedir:

- 2014-2019 yılları arasında yayımlanan e- kılavuzlarda özel azınlık ve Türk okullarının okul öncesinden ortaöğretim kademelerine kadar hepsinin destek kapsamına girdiği belirtilmektedir. Daha ayrıntılı ifade edecek olursak, Destek verilecek A,B,C, D grubu okullar: Özel Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi, Özel Anadolu Lisesi, Özel Ermeni İlkokulu, Özel Ermeni Okul Öncesi Kurumu, Özel Ermeni Ortaokulu, Özel Ermeni Ortaöğretim Okulu, Özel Fen Lisesi, Özel Hazırlık Sınıfı Bulunan Anadolu Lisesi, Özel Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Özel Musevi İlkokulu, Özel Musevi Okul Öncesi Kurumu, Özel Musevi Ortaokulu, Özel Musevi Ortaöğretim Kurumu, Özel Rum İlkokulu, Özel Rum Ortaokulu, Özel Rum Ortaöğretim Kurumu, Özel Sosyal Bilimler Lisesi, Özel Spor Lisesi, Özel Temel Lise, Özel Türk İlkokulu, Özel Türk Okul Öncesi Kurumu, Özel Türk Ortaokulu olarak belirtilmiştir. Diğer deyişle azınlık ve Türk özel okullarının her kademesine bu hak tanınmıştır.
- 2014-2019 yılları arasında yayımlanan e-kılavuzlarda destek verilecek öğrenci sayıları belirtilmiştir. Bu öğrenci sayılarının yıllara göre değişimi yukarıda Tablo 2.3.'de gösterilmiştir.
- 2014-2019 yılları arasında yayımlanan e- kılavuzlarda destekten faydalanmak isteyenlerin başvuru şartlarında öğrencilerin T.C. vatandaşı olmaları, her okul türünün ilk yılı için belirlenmiş şartlara ve takvim yaşına uygun olmaları, desteği almadan önce ve desteği alırken sınıf tekrarı yapmamış olmaları, resmi/özel ilkokul, ortaokul ve ortaöğretim okullarının ara sınıflarında kayıtlı olmaları, eğitim ve öğretim desteği almak istediği okul türünün kayıt ve nakil şartlarına haiz olmaları maddeleri bulunmaktadır.

Sadece teşvikin ilk senesi olan 2014-2015 eğitim-öğretim yılı için çıkarılan e-kılavuzda “Resmi ilkokul, ortaokul ve ortaöğretim okullarının ara sınıflarında veya azınlık okullarında kayıtlı olmak,” (MEB, 2014b: 8) şartı konularak özel okullarda okuyan öğrencilere bu hak verilmemişti. Ancak 2015 yılı itibariyle bu ayırım ortadan kaldırılmış, böylelikle destekten faydalanmak isteyen her öğrenciye başvurabilme hakkı verilmiştir.

- 2014-2019 yılları arasında yayımlanan e- kılavuzlarda “Resmi/özel okulların yapacakları işlemleri” sıralayacak olursak;

a. “Ailenin Aylık Toplam Geliri” başlığı altında belirtilen kriterin ve istenen belgelerin yıllara göre daha ayrıntılandırıldığı görülmektedir.

- 2014 yılında sadece ailenin toplam aylık gelirine ilişkin belgeye göre sisteme bilgi girilmesi istenmiştir (MEB,2014).
- 2015 yılında “...(Hane içerisinde tüm çalışanların gelirleri ile kira gelirleri dahil) Ailenin Aylık Toplam Gelirine ilişkin belgeye göre bilgileri Modüle girecektir”(MEB, 2015b: 6) Bu açıklama bir önceki yıla daha ayrıntılı yapılmıştır.
- 2016 yılında ailede çalışan anne ve baba, anne ve babanın ayrı olması durumunda öğrencinin veli/vasi gelirlerinin (kira geliri, nafaka, bilirkşi ücreti, görev tazminatı, döner sermaye, ek ders ücreti gibi ek ödemeler ve diğer gelirler dâhil) aylık toplamına göre bilgileri sisteme girilmesi istenmiştir (MEB, 2016).
- 2017 yılında yukarıdaki maddelere ek olarak anne, baba veya veli/vasiden beyan ettikleri gelirlerin dışında başka herhangi bir gelirinin olmadığına ve ödeme almadıklarına dair Gelir Beyan Taahhütnamesi doldurularak teslim alınması istenmiştir (MEB,2017).
- 2018 yılında ise ailede çalışan anne ve baba, anne ile babanın ayrı olması durumunda öğrencinin velisine/vasisine ait 2018 yılı Mayıs-Haziran-Temmuz aylarından herhangi birinin (kira geliri, nafaka, bilirkşi ücreti, görev tazminatı, döner sermaye, ek ders ücreti gibi ek ödemeler ve diğer gelirler dâhil) toplam gelirlerinin aylık toplamına göre bilgilerinin sisteme girilmesi, belirtilen aylara ait bordrosu alınamayan kişiler için 2018 yılına ait son alınan bordroya göre işlem yapılması istenmiştir.
- Anne ve baba veya veli/vasiden beyan ettikleri gelirlerin dışında başka herhangi bir gelirinin olmadığına ve ödeme almadıklarına dair Gelir Beyan Taahhütnamesi doldurularak

teslim alınması, herhangi bir gelir beyan etmeyen anne ve baba veya veli/vasi ise; ilgili resmî kurumlarından 2018 yılında gelir getirici herhangi bir işinin ve SGK kaydının olmadığına dair belgeyi alarak okul müdürlüğüne teslim etmesi gerektiği ifade edilmiştir (MEB, 2018b).

- b.** “Ailede öğrenim gören diğer çocuklar” bölümünde başlığı altında istenenleri sıralayacak olursak; 2014 yılında sadece üniversitede okuyan ya da o yıl üniversiteye başlayan öğrenci bilgileri istenirken (MEB,2014); 2015 yılında “açık öğretim veya askerî okul öğrencilerinin öğrenim belgeleri istenmiş (MEB,2015b); 2016 yılı itibariyle “e-Okul sistemi dışında yer alan kardeş öğrencilerin öğrenim belgelerini kontrol ederek bilgilerini Modüle girecektir.” maddesi eklenmiştir (MEB,2016).
- c.** Eğitim ve öğretim desteği verilebilecek öğrencilerin tespit formunun “Anne ve Babanın Durumu” başlığının dördüncü ve beşinci satırında belirtilen aile üyelerinden birinin % 50 ve üzeri engelli olması ve vazife başında vefat etmiş MEB personeli çocuğu olma durumun onaylı belgesinin kontrol edilerek sisteme girilmesi istenmiştir.
- d.** 5580 sayılı Kanunun 13’üncü maddesinde belirtilen harp veya vazife malulü sayılanların ilk ve orta öğrenim çağındaki çocukları ile haklarında koruma, bakım veya barınma kararı verilen çocukların bilgilerinin sisteme girilmesi de istenmiştir.
- e.** Son olarak okulun başvuru işlemlerinde en son yapacağı işlem başvuru çıktısının onaylı bir örneğini veliye vererek bir örneğini de okul müdürlüğünde saklamasıdır.
- “Eğitim ve öğretim desteğinden yararlanmak isteyen özel okulların yapacağı işlemleri” sıralayacak olursak;
  - 2014 yılında özel okul yöneticilerinin derslik başına düşen asgari 12 olan öğrenci sayısını dikkate alarak eğitim ve öğretim desteğinden yararlanma talebinde bulunacakları kontenjan sayılarını ve ücretsiz öğrenim gören öğrencilerin bilgilerini sisteme girmeleri istenmiştir (MEB,2014).

- 2015 yılında okulların, eğitim ve öğretim desteği kapsamında öğrenci almak istedikleri sınıf seviyelerini sisteme girmeleri istenmiştir (MEB,2015b).
- 2016 yılında okulların okul öncesinde okul binasının % 40'ı, ilkökul, ortaokul ve ortaöğretimde güncel bina kontenjanının % 50'si kadar eğitim öğretim desteği kontenjanı girişı talep edebilecekleri ve buna göre sınıf seviyesinde alabilecekleri toplam öğrenci kontenjanlarını girebilecekleri ifade edilmiştir (MEB,2016).
- 2017 yılında okulların, eğitim ve öğretim desteği kapsamında öğrenci almak istemedikleri sınıf seviyesine giriş yapmayacakları; özel ilkökul, ortaokul ve ortaöğretim okullarının, güncel bina kontenjanının % 75'ine kadar, okul öncesi kurumlarında ise güncel bina kontenjanının % 70'ine kadar eğitim ve öğretim desteği kapsamındaki öğrencileri nakil ve kayıt alabilecekleri ifade edilmiştir (MEB,2017).
- 2018 yılında ise eğitim ve öğretim desteği yerleştirme işlemleri tamamlandıktan sonra ekim ayı itibarıyla, özel ilkökul, ortaokul ve ortaöğretim okullarının, güncel bina kontenjanının % 75'ine kadar, okul öncesi kurumlarında ise güncel bina kontenjanının % 70'ine kadar eğitim ve öğretim desteği kapsamındaki öğrencileri nakil ve kayıt alabilecekleri belirtilmiştir (MEB, 2018b).

Tüm kılavuzlarda gerçeğe aykırı bilgi girişinde bulunulduğu takdirde özel okulların başvurularının geçersiz sayılacağı, yöneticileri hakkında yasal işlem yapılacağı uyarısı yapılmıştır.

- “Destekten Yararlanmak İsteyen Öğrenci Velilerinin/Vasilerinin Yapacakları İşlemleri” sıralayacak olursak; Tüm kılavuzlarda veliler/vasiler, eğitim ve öğretim desteği verilebilecek öğrencilerin tespit formunda yer alan bilgilerin doğruluğundan sorumlu tutulmuştur. Yanlış bilgi ve belge sunanların başvurularının ve eğitim ve öğretim desteği haklarının geçersiz sayılacağı ve haklarında yasal işlem yapılacağı uyarısı yapılmıştır. Velilerden aşağıda

sıralanan belgeleri okul müdürlüğüne başvuru esnasında teslim etmeleri istenmektedir.

- Ulusal ve uluslararası yarışmalarda alınan derecelerin (birinci, ikinci, üçüncü) belgesinin bir örneği,
  - Öğrencinin birlikte yaşadığı aile bireylerine ait o yılın Nisan-Mayıs-Haziran-Temmuz aylarından herhangi birinin toplam gelir durumunu gösteren vergi dairesi, muhasebe birimleri veya ilgili kişi, kurum ve kuruluşlardan alınacak belge,
  - Kira gelir taahhütnamesi,
  - Ailede okuyan öğrencilerin öğrenci belgeleri,
  - Eğer varsa aile üyelerinden birinin %50 ve üzeri engelli olduğunu gösteren belge,
  - Eğer varsa vefat etmiş MEB personeli çocuğu olduğunu gösterir belge,
  - Gelir beyan taahhütnamesi,
  - Herhangi bir gelir beyan etmeyen anne, baba veya veli/vasi ise; Mal Müdürlükleri, Sosyal Güvenlik Kurumlarından o yıl içinde gelir getirici herhangi bir işi olmadığına dair resmi belge.
- Bakanlıkça yapılan işlemleri sıralayacak olursak; Eğitim ve öğretim desteği tespit formunun incelenmesi, eğitim ve öğretim desteği almaya hak kazanan özel okulların ve kontenjanlarının açıklanması, eğitim ve öğretim desteği almaya hak kazanan öğrencilerin açıklanması görevi vardır.
  - Kayıt alacak özel okulların yapacağı işlemler ise, kayda geldiğinde veliden velinin başvuru esnasında kullandığı belgeleri teslim almasıdır.
  - İl/İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nün yapacağı işlemleri sıralayacak olursak;
    - Başvuru alacak resmi/özel okul müdürlüklerinin işlemleri usulüne uygun ve zamanında yapabilmeleri için gerekli desteği sağlamak,
    - Eğitim ve öğretim desteğinden ilk defa yararlananlara ilişkin bilgi ve belgeleri Ocak ayına kadar incelemek ve gerçeğe aykırı bilgi ve belge sunanlar hakkında yasal işlem yapmaktır.
    - Kılavuzlarda öğrencinin eğitim ve öğretim desteği hakkını kaybetme durumları ve bu hakkı alamayacağı durumlar da açıklanmaktadır.

- Eğitim ve öğretim desteği kapsamında bir özel okula yerleşen ve yerleştiği okula kaydını yaptıran öğrenciler ile eğitim ve öğretim desteği devam eden ara sınıf öğrencilerin Eylül ayı içerisinde başka bir okula nakil olmaları hâlinde,
- Eğitim ve öğretim desteği alan öğrencinin, resmi okula veya destek kapsamı dışında ya da destek kontenjanı dolmuş bir özel okula nakil gitmesi halinde,
- Eğitim ve öğretim desteği almadan önce ve eğitim ve öğretim desteğini alırken sınıf tekrarı yaptığı takdirde,
- Kesin nakil/kayıt döneminde işlemi yapılmadığı durumlarda,
- Ücretsiz veya kurumun ilan ettiği yıllık ücretin %51'i ve fazlası oranında burslu okutulan öğrenci olduğunda,
- Kurumların ilan ettiği ücretler üzerinden yapılan indirim sonucunda oluşan öğrenim ücreti, eğitim ve öğretim desteği tutarından az olduğu durumlarda öğrenci eğitim ve öğretim desteği hakkını kaybedecektir.
- Yerleştirme işlemleri bölümünde yapılacakları sıralayacak olursak;
  - Eğitim ve öğretim desteği almaya hak kazanan öğrencilerin yerleştirme işlemlerinde, yerleştirme puanları her sınıf seviyesinde ayrı ayrı değerlendirmeye alınmaktadır.
  - Sınıf seviyelerinin her birine okulun destek kontenjanının yüzde 25'i kadar öğrenci yerleştirilmekte ve her sınıf seviyesine bina kontenjanının yüzde 25'inden fazla öğrenci yerleştirilememektedir.
  - Temel liselerde 9, 10 ve 11'inci sınıf seviyesinin her birine, okulun eğitim ve öğretim desteği kontenjanının yüzde 20'si kadar; 12'nci sınıf seviyesine ise okulun destek kontenjanının yüzde 40'ı kadar öğrenci yerleştirilmektedir.
  - Bina kontenjanlarının boş kalan bölümlerine, özel okulu dışarıdan tercih eden öğrenciler ve özel okula kayıtlı olan öğrencilerden en yüksek puana göre öğrenciler yerleştirilecek olup, okulun bina kontenjanının dolması halinde ilgili özel okula kayıtlı öğrencilerden puan üstünlüğüne göre yerleştirme işlemi yapılmaktadır.

- Öğrencilerin tercihleri sonucunda ilgili özel okul için iki yerleştirme puanı ilan edilmektedir. Yerleştirmede oluşan en düşük puanlar; kurum dışından yerleşen öğrenci ile okulun kayıtlı öğrencisinin en düşük puanları olmaktadır.
- Okulların eğitim ve öğretim destekli kontenjanlarının üzerinde destek kapsamında yerleştirme işlemi yapılmamaktadır.
- Ek yerleştirme işlemi için ayrıca tercih alınmayacak olup ilk tercihlere göre okulların boş kalan kontenjanlarına yukarıdaki esaslar doğrultusunda yerleştirme yapılmaktadır.
- Eğitim ve öğretim desteği verilecek öğrencilerin tespitinde “Eğitim ve Öğretim Desteği Verilebilecek Öğrencilerin Tespit Formu”nda (Ek-12) belirlenen toplam puanda eşitlik olması durumunda, öncelikle bir önceki yılın yılsonu başarı puanı yüksek olan, eşitliğin bozulmaması durumunda özürsüz devamsızlığı az olan öğrenci, tekrar eşitliğin yine bozulmaması halinde ise yaşı küçük olan öğrenci tercih edilmektedir.
- Öğrenciler başvuru ve yerleştirme takviminde belirtilen tarihlerde e-Okul üzerinden en fazla 15 okul tercihi yapabilmektedirler.
- Kılavuzların “Genel Açıklamalar Bölümü”nde ise ekstra şu bilgiler bulunmaktadır:
  - Eğitim ve öğretim desteği almaya hak kazananlar, okulun öğrenim süresi sonuna kadar bu destekten yararlanacaktır.
  - Uzun süreli tedavi gördüğünü sağlık raporuyla belgelendirenler hariç olmak üzere, bulundukları sınıfta sınıf tekrarı yapanlar eğitim ve öğretim desteğinden yararlanma hakkını kaybedecektir.
  - Veliler/vasiler, okulla anlaştıkları yıllık öğretim ücretinin Bakanlıkça karşılanacak eğitim ve öğretim desteğinin dışında kalan bedelini ayrıca okula ödeyecektir.

2.1.3. Eğitim ve Öğretim Desteği Kapsamına Giren Dershanelerin Temel Liseye Dönüşüm Süreci

Bu bölümde eğitim ve öğretim desteği alabilecek özel kurumlardan biri olan temel liselerin dönüşüm süreci anlatılmaktadır. Özel Dershaneler Yönetmeliği, 20

Mart 2012 tarihinde kabul edilen Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği ile yürürlükten kaldırılmıştır (RG, 20 Mart 2012, 28239: 50). Dershane ibaresi ise, 14 Mart 2014 tarihli 28941 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan kanun değişikliğine göre, Özel Öğretim Kurumları Kanunu’ndan çıkarılmıştır. Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği’nde dershane tanımı yerine dönüşüm okulları olarak anılan özel temel lise tanımı yapılmaktadır:

“Madde 4-o: Temel Lise: Kanunun geçici 5 inci maddesi kapsamında dönüşüm programına alınan kurumların kurucuları tarafından açılan ve faaliyetleri 2018-2019 eğitim öğretim yılının sonuna kadar devam eden ortaöğretim özel okullarını ifade eder” (RG, 14.03.2014,28941).

Dershanelerin eğitim-öğretim faaliyetlerine 1 Eylül 2015’e kadar devam edebilecekleri ve 2018-2019 eğitim öğretim yılı sonuna kadar da özel okullara dönüşebilecekleri ifade edilmektedir.

“GEÇİCİ MADDE 5 – (Ek: 1/3/2014-6528/13 md.) Bu maddenin yayımı tarihinde faal olan dershaneler ile bu Kanunla yapılan düzenlemelere göre gerekli dönüşümü tamamlamayan öğrenci etüt eğitim merkezlerinin eğitim öğretim faaliyetleri 1/9/2015 tarihine kadar devam edebilir.

Bakanlık, bunlardan 1/9/2015 tarihine kadar başvuruları, belirlenecek esaslara göre uygun görülmesi hâlinde öğretim kurumlarına dönüşüm programına alır. Dönüşüm programına alınan kurumların, 2018-2019 eğitim öğretim yılının bitimine kadar mevzuatta öngörülen şartları karşılamaları kaydıyla dönüşebilecekleri okul ve diğer kurum türleri ile dönüşüm esas ve usulleri Bakanlıkça çıkarılan yönetmelikle düzenlenir” (RG, 14.03.2014,28941).

Ek Madde 1’de eğitim ve öğretim desteği uygulamasının şartları vb. anlatıldıktan sonra, temel liselerde öğrenim gören öğrencilerin de eğitim ve öğretim desteğine başvurabileceği belirtilmiştir. İlgili maddenin temel liselerle ilgili bölümü aşağıda paylaşılmaktadır:

“EK MADDE 1 – (Ek: 1/3/2014-6528/12 md.) ...Dönüşüm programı kapsamındaki kurumları, aynı amaç ve niteliklerinin korunması şartıyla devralanlar, bu madde hükümlerinden Bakanlığın izni ile yararlandırılabilir. Dönüşüm sürecinin bitiminde dönüşme talebinde bulundukları örgün eğitim kurumunun haiz olması gereken şartları

karşılayamayanların kurum açma izinleri iptal edilerek faaliyetlerine son verilir. Bu durumdaki kurumlardan, teşvik uygulamaları kapsamında yararlandıkları eğitim ve öğretim desteği, istisna, muafiyet ve haklar ile diğer teşviklerin parasal tutarının, ilgili teşvikten yararlandırılma tarihinden itibaren 6183 sayılı Kanunun 51 inci maddesine göre hesaplanacak gecikme zammı ile birlikte bir ay içinde ödenmesi yapılacak tebligatla ilgililerden istenir. Bu süre içinde ödenmemesi hâlinde bu tutarlar anılan Kanun hükümlerine göre Maliye Bakanlığına bağlı vergi daireleri tarafından takip ve tahsil edilir” (RG, 14.03.2014,28941).

Aksoy’a (2017: 55) göre “... Milli Eğitim Bakanlığı dershanelerin özel okullara ve temel liselere geçişine imkân vermekle birlikte kamu bütçesinden bu kurumların destekleneceğini de ilan etmiştir”.

Dönüşüme müracaat eden 2.505 kurumdan 2.405’i dönüşüm programına alınmış; 1225 kurum Temel Lise, 212 kurum Ortaokul, 16 kurum ilkokul, 14 kurum okul öncesi ve 5 kurum Anadolu Lisesi olmak üzere toplam 1472 kurumun okula dönüşüm işlemleri tamamlanmıştır (MEB,2015c:47). Karataş’a (2017:23) göre “Dershanelerin dönüştürülmesi ile birlikte özel ortaöğretim kurumlarının sayısı 2015-2016 eğitim öğretim yılında tarihin en yüksek seviyesine çıkmıştır.”

Sonuç olarak, eğitim ve öğretim desteğinin uygulanmaya başladığı ve kaldırıldığı yıllar ile dershanelerin dönüşüm sürecinin başlama ve bitiş tarihleri paralellik göstermektedir. Bunun tesadüf olmadığı, Bakanlığın eğitim ve öğretim desteği uygulamasının dershanelerin temel liseye dönüşüm sürecini kurum sahipleri, çalışanları, öğrencileri ve velileri açısından bir aksama olmadan uygulanmasına yardımcı olmak adına yaptığı teşvik düzenlemelerinden biri olduğu bilinmektedir.

2.2. 1980 VE SONRASI TÜRKİYE’DE ÖZEL OKULLARIN SAYISAL GÖSTERGELERİ

Bu bölümde Türkiye’de 1980 ve sonrasının, 2017-2018 eğitim-öğretim yılına kadar olan okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve ortaöğretim -mesleki ve teknik liseler hariç- kurumlarının sayısal verileri değerlendirilecektir. Bu istatistiki veriler özel okullaşma ve eğitim-öğretim desteği uygulaması açısından analiz edilecektir. Bölüm içindeki tablolarda verilen öğrenci ve öğretmen sayıları konu hakkında fikir verme ve yorum yapabilme fırsatı sunduğu için paylaşılmıştır.

Bu bölümün ilköğretim bölümü hakkında değerlendirme yaparken Türk eğitim sisteminde 1980 ve sonrası örgün eğitimi ilgilendiren iki önemli değişikliğin ne olduğunu açıklamakta fayda vardır. Bunlardan birincisi kesintisiz sekiz yıllık eğitim, ikincisi ikili eğitim. Türkiye’de 1997 yılına kadar ilkokul ve ortaokul ayrı olarak yapılandırılmışken, 1997 yılından sonra ilk ve ortaokul birleştirilerek, ilköğretim kurumları olarak adlandırılan sekiz yıllık eğitim dönemine geçilmiştir. Ancak 2012 yılına gelindiğinde eğitim sisteminde yapılan birtakım düzenlemelerden sonra eğitim-öğretim hizmeti tekrar ilk ve ortaokul olarak ayrılarak eğitimde ikili sisteme geçilmiştir. Bu yüzden bu bölümde sayısal veriler bu ayrıma dikkat edilerek analiz edilmiştir. Diğer deyişle ilköğretim kurumlarının sayısal verileri 1997-1998 eğitim-öğretim yılı ile başlamakta, 2011-2012 eğitim-öğretim yılı itibariyle bitmektedir. Ortaöğretim kurumları olarak sadece genel liseler ile ilgili sayısal veriler verilmiştir.

2.2.1. Okul Öncesi Öğretim Kurumları

Türkiye’ de okul öncesi kurumları, anaokulları ve anasınıfları olarak hizmet vermektedir. Anaokulları ayrı, bağımsız bir binada eğitim hizmeti verirken; anasınıfları bir eğitim kurumu bünyesinde eğitim hizmeti vermektedirler. Dolayısıyla anasınıflarının sayısı anaokullarından daha fazla olabilmektedir.

İstatistikî veriler okul öncesi dönem için 1978-1979 eğitim öğretim yılından 2004-2005 eğitim-öğretim yılına kadar 5’er yıllık, 2006-2007 eğitim-öğretim yılından 2017-2018 eğitim-öğretim yılına kadar ise yıllık olarak verilmiştir.

2.2.1.1. Resmi ve Özel Anaokulları (1979-2018)

Tablo 2. 4: Resmi ve Özel Anaokulları (1979-2018)

Yıllar	Resmi			Özel		
	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
1978-1979	12	1.000	63	-	-	-
1984-1985	15	1.627	96	-	-	-
1989-1990	26	2.407	188	132	4.336	338
1995-1996	88	5.906	485	110	3.476	296
2000-2001	296	21.753	1.360	237	6.061	667
2004-2005	539	49.110	2.428	326	11.371	981
2006-2007	786	80.767	3.217	583	19.401	1.888
2007-2008	916	100.687	3.086	755	24.740	2.145
2008-2009	1.024	117.153	4.066	674	24.239	873
2009-2010	1.248	148.285	6.356	928	32.389	873
2010-2011	1452	184.545	7901	1054	39.769	1473
2011-2012	1669	208.597	9591	1247	47.781	5121
2012-2013	1.884	219.536	12568	1.403	56.241	5.839
2013-2014	2087	239.217	12603	1642	66.697	5802
2014-2015	4167	280.256	15038	1908	88.917	6521
2015-2016	2326	305.278	15791	2328	106.925	8.575
2016-2017	2430	337.650	18134	2860	111.975	8.369
2017-2018	2546	370.393	19.221	3369	136.383	10.732
(MEB, 2010b: 86), MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı, İstatistikler, 2018.						

1989-1990 eğitim-öğretim yılında özel anaokulu sayısının (132) resmi anaokulu sayısından (26) yaklaşık 6 kat fazla olduğu, aynı yılın anaokulunda öğrenim gören öğrenci sayısının ve görev yapan öğretmen sayısının da neredeyse devlet okulunun 2 katı olduğu görülmektedir.

Özel anaokulu, öğrenci ve öğretmen sayısındaki -2008-2009 yılı hariç- gözle görülür düzenli artışın ivme kazanması 2006-2007 eğitim öğretim yılından itibaren olduğu görülmektedir. Bu artışta 13-17 Kasım 2006 yılında yapılan 17. Milli Eğitim Şurasında alınan kararların etkili olduğu söylenebilir. Zira bu şuranın ana gündem konusu okul öncesinde okullaşma oranını arttırmak ve bu amaca ulaşmak için destek alınacak kanallardan biri olarak da özel okullar görülmektedir (MEB, 2006). 2014-2015 eğitim-öğretim yılı itibariyle meydana gelen artışta özel okullarda öğrenim gören öğrencilere eğitim ve öğretim desteği verilmesinin etkili olduğu söylenebilir.

Tabloda dikkati çeken bir diğer konu da 2014 yılı itibariyle devlet anaokullarının sayı olarak düşmesi ve özel anaokullarının sayı olarak devlete göre artış göstermesidir. Ancak devletteki anaokulu öğrenci ve öğretmen sayıları (her ne kadar özel anaokulların sayıca fazla olsa da) özel anaokulu öğrenci ve öğretmen sayısından fazladır. Bu durum, devletin eğitim hizmeti ve istihdam konusunda önemini ve işlerliğini koruduğunu gösteren bir bulgu olarak değerlendirilebilir. Ayrıca anaokulları için okullaşma oranının 2000 yılı ve sonrasında hem öğrenci hem okul mevcudu olarak arttığı gözlemlenmektedir. 2017-2018 eğitim-öğretim yılı için 3.369 özel anaokulu, 136.383 öğrenci ve 10.732 öğretmen kaydedilmiştir.

2.2.1.2. Resmi ve Özel Anasınıfları (1979-2018)

Tablo 2. 5: Resmi ve Özel Anasınıfları (1979-2018)

Yıllar	Resmi			Özel		
	Okul (Sınıf) Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretme n Sayısı
1978-1979	1.372	29.098	1.572	-	-	-
1984-1985	2.184	66.722	2.993	-	-	-
1989-1990	3.374	103.105	6.593	69	2.205	125
1995-1996	5.210	144.236	8.680	192	4.736	310
2000-2001	8.053	190.409	10.259	1.323	33.373	3.410
2004-2005	13.724	347.603	14.447	1.427	26.687	4.174
2006-2007	16.792	470.485	14.381	661	16.999	1.741
2007-2008	18.222	513.407	13.585	684	17.071	1.497
2008-2009	19.545	594.467	15.976	583	17.110	813
2009-2010	22.373	744.450	28.781	579	19.087	786
2010-2011	22.813	819.336	29.758	584	20.710	1.041
2011-2012	23.373	842.633	30.737	605	21.970	2.210
2012-2013	21.672	733.673	35.144	628	24.527	2.326
2013-2014	20.575	677.923	35.206	693	26.392	2.263
2014-2015	20.220	696.040	35.614	817	33.386	2.726
2015-2016	20.061	682.012	36.652	944	37.925	3.113
2016-2017	19.731	728.884	35.504	843	35.179	2.642
2017-2018	20.120	810.694	35.739	1.053	42.650	3.383
(MEB, 2010b: 87), MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı, İstatistikler, 2018.						

Tablo 2.5’de görüleceği üzere 1980’den günümüze resmi anasınıflarının, öğrenci ve öğretmen sayılarının özel anasınıfları, öğrenci ve öğretmen sayısına göre daha fazla olduğu görülmektedir. 2000-2005 yılları arasında -özel anasınıfları en yüksek sayıya çıkarak- özel anasınıflarının sayısı 1.427’ye, öğrenci sayısı 26.687’ye, öğretmen sayısı da 4.174’e ulaşmıştır. Ancak sonraki yıllarda büyük düşüşler olmuştur. Okul sayısı 1.427’den 661’e, öğrenci sayısı 26.687’den 16.999’a, öğretmen sayısı da 4.174’den 1.741’e düşmüştür. 2009 yılı itibariyle özel anasınıflarının sayısı, tekrar giderek artmış (2016-2017 yılı hariç) ve 2018 yılı itibariyle bu sayı 1.053’ü bulmuştur. Resmi anasınıflarında 2011 yılı itibariyle düşüşler olmasına rağmen

(2017-2018 eğitim- öğretim yılı hariç) resmi anasınıfı öğrenci ve öğretmen mevcudiyeti özel anasınıfı öğrenci ve öğretmen mevcudiyetine göre ciddiyetini korumaktadır. 2017-2018 eğitim-öğretim yılı itibarıyla toplamda 1.053 özel anasınıfı, 42.650 öğrenci ve 3.383 öğretmen kaydedilmiştir.

- **Özel Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Öğrenim Gören Öğrenciler İçin Eğitim ve Öğretim Desteği Kontenjanları ve Yıllara Göre Analizi**

Tablo 2. 6: Özel Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Öğrenim Gören Öğrenciler İçin Eğitim ve Öğretim Desteği Kontenjanları

Okul Türü	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019
Okul Öncesi Eğitim Kurumu	50.000	20.000	6.000	6.000	6.000
(MEB, 2014b); (MEB, 2015b); (MEB, 2016); (MEB, 2017); (MEB, 2018b)					

Özel okul öncesi eğitim kurumlarına 2014-2015 yılında, yani teşvikin ilk yılında, 50.000 kontenjan verilmiş, bir sonraki yıl olan 2015-2016 yılında bu sayı 20.000'e düşmüş ve sonraki 3 yıl daha da azalarak 6.000 kontenjanla sınırlandırılmıştır. 2015-2016 eğitim öğretim yılında 20.000'lik kontenjanın 19.993'lük kısmı özel okula yerleşmiştir (Gençlik Eğitim Kurumları, 2016) .

2014-2015 yılı itibarıyla 817 olan özel anasınıfı sayısı, 2017- 2018 yılı itibarıyla 236 tane özel anasınıfının açılmasıyla 1.053 sayısına ulaşmıştır. 2014-2015 yılı itibarıyla 1.908 olan özel anaokulu sayısı ise, 2017- 2018 yılı itibarıyla 1.461 tane özel anaokulunun açılmasıyla 3.369 sayısına ulaşmıştır.

2.2.2. İlköğretim Kurumları

Bu bölümde 1980 ve sonrası ilköğretim ve ortaokul kurumlarının sayısal verileri incelenecektir. İncelenirken iki ayrı bölümde ele alınacaktır. Bunun sebebi Milli Eğitim Sisteminde ilköğretim ile ilgili yapılan değişikliklerdir. İlk bölümde 1979-1997 yılları arasındaki, ikinci bölümde 1998-2018 yılları arasındaki ilköğretim kurumları istatistiki bilgileri verilecektir.

2.2.2.1. 1979-1997 Yılları Arasındaki Özel İlkokul ve Ortaokul Kurumları Sayısal Verileri

1979-1997 yılları arasındaki ilköğretim hizmeti veren okullar, ilkokul ve ortaokul olarak ayrı eğitim hizmeti vermişlerdir. Bu yüzden bu bölüm iki başlık altında incelenecektir.

2.2.2.1.1. Özel İlkokul Sayısındaki Artış (1979-1997)

Tablo 2. 7: Özel İlkokul Sayısındaki Artış (1979-1997)

Yıllar	Okul sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
1979-1980	96	21.326	910
1984-1985	82	20298	827
1985-1986	88	24764	970
1986-1987	109	31511	1506
1988-1989	134	40599	1882
1990-1991	169	44442	2312
1991-1992	191	44384	2462
1993-1994	221	45115	2737
1994-1995	247	48931	2863
1995-1996	247	55975	3172
1996-1997	335	67660	4171
1979-1980: (Ergül, 2013); (Üner, 1997: 294).			

Tablo 2.7’de görüleceği üzere, 1980’li ve 1990’lı yıllar boyunca artarak çoğalan özel ilkokullarda en dikkati çeken, 1996-1997 eğitim-öğretim yılında özel ilkokul, öğrenci ve öğretmen mevcudunun bir önceki yıllara göre daha çok artmasıdır. Örneğin 1990 sonrası yaklaşık 25 civarında okul artışı olurken, 1996-1997 yılında 88 tane okul açılmıştır. Bunda 28 Şubat 1997 darbesinin etkili olma olasılığı yüksek görünmektedir.

2.2.2.1.2. Özel Ortaokulların Sayısındaki Artış (1979- 1997)

Tablo 2. 8: Özel Ortaokulların Sayısındaki Artış (1979- 1997)

Yıllar	Okul sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
1979-1980	77	21789	833
1980-1981	80	21882	821
1981-1982	78	22322	897
1982-1983	79	24660	988
1984-1985	87	32222	1247
1985-1986	101	38529	451
1986-1987	123	45652	93
1988-1989	151	63846	58
1990-1991	184	66561	78
1991-1992	205	64493	68
1993-1994	231	64644	70
1994-1995	289	60905	57
1996-1997	314	68423	64
(Gök, 1997)			

Tablo 2.8’de görüleceği üzere özel ortaokul ve öğrenci sayısında (1994-1995 yılı öğrenci sayısı hariç) 1980’li yıllardan itibaren düzenli bir artış görülürken, öğretmen istihdamı konusunda azalmalar görülmektedir.

2.2.2.2. 1998-2018 Yılları Arasındaki Resmi ve Özel İlköğretim Okulları (1998-2018)

Bu bölümde iki başlık altında ilköğretim okullarının sayısal verileri incelenecektir.

2.2.2.2.1. Sekiz Yıllık Eğitim Uygulamasından Sonra İlköğretimde Özel Okullaşma (1998-2012)

Türkiye’de 1997-1998 eğitim-öğretim yılı itibariyle sekiz yıllık eğitime geçilince, bir önceki öğretim yılında ayrı olan ilkokul ve ortaokul kurumları, bu tarihten itibaren ilköğretim kurumları olarak birlikte hizmet vermeye başlamışlardır.

MEB, 2006-2007 eğitim-öğretim yılı örgün eğitim istatistiklerini verdiği yayınında, ilköğretimin 6-14 yaş grubundaki çocuklar için zorunlu ve devlet okullarında parasız olduğunu ifade etmektedir. Bu bölümün istatistiki verilerinde resmi ve özel ilköğretim kurumları, öğrenci ve öğretmen sayıları 1997-1998 eğitim-öğretim yılı itibariyle verilmeye başlanmış; 2017-2018 eğitim- öğretim yılına kadar da yıl yıl verilmiştir.

Tablo 2. 9: Sekiz Yıllık Eğitim Uygulamasına Göre İlköğretimde Sayısal Veriler (1998-2012)

Yıllar	Resmi			Özel		
	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
1997-1998	46.801	8.927.690	296.473	564	156.945	5.781
1999-2000	32.634	9.854.206	313.053	683	174.773	12.087
2000-2001	35356	10.294.857	330 806	716	185 864	14 209
2001-2002	34424	10 306 162	357 854	628	171 454	14 833
2002-2003	34525	10 175 638	358 563	608	156 007	14 740
2003-2004	35501	10 318 650	367 895	613	160.888	16 275
2004-2005	34.937	10.393.474	383.331	674	171.915	17.957
2005-2006	34262	10 484 845	370 316	728	189 090	19 543
2006-2007	33899	10 633 859	381 354	757	213.071	21 475
2007-2008	33227	10 644 383	422 264	866	226 187	23 188
2008-2009	32862	10 469 932	428 429	907	239 988	24 889
2009-2010	32.431	10.664.676	458.046	879	251.967	27.631
2010-2011	31.899	10 713 806	473 904	898	267 294	29 424

2011-2012	31.177	10.692.329	484.161	931	286.972	31.691
MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı, İstatistikler, 2018.						

1999-2000 eğitim-öğretim yılında özel ilköğretim okulları sayısı 683 iken, bir sonraki yıl 2000-2001 eğitim-öğretim yılı itibariyle bu sayı 716'ya ulaşmıştır. Ancak sonraki iki yıl bu sayı büyük bir farkla 608'e düşmüştür. Bu düşüşte 2000'li yılların başında yaşanan ekonomik krizin etki etmiş olabileceği varsayılmaktadır. 2002-2003 eğitim-öğretim yılından sonra özel okul sayısında tekrar artışlar görülmüştür. İlköğretimin ikili sisteme geçtiği 2011-2012 eğitim-öğretim yılına kadar bu sayı 931 okul olarak kaydedilmiştir.

2005-2006 eğitim-öğretim yılı itibariyle resmi ilköğretim kurumlarının sayısı azalmış, ancak öğretmen ve öğrenci (sadece 2008-2009 ve 2011-2012 yıllarında düşüş olduğu görülmektedir) sayısı artarak 2011 yılına kadar gelmiştir. Okul sayısı azalırken öğrenci ve öğretmen sayısının artması bu kurumların kapasitelerinin arttığı anlamına gelmektedir.

2.2.2.2.2. İkili Sistem Uygulamasından Sonra İlkokul ve Ortaokul Kurumlarında Özel Okullaşma (2012-2018)

MEB 2017-2018 Örgün Eğitim İstatistikleri yayınında, İlköğretim kurumlarını; “dört yıl süreli ve zorunlu ilkokullar ile dört yıl süreli zorunlu ve farklı programlar arasında tercihe imkan veren ortaokullar ile imam hatip ortaokulları” olarak tanımlamıştır.

Bu bölümün resmi ve özel ilk-ortaokul okul, öğrenci ve öğretmen sayıları 2012-2013 eğitim-öğretim yılından 2017-2018 eğitim-öğretim yılına kadar yıl yıl verilmiştir.

Tablo 2. 10: İkili Sistem Uygulamasına Göre İlkokul ve Ortaokul Kurumlarında Sayısal Veriler (2012-2018)

	Resmi İlkokul			Özel İlkokul		
2014-2015	26.339	5 230 878	273 058	1205	203 272	22194
2014-2015	15858	4 754 540	273 049	1111	208 424	23 016
2015-2016	25.133	5 128 664	277 053	1389	232 039	25908
2015-2016	15787	4 595 342	291 392	1555	278 089	31 288
2016-2017	24.155	4 759 317	269 770	1324	213 113	23 108
2016-2017	16398	5 066 780	295 575	1481	288 766	28775
2017-2018	23.349	4 870 859	268 210	1618	233 740	28 966
2017-2018	16876	5 077 153	302 257	1869	321 779	37 593
MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı, İstatistikler, 2018.						

2012-2013 eğitim-öğretim yılı itibariyle ikili sisteme geçildikten sonraki yıllarda özel ilkokul sayısında düzenli artışlar görülmektedir. Bu artışlarda ikili sisteme geçilmesinin etkisi olduğu gibi; 2014 yılı sonrasındaki özel okul sayısının artmasında eğitim ve öğretim desteği uygulamasının da katkısı olduğu söylenebilir.

2012-2013 eğitim-öğretim yılı itibariyle özel ilkokul-ortaokul öğrenci ve öğretmen sayısında (2016-2017 eğitim-öğretim yılı hariç) düzenli bir artışın olduğu görülmektedir. Sadece 2016-2017 eğitim- öğretim yılında özel ortaokul sayısı ve görevli öğretmen sayısı düşmesine rağmen bu kademedeki öğrenim gören öğrenci sayısı artmış görünmektedir. 2017-2018 yılı itibariyle 1.618 özel ilkokul, 1.869 özel ortaokul; 233.740 özel ilkokul öğrencisi, 321.779 özel ortaokul öğrencisi ve 28.966 özel ilkokul öğretmeni, 37.593 özel ortaokul öğretmeni kaydedilmiştir.

2012-2013 eğitim-öğretim yılı itibariyle resmi ilkokul sayısında düzenli azalmalar görülmekte iken, aynı düşüş resmi ortaokul kurumları için geçerli değildir. 2017-2018 eğitim-öğretim yılı hariç resmi ilkokul öğrenci sayısında azalmalar olmuş, 2015-2016 eğitim-öğretim yılına kadar öğretmen sayısı artarken, 2016-2017 eğitim-öğretim yılından sonra öğretmen sayısında azalmalar olduğu görülmektedir.

2015-2016 eğitim- öğretim yılına kadar resmi ortaokul kurumlarında öğrenim gören öğrenci sayısında azalmalar söz konusu iken; son yıllarda yani 2016-2017 ve 2017-2018 eğitim-öğretim yıllarında bu kademedeki öğrenci sayılarında artışlar görülmektedir. Resmi ortaokul bünyesinde görev yapan öğretmen sayısı ise 2012’den 2018 yılına kadar sürekli artış göstermiştir.

- **Özel İlk-Orta Okulda Öğrenim Gören Öğrenciler İçin Eğitim ve Öğretim Desteği Kontenjanları ve Yıllara Göre Analizi**

Tablo 2. 11: Özel İlk-Orta Okulda Öğrenim Gören Öğrenciler İçin Eğitim ve Öğretim Desteği Kontenjanları

Okul Türü	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019
İlkokul	50.000	50.000	15.000	15.000	15.000
Ortaokul	75.000	50.000	15.000	15.000	15.000
(MEB, 2014b); (MEB, 2015b); (MEB, 2016); (MEB, 2017); (MEB, 2018b).					

Eğitim ve öğretim desteği uygulamasını ilkokul ve ortaokul kademeleri açısından değerlendirdiğimizde kontenjanların her yıl düştüğü görülmektedir. 2014-2015 yılında ilkokula 50.000, ortaokula 75.000 kontenjan verilirken 2015-2016 yılında her iki kademe için bu sayı 50.000 kontenjana düşürülmüştür. 2016-2018 yılları arasında ise her iki kademe için 50.000 olan kontenjan 15.000’e düşürülmüştür.

2014 yılı itibariyle özel ilkokul ve ortaokul sayılarında artış olmakla birlikte, 2016 yılında özel ilkokul ve ortaokul sayısında düşüşler görülmektedir. Bunda 15 Temmuz 2016 olayları sonrasında bazı özel okulların kapanmasının etkisinin olabileceği düşünülmektedir. 2014-2018 yılları arasında 2016 yılı haricinde özel ilk-ortaokulların sayısında görülen artışlarda ise eğitim ve öğretim desteği uygulamasının katkısı olduğu söylenebilir. Zira bir önceki yıla göre özel okul, öğrenci ve öğretmen sayılarındaki artışların daha yüksek olduğu görülmektedir.

2.2.3. Resmi ve Özel Genel Liseler (1979-2018)

MEB 2017-2018 Örgün Eğitim İstatistikleri yayınında ortaöğretim kurumlarını ilköğretime dayalı, en az dört yıllık zorunlu, örgün veya yaygın öğrenim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumları olarak tanımlamaktadır.

Bu bölümde mesleki ve teknik liseler haricindeki genel liselerin 1980 sonrası istatistiki bilgilerine yer verilecektir. Özel mesleki ve teknik liselerde öğrenim gören öğrencilere verilen eğitim ve öğretim desteği uygulaması farklı bir içerikle ve halen verilmektedir. Ayrıca meslek liseleri daha özel bir saha çalışması gerektirmektedir. Bu sebeplerden dolayı özel mesleki ve teknik liselere tez kapsamının dışına çıktığı için değinilmemiştir.

Bu bölümde resmi ve özel genel liseler, genel lise öğrenci ve öğretmen sayıları 1978-1979 eğitim öğretim yılından 2004-2005 eğitim-öğretim yılına kadar 5'er yıllık, 2006-2007 eğitim-öğretim yılından 2017-2018 eğitim-öğretim yılına kadar ise yıllık olarak değerlendirilmiştir.

Tablo 2. 12: Resmi ve Özel Genel Liseler (1979-2018)

Yıllar	Resmi			Özel		
	Okul	Öğrenci	Öğretmen	Okul	Öğrenci	Öğretmen
	Sayısı	Sayısı	Sayısı	Sayısı	Sayısı	Sayısı
1979-1980	1.040	515.289	35.003	68	16.471	1.195
1984-1985	1.147	566.105	47.718	74	17.622	1.487
1989-1990	1.493	719.403	57.802	134	32.326	6.144
1994-1995	1.877	1.110.438	61.102	260	45.389	7.737
1999-2000	2.215	1.344.582	60.894	441	55.330	9.243
2004-2005	2.357	1.866.892	84.957	582	70.163	8.252
2006-2007	2994	1.775.244	90.716	696	85.547	12.673
2007-2008	3119	1.641.130	92.265	711	92.827	13.139
2008-2009	3270	1.799.127	93.073	783	110.896	14.716
2009-2010	3.358	2.304.072	95.784	709	116.619	16.112
2010-2011	3328	2.002.076	101.473	774	128.446	16.905
2011-2012	3331	1.852.111	103.330	840	133.816	19.386
2012-2013	3.307	2.587.161	99.196	907	138.811	20.197
2013-2014	2 736	1 753 332	95 785	1007	140.610	21 568
2014-2015	2 780	1 601 563	99 707	1174	164 281	23453
2015-2016	2807	2 674 109	101 560	2504	373 394	49 898
2016-2017	2 979	2 733 680	102 254	2246	402 760	44 798
2017-2018	3 111	2 623 917	105 001	2606	450 725	54 578
1979-1980, 1984-1985: (DİE, 1989: 5); 1989-1990, 1994-1995: (DİE, 1997: 3); kalanlar : MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı, İstatistikler, 2018.						

Tabloda 2.12’de görüleceği üzere, özel liselerin sayıları, öğrenci ve öğretmen sayıları 1980’li yıllardan itibaren (2009-2010 yılı özel lise sayısı hariç) düzenli artış göstermiştir. Özellikle 2014 yılından sonra özel lise sayısında 1.000’in üzerinde artış olmuştur. Bu artışta eğitim ve öğretim desteği uygulamasının ve dershanelerin temel liseye dönüşümünün etkili olduğu söylenebilir.

1980’lerden 2009 yılına kadar resmi genel liselerin sayısında artış görülürken, 2009- 2016 yılları arasında (sadece 2011-2012 yılında bir önceki yıla göre 3 okul artmış) resmi liselerin sayısında azalma görülmüştür. 2017-2018 yılı itibariyle tekrar lise sayısı artmış, 3.111’i bulmuştur.

- **Özel Genel ve Temel Liselerde Öğrenim Gören Öğrenciler İçin Eğitim ve Öğretim Desteği Kontenjanları ve Yıllara Göre Analizi**

Tablo 2. 13: Özel Genel ve Temel Liselerde Öğrenim Gören Öğrenciler İçin Eğitim ve Öğretim Desteği Kontenjanları

Okul Türü	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019
Lise	75.000	110.000	15.000	15.000	15.000
Temel Lise			24.000	24.000	24.000
(MEB, 2014b); (MEB, 2015b); (MEB, 2016); (MEB, 2017); (MEB, 2018b).					

2014-2015 yılı genel liselere 75.000 kontenjan verilirken, 2015-2016 yılında bu kontenjan arttırılarak 110.000’i bulmuştur. 2016-2019 yılları arasında genel liselere 15.000 kontenjan, temel liselere 24.000 kontenjan verilerek özel liselerin kontenjan sayısı toplamda 39.000’e düşürülmüştür.

Eğitim ve öğretim desteğinin verildiği 2014 yılından 2019 yılına kadar özel lise sayısında ciddi artışlar görülmüştür. 2015-2016 yılındaki özel lise sayısı (2504), 2014-2015 yılındaki okul sayısının (1174) yaklaşık 2 katı kadar artmıştır. Aynı şekilde öğrenci ve öğretmen sayısı da bu orana yakın artmıştır. Bu artışta dershanelerin temel liseye dönüşümünün ve eğitim ve öğretim desteği verilecek öğrenci kontenjanları arasında en büyük payın liselere ayrılmasının etkisi olduğu söylenebilir. 2016 yılındaki düşüşte 15 Temmuz 2016 sonrası bazı özel liselerin kapatılmasının etkili olduğu yorumu yapılabilir.

2.3. TÜRKİYE’DE YILLARA GÖRE ÖZEL OKULLARIN TOPLAM OKUL SAYISINA ORANI VE KURUM SAYILARINDAKİ BÜYÜME

Bu bölümde 1980 ve sonrası özel okulların örgün eğitim içindeki konumu iki ana başlık altında analiz edilecektir.

2.3.1. 1983–1984, 1990–1991, 2004–2005 ve 2007-2018 Arası Öğretim Yıllarında Özel Okul Sayılarının Toplam Okul Sayısına Oranı

Bu alt başlıkta özel okul sayılarının toplam okul sayısına oranı verilirken 1980’li yılları temsilen 1983-1984 eğitim öğretim yılı, 1990’lı yılları temsilen 1990-1991 eğitim öğretim yılı verileri dikkate alınmıştır. 2000’li yıllar ve sonrası için de 2004-2005 eğitim öğretim yılı ile başlanıp, 2007-2008 eğitim-öğretim yılından 2017-2018 eğitim-öğretim yılına kadar her yılın oranı verilmiştir.

Tablo 2. 14: 1983–1984, 1990–1991, 2004–2005 ve 2007-2018 Arası Öğretim Yıllarında Özel Okul Sayılarının Toplam Okul Sayısına Oranı

YILLAR	Özel Okul Sayılarının Toplam Okul Sayısına Oranı%
1983-1984	0.61
1990-1991	1.19
2004-2005	3.2
2007-2008	8.2
2008-2009	8.4
2009-2010	8.8
2010-2011	9.3
2011-2012	10
2012-2013	9.6
2013-2014	10.8
2014-2015	12,6
2015-2016	15,7

2016-2017	15,9
2017-2018	17,8
1983-1984, 1990-1991, 2004-2005: M.E.B.(Özel Öğretim Genel Müdürlüğü) Dünden Bugüne Özel Öğretim Kurumları 1, Özel Okullar, Ankara, Haziran 1991 ve Taşar, 2006:276, kalanlar : MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı, İstatistikler, 2018.	

Tablo 2.14’de 1980’li yılları takip eden 1990’lı yıllarda özel okul sayısının oranı yaklaşık yüzde 2 civarına bile ulaşamamış görünmektedir. Özel okullaşma oranının büyümesi 2007-2008 yılı itibariyle artarak devam etmiş gözlemlenmektedir. Bu artışta hükümet programlarında, kalkınma planlarında, MEB şuralarında, MEB stratejik planlarında özel sektörü teşvik edici kararların alınması ve yasal düzenlemelerin yapılmasının etkili olduğunun ispatı niteliğindedir. Ayrıca bu artışta 2014-2019 yılları arasında özel okul öğrencilerine verilen eğitim ve öğretim desteği uygulaması ile dershanelerin temel liseye dönüşmelerinin rolü büyük görünmektedir.

2.3.2. Türkiye’de Yıllara Göre Özel Okulların Kurum Sayılarında Büyüme

Özel okullarda öğrenim gören öğrencilere verilen eğitim ve öğretim desteği 5 yıl uygulanmıştır, 2019 yılı itibariyle kademeli olarak kaldırılacaktır. Bu bağlamda bu uygulamanın eğitimde özel okullaşmayı etkileyip etkilemediğine 2009 ve sonrası özel okulların bir önceki yıla göre artış oranları gösterilerek yorum yapılmıştır.

Tablo 2. 15: Yıllara Göre Özel Okullarda Büyüme Oranları

Yıllar	Özel Okul Sayısı	Bir Önceki Yıla Göre Artış Oranı %
2009-2010	4091	%5
2010-2011	4335	%6
2011-2012	4664	%8
2012-2013	5942	%27
2013-2014	6710	%13
2014-2015	7474	%11
2015-2016	9581	% 4,6
2016-2017	10053	%16,3
MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı, İstatistikler, 2018.		

Tablo 2.15’de, özel okulların sayılarındaki büyüme görülmektedir. 2009 yılı ve sonrasında özel okul sayısının bir önceki yıla göre oranı .düzenli olarak artmıştır. Ayrıca 2015-2016 eğitim-öğretim yılında oransal bir düşüş olmakla birlikte öğrenci sayısında düşüş görülmemiştir.

2.4. YIL YIL EĞİTİM VE ÖĞRETİM DESTEĞİ

Bu bölümde eğitim ve öğretim desteğinin uygulama sonuçları iki başlık altında analiz edilecektir.

2.4.1. Eğitim ve Öğretim Desteği Uygulaması Sonucunda Bu Destekten Faydalanan Sayısı ve Bu Kişilere Ödenen Tutar

Bu alt bölümde eğitim ve öğretim desteğinin yıl yıl kontenjan sayıları, her yılın sonunda kaç kişinin eğitim ve öğretim desteğinden faydalandığı ve bu kişilere devletin bütçesinden ödenen tutarlar yer almaktadır.

Tablo 2. 16: Eğitim ve Öğretim Desteği Uygulaması Sonucunda Bu Destekten Faydalanan Sayısı ve Bu Kişilere Ödenen Tutar

Eğitim- Öğretim Desteği Verilen Yıllar	Toplam Kontenjan	Eğitim-Öğretim Desteğinden Faydalanan Toplam Öğrenci Sayısı	Ödenen Toplam Tutar TL
2014-2015	250.000	166.563	532.832.625
2015-2016	230.000- 227.42'si faydalandı.	338.730	1.037.011.000
2016-2017	75.000	315.586	1.166.335.768
2017-2018	75.000	306.519	1.208.98.802
2018-2019	75.000	247.562	4.67.411.733 (Toplamda 2018 Haziran ayı dahil)
(MEB, 2014b); (MEB, 2015b); (MEB, 2016); (MEB, 2017); (MEB, 2018b).			

2014- 2015 yılında teşvik kontenjanlarının kullanım oranı MEB 2015-2019 Stratejik Planı'nda belirtildiği üzere % 67,2 olup (MEB, 2015a: 57) kontenjanının tamamı kullanılmamış ve bu yüzden o yıl teşvik başvuran herkese çıkmıştır. Teşvik kontenjanının tamamının kullanılamamasının bazı nedenleri vardır. Bu nedenler arasında teşvik açıklamasının ve başvurularının yaz tatiline gelmesi, insanların tatilde olmaları, teşvike özel okul ve velilerin ayrı ayrı başvuru yapmalarının gerekmesi sayılabilir. Bu bağlamda bir özel okul yöneticisi ve deneyimli bir teşvik uygulayıcısı olan görüşmeci G6'nın açıklamaları süreci özetlemektedir:

“İlk yılını ben çok iyi hatırlıyorum, ilk yılında tam insanlar ne olduğunu ve nasıl başvurulduğunu anlamamışlardı. Teşvik başvuruları bir de hep yazın olur, yazın insanlar tatilde olduğu için o yıl karambole gitti. Okullar tam başvuru yapamadı çünkü okulun bir başvuru yapması gerekiyor, velinin bir başvuru yapması gerekiyor. İlk yılında herkese teşvik çıktı başvuran. Ama başvuru sayısı tahmin edilenden azdı. Niye öyleydi? Teşvik duyuruldu fakat insanlar teşviklerin başladığı tarihe kadar bu, bu sene de böyledir, önceki yıllarda da böyledir. Özel okula kayıt yaptırmayı düşünen insanlar zaten kayıt yaptırıyorlar. Teşvik onlar için çıkarsa bu da fena olmaz diye aslında baktıkları bir şey. Teşvikin ilk yılında da zaten çocuklar özel okula kayıtlıydı, insanlar tam nasıl başvuru yapılacağını anlamamıştı, yaz

tatiliydi, çok da tatilini bırakıp teşvik gelip başvurusunda bulunmak istemedi insanlar. Başvuran o az kişinin hepsine teşvik çıktı. O zaman da velileri cezp edici bir miktardı. Zaten ondan sonraki sene herkes başvuru yapmaya başladı teşvike. Bir de baktılar ki teşvik herkese çıkıyor, bu belirli bir kontenjan dahilinde çıktığı için ondan sonraki sene herkese teşvik çıkmadı. Ama insanlar bunu tecrübe etmeden anlamadılar”(G6)

MEB’in 2018 Performans Programı’nda (2018a:35) yaptığı açıklamaya göre, okulöncesinde 5.907, ilkokulda 76.535, ortaokulda 81.514, lisede 79.228 ve temel liselerde 63.335 öğrenci olmak üzere toplam 306.519 öğrenciye eğitim ve öğretim desteği verilmektedir. Ayrıca bu sayının 2018 yılı içerisinde toplamda 340.000 olması hedeflenmektedir.

Toplam faydalanan öğrenci sayısı belirlenirken eğitim ve öğretim desteği kapsamından çıkan, mezunların ve okul/kurum değiştiren veya nakil olan öğrencilerin hareketliğinden sonra eğitim öğretim desteğine yeni katılan öğrencilerin sayıları dikkate alınarak toplam sayı belirlenmektedir(MEB,2018c:128). Bu bağlamda tablo 2.16’daki veriler, teşvik alan öğrenci sayısının 2017-2018 eğitim-öğretim yılı itibariyle 306.519’a ulaştığını göstermektedir. 2018-2019 yılı itibariyle de bu sayının 340.000’i bulacağı tahmin edilmektedir.

Eğitim ve öğretim desteği uygulamasının başladığı 2014-2015 eğitim ve öğretim yılından itibaren 2018 yılı Haziran ayındaki ödemelerle birlikte toplam 4 milyar 67 milyon 411 bin 733 lira ödeme yapılmıştır (MEB, 2019 :90).

2017-2018 eğitim ve öğretim yılında, yeni katılanlarla birlikte toplam 305 bin 128 öğrenci eğitim ve öğretim desteğinden faydalanmaktadır. Böylece 2014-2015 eğitim ve öğretim yılından itibaren toplamda 520 binin üzerinde öğrenci eğitim ve öğretim desteğinden faydalanmış olacaktır (Ağbal, 2017: 5).

Sonuç olarak TÖZOK başkanı Nurullah Dal (2018:6)’ın ifade ettiği üzere, 600-650 bin civarında olan özel okul öğrenci sayısı, 1 milyon 200.000 i geçmiştir. Bunun 300-350 bin kişilik artışı teşvik aracılığıyla olmuştur

2014-2015 eğitim-öğretim yılında teşvik nedeniyle yaklaşık 100 bin öğrenci, 2015-2016 eğitim öğretim yılında 148 bin 788 öğrenci ilk kez özel okullara kayıt yaptırmıştır (Gençlik Eğitim Kurumları,2016).

2.4.2. Eğitim ve Öğretim Desteğinin Verildiği Yıldan İtibaren Yıllara Göre Özel Öğretimin Okul ve Öğrenci Sayılarının Toplam İçindeki Payı

Bu bölümde de eğitim ve öğretim desteğinin ilk verilmeye başlandığı yılın bir öncesinden başlanarak 2017-2018 yılına kadarki resmi-özel okul ve öğrenci sayıları ile özel okul ve öğrenci sayısının toplam içindeki payı yüzdeler olarak gösterilmiştir. Burada amaç, devletin 1980'lerden itibaren, 1990'lardan 2000'lere, 2000'lerden günümüze kadar büyüyen özel okul- özel sektör-eğitim ikilisi vurgusuna, diğer deyişle strateji olarak belirlediği özel sektörün eğitim alanındaki payını artırma hedefine bir yol olarak seçtiği eğitim ve öğretim desteği uygulamasının katkısının ne olduğunu sayısal verilerle göstermektir.

Tablo 2. 17: Eğitim ve Öğretim Desteğinin Verildiği Yıldan İtibaren Yıllara Göre Özel Öğretimin Okul ve Öğrenci Sayılarının Toplam İçindeki Payı

Yıllar	Toplam Resmi Okul Sayısı	Toplam Resmi Okul Öğrenci Sayısı	Toplam Özel Okul Sayısı	Özel Öğretimin Toplam İçindeki Payı%	Toplam Özel Okul Öğrenci Sayısı	Özel Öğretimin Öğrencilerinin Toplam İçindeki Payı%
2013-2014	55224	15.228 934	6710	10,8	698. 912	3,9
2014-2015	52033	14.950 897	7474	12,6	823.515	5,2
2015-2016	51620	14.540 339	9581	15,7	1.174.409	7,5
2016-2017	53098	14.731 376	10053	15,9	1.217,655	7,6
2017-2018	53870	14.946 713	11694	17,8	1.351.712	8,3
MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı, İstatistikler, 2018.						

Tablo 2.17’de özellikle teşvikin ikinci senesinde özel okul ve öğrenci sayısında gözle görülür bir artış olduğu görülmektedir. Teşvikin ilk verildiği yıl bir önceki yıldan 1,8’lik bir artış olmuştur. En fazla artışın olduğu yıl ise 3,1’lik artışla 2015-2016 eğitim-öğretim yılıdır. Teşvikin ilk verildiği yıl 250.000’lik kontenjanın 166 binine teşvik verilmiştir. Bu da teşvikin insanlar tarafından ne olduğunun biraz geç anlaşılmasından kaynaklı olabileceği gibi, sadece resmi okullarda öğrenim görüp özel okulda okumak isteyen öğrencilere teşvikin verilecek olmasından kaynaklı olabilir. Ancak bir sonraki yıl teşvikin ne olduğu öğrenildikten yani reklamı yapıldıktan ve başvurularda resmi-devlet okulu öğrencisi olma ayrımı ortadan kalktıktan sonra 2015-2016 yılında özel okul ve öğrenci sayısı diğer yıllara göre %3’lük oranda bir artış göstermiştir. 2016-2017 yılında özel okulların sayısında

0,2'lik düşük oranlı bir artışın olması 15 Temmuz 2016 olayları sonrasında kapatılan bazı özel okulların etkisinden kaynaklanabilir. Zira bir sonraki yıl özel okul sayısı tekrar yüzde 2'ye yakın bir artış gösterecektir.

Tablo 2.16'da görüleceği üzere, 2013-2014 yılından sonra resmi okul ve öğrenci sayısında azalmalar görülmüştür. Ancak 2016-2017 yılı itibariyle tekrar resmi okul ve öğrenci sayısında artışlar olmuştur. Bu durumda sayısal verilerde her ne kadar özel okul ve öğrenci sayısının artışı görülse de, devlet okullarının mevcudiyetinin ağır bastığı, dolayısıyla eğitim hizmeti konusunda devletin hala baskınlığını koruduğu anlaşılmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

“EĞİTİM VE ÖĞRETİM DESTEĞİ”NİN ÖZEL OKULLAŞMAYA ETKİSİNİN SOSYOLOJİK ANALİZİ

Bu bölümde özel okullarda öğrenim gören öğrencilere verilen eğitim ve öğretim desteği uygulamasının -doğrudan ulusal çapta olmasa da- dolaylı olarak Türkiye’deki özel okullaşmaya etkisini gösterebilmek ve bunu eğitim sosyolojisi açısından analiz edebilmek için yapılan saha araştırmasından elde edilen veriler yer almaktadır. Bu kapsamda önce araştırmanın genel çerçevesi ile ilgili bilgilere, daha sonra saha araştırmasında elde edilen verilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Metodolojisi

Bu bölümde araştırma temaları, çalışma grubu, araştırma sahası, araştırmanın sınırlılıkları, mülakat kayıtları, verilerin çözümülenmesi ve yorumlanması ile ilgili araştırmanın genel çerçevesi ile ilgili bilgiler bulunmaktadır.

3.1.1. Araştırma Temaları

Bu araştırmanın temel amacı 2014-2015 eğitim-öğretim yılı itibariyle özel okullarda öğrenim gören öğrencilere –özel azınlık ve özel mesleki-teknik liseler hariç- verilen “eğitim ve öğretim desteği”nin özel okullaşmaya etkisinin sosyolojik analizini yapmaktır. Bu çerçevede araştırmanın yedi temel sorusu bulunmaktadır:

1. Eğitim ve öğretim desteği uygulama kararı hangi sebeple alındı ve amaçlanan neydi?
2. 2018 Kasım/2019 Ocak- Şubat ayları itibariyle bu amaçlara ne kadar ulaşıldı?
3. 2014-2015 eğitim-öğretim yılı itibariyle verilmeye başlanan eğitim ve öğretim desteği uygulaması özel okul açmada ve özel okul öğrenci sayısında nasıl bir gelişmeye neden oldu?
4. Eğitim ve öğretim desteği uygulaması ile artan özel okullaşma Türk eğitim kalitesini nasıl etkiledi?
5. Eğitim ve öğretim desteği uygulamasının velilerde ne gibi karşılığı oldu?

6. Eğitim ve öğretim desteğinden toplumun hangi gelir grupları faydalandı?
7. Eğitim ve öğretim desteğine ilk yıl resmi okulda öğrenim görenler başvurabilmiştir. Ancak sonraki yıllarda bu desteğe resmi okullarda öğrenim gören öğrencilerin yanı sıra özel okullarda öğrenim gören öğrencilerin de başvurabileceği açıklanmıştır. Bu değişikliğe neden olan durumlar neler olabilir?

3.1.2. Çalışma Grubu

“Eğitim ve öğretim desteği”nin Türkiye’nin eğitimde özel okullaşma politikaları açısından rolünü göstermeyi amaçlayan bu çalışmada bir ilin Özel Öğretim Kurumları Şube Müdürleri ve bir ilçenin Milli Eğitim Müdürlüğü Şube Müdürü ve özel okullarla ilgili bir derneğin başkanı ve Üsküdar- Ümraniye-Sancaktepe ilçelerinde eğitim- öğretim hizmeti veren altı Türk özel okul idarecileri ile yüz yüze derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşme yapılacak kişilerin bir yılın üzerinde eğitim ve öğretim desteği başvuru işlemlerini yapan kişiler olmasına dikkat edilmiştir. Aşağıda yer alan kategorilerde tanımlanan kişilerle görüşmeler yapılmıştır:

- Çalışma Biçimi: Görüşme yapılan kişinin, Türk özel okulu müdür ve müdür yardımcısı olmasının, eğitim ve öğretim desteği başvuru işlemlerinin birincil uygulayıcısı olmasından dolayı önemli olduğu gözlemlenmiştir.
- Çalışma Yılı: Görüşme yapılan Türk özel okulu müdür veya müdür yardımcısının bir yılın üzerinde eğitim ve öğretim desteği uygulayıcısı olmasının bu desteğin ilk başvurusu anından son yerleştirme aşamasına kadar olan süreci değerlendirmeyi kolaylaştırması açısından önemli olduğu gözlemlenmiştir.
- Okul Türleri: Eğitim ve öğretim desteği verilen azınlık okulları ile konumuz dışında olduğu için görüşme yapılmamıştır. Görüşülen Türk özel okulları eğitim ve öğretim desteği kapsamına giren ana-ilk-ortaokul ve mesleki ve teknik liseler haricinde olan genel ve temel liselerdir. 1 Temel Lise, 1 Anadolu Lisesi, 3 ana-ilkokul, 2 ortaokul idarecisi ile görüşme yapılmıştır.

Bu araştırma kapsamında görüşme yapılan kişilerin isimleri saklı tutulmuş, yapılan alıntılarda kod ismi kullanılmıştır. Görüşmeler, idarecilerin makam odasında ortalama 40 dk sürmüştür. Aynı zamanda ilin Özel Öğretim Kurumları Şube Müdürleri, bir ilçenin Milli Eğitim Müdürlüğü Şube Müdürü ve özel okullarla ilgili bir derneğin başkanı ile de görüşme yapılmıştır.

Tablo 3. 1: Görüşmeci Profili

Görüşmeci	Konumu	Cinsiyet	Bölge	Kaç yıl uyguladı	Metin İçindeki Kodlama
1	Müdür yrd.	E	Ümraniye	5	G 1
2	Müdür yrd.	K	Ümraniye	4	G 2
3	Müdür yrd.	E	Sancaktepe	2	G 3
4	Müdür yrd.	K	Ümraniye	3	G 4
5	Müdür yrd.	K	Üsküdar	2	G 5
6	Müdür	E	Ümraniye	5	G 6
7	İlçe Şube Müdürü	E	Ümraniye		G 7
8	İl Şube Müdürü	K	Fatih		G 8
9	İl Şube Müdürü	K	Fatih		G 9
10	Özel okullarla ilgili bir derneğin başkanı	E	Beyoğlu		G 10

3.1.3. Araştırma Sahası

Araştırma için yapılacak görüşmeler İstanbul’da gerçekleştirilmiştir. Bu il, eğitim ve öğretim desteği kontenjanının en fazla verildiği il olma özelliği göstermektedir. Çünkü İstanbul Türkiye’nin nüfus, sanayi, sağlık, eğitim gibi birçok alanında işlevsel roller üstlendiği için, eğitim alanında yatırım yapmak isteyen özel sektör girişimcilerine cazip gelmektedir. İstanbul’un kalabalık nüfusu, belirli yerleşim alanlarında üst gelir tabakanın ikamet etmesi gibi durumlar Türkiye’deki birçok özel okulun İstanbul’da bulunmasına neden olmaktadır (Çelikten,2010:11).

Görüşülecek okullar ve kişiler belirlenirken bölgenin özelliğinden ziyade okulların özel Türk okulu, idarecilerin de özel Türk okulu müdür ya da müdür yardımcısı olmasına ve bu idarecilerin kaç yıllık eğitim ve öğretim desteği uygulayıcısı olarak görev yaptıklarına dikkat edilmiştir.

3.1.4. Mülakat Kayıtları

Araştırma kapsamında on kişi ile ortalama 40 dk’lık süren görüşmeler, görüşülen kişilerin makam odalarında yapılmıştır. Görüşmelerin tümü ses kaydına alınmıştır. Daha sonra ses kayıtları deşifre edilip yazılı metin haline getirilmiştir.

3.1.5. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Nitel verilerin analizi, araştırma sorularına cevap bulabilmek için metin ve görsellerin nasıl anlamlandırılacağı ile ilgilidir (Creswell, 2017:305). Bu konuda ilgili literatüre bakıldığında geçerli standart bir modelin olmadığı görülmekte ve dolayısıyla araştırmanın yapısı konusuna, amacına, örneklemin özelliğine ve araştırmacının rolüne göre değişim göstermektedir (Strauss, 1987; aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2018: 237).

Görüşmelerin çözümlenmesi aşamasında nitel veri analiz yöntemlerinden betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analiz yöntemiyle elde edilen veriler daha önceden belirlenmiş olan temalara göre anlatılır ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 239). Yapılan görüşmelerin ses kayıtlarının alınması, hem konuşmaların analiz

edilmesini hem de eğitim ve öğretim desteğinin özel okullaşmaya etkisinin boyutunu ve özel okulların eğitim ve öğretim desteğini nasıl kullandıklarını da görebilmeyi sağlamıştır.

Bilimsel bir araştırmada -nicel ya da nitel olsun- geçerlik ve güvenirlik, sonuçların inandırıcılığı açısından iki önemli ölçüt olarak kullanılmaktadır. Nitel bir araştırmada verilerin analiz süresi boyunca bulguların ve yorumların doğruluğundan emin olma bu sürecin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Bunun için de bulguların geçerliğini teyit etme yollarını kullanmak gerekmektedir. Araştırmacı, katılımcı teyidi ve veri çeşitlemesi gibi stratejilerle bulguların doğruluğunu ve inanırılığını belirleyebilir (Creswell, 2017:333). Geçerlik konusunda araştırmacının esnek olması da önemli bir kazanımdır, zira araştırmacı böylelikle ihtiyaç duyduğu takdirde araştırması için yeni soru ekleme, yeni görüşme yapma gibi gerekli önlemleri alabilir. Ayrıca örnek vermek gerekirse betimsel bir analizin kullanıldığı bir araştırmada görüşülen bireylerden doğrudan alıntı yapmak ve bu alıntılardan hareketle sonuçları açıklamak geçerlik için önemli olmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 270). Bu bağlamda betimsel analizin kullanıldığı bu araştırmada görüşme yapılanlardan alıntılar yapılarak geçerlik sağlanmaya çalışılmıştır.

Veri çeşitlemesinde bilgiler farklı bilgi kaynaklarından, bireylerden veya süreçlerden elde edileceği için araştırmanın geçerliliği garanti altına alınmış olur. Çalışmamızda görüşmecilerin bazıları resmi kurumlarda görevli iken bazıları ise özel okullarda çalışmaktadır. Bu çift taraflı görüşler söz konusu güvenirlik ve geçerlik sürecini güçlendirirken araştırma konusunun farklı boyutlarına ayna tutulmasına olanak sağlamıştır. Ayrıca literatür bilgisi ve özel okullaşmaya dair istatistik veriler de görüşmecilerin görüşlerini alırken ve yorumlarken etkin olarak veri çeşitlenmesine katkıda bulunmuştur.

Nitel bir araştırmada güvenirlik ölçütü nicel bir araştırmada olduğu gibi ayrıntılı belirlenmiş tanım, yöntem ve istatistiksel testler aracılığıyla olmadığı için güvenirlik açısından bazı önlemlerin alınması gerekmektedir. Zira nitel bir araştırmanın temel ilkeleri ile dış ve iç güvenirlik çelişmektedir. Nitel bir araştırmada gerçeklerin sürekli bir değişme içinde olduğu ve araştırmanın benzer gruplarda

tekrarlanmasının aynı sonuçlara ulaşmayı mümkün kılmadığı ilkesinin varlığı dış güvenilirlik yani tekrar edilebilirlik ile nitel araştırma arasında doğrudan bir çelişkinin olduğunun göstergesidir. İç güvenilirlik açısından da nitel bir araştırmada her araştırmacının olayları farklı algılayıp yorumlayabileceği ilkesinin varlığı iç güvenilirlikle nitel araştırma arasındaki çelişkiyi göstermektedir. Görüldüğü üzere dış ve iç güvenilirlik nicel araştırmada ele alındığı gibi ele alınmamaktadır. Hatta bazı araştırmacılar nitel araştırma açısından dış ve iç geçerlik- güvenilirlik için alternatif kavramlar oluşturmuşlardır. Bu bağlamda bu araştırmanın iç geçerliği (nitel bir araştırmada kastedilen inandırıcılığı), dış geçerliği (nitel bir araştırmada kastedilen aktarılabilirliği), iç güvenilirliği(nitel bir araştırmada kastedilen tutarlılığı) dış güvenilirliği (nitel bir araştırmada kastedilen teyit edilebilirliği) (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 269-277) incelenmiştir.

3.2. Eğitim ve Öğretim Desteğinin Özel Okullaşmaya Etkisi

Araştırmanın soruları ilgili literatür taraması ve okuması ile okul rehber öğretmenleri olarak görev yaptığım özel okuldaki gözlemler neticesinde-bu gözlemlerden girişte bahsedilmiştir- belirlenmiştir. Araştırmanın saha çalışması ise 2018 Kasım, 2019 Ocak ve Şubat aylarında yapılmıştır. Yarı-yapılandırılmış görüşme soruları eşliğinde görüşmeler yapılmış olup, görüşme esnasında ihtiyaç duyulan konularda farklı sorular da sorulmuştur.

Mülakatlar, eğitim ve öğretim desteği uygulayıcısı olmuş özel okul idarecileri, ilin Özel Öğretim Kurumları Şube Müdürleri, bir ilçenin Milli Eğitim Müdürlüğü Şube Müdürü ve özel okullarla ilgili bir derneğin başkanı ile aşağıda belirlenen temalar çerçevesinde gerçekleştirilmiştir.

Bu bölüm, görüşmelerden elde edilen bulguları ve yorumları içermektedir. Görüşülen kişilerin görüşleri belirli ana başlıklarda gruplandırılmış ve yorumlanmıştır.

Bulgular;

- 1) Eğitim ve öğretim desteği uygulamasını doğuran sebepler,

- 2) Eğitim ve öğretim desteği uygulamasına sosyo-ekonomik gelir gruplarının ulaşabilirliği,
- 3) İdarecilerin gözünden velilerin eğitim ve öğretim desteği uygulaması,
- 4) Eğitim ve öğretim desteği uygulamasının özel okullaşmaya etkisi,
- 5) Eğitim ve öğretim desteği uygulamasının Türk eğitim kalitesine etkisi,
- 6) Eğitim ve öğretim desteğinin uygulamasında yaşanan zorluklar

başlıkları altında gruplandırılmış ve yorumlanmıştır.

3.2.1. Eğitim ve Öğretim Desteği Uygulamasını Doğuran Sebepler

Ülkemizde özel sektörün eğitim alanına hizmet götürmesini isteyen anlayışın 1980’li ve 1990’lı yılların liberal ortamından etkilendiği, hatta 2000’li yıllarla birlikte AB’ye uyum süreci gibi küresel etkilerin de baskısıyla üst seviyeye çıktığı görülmektedir. Bu bağlamda bir taraftan eğitimde özel okulların oranını AB ve OECD standartlarına yaklaştırmak, diğer taraftan eğitimin finansmanı konusunda özel sektörden yararlanarak eğitimde niteliği arttırmak gibi amaçlarla devlet, eğitimde özel okullaşma uygulamalarını kolaylaştırıcı ve cesaretlendirici bir dizi teşvik düzenlemesi yapmıştır ve yapmaya devam etmektedir. İşte bu teşvik düzenlemelerinden biri de “Özel okullarda öğrenim gören öğrencilere eğitim ve öğretim desteği verilmesi” ne ilişkin alınan kararlardır. MEB 2010-2014 Stratejik Planı’nda (2009) ülkemizdeki özel okul oranının gelişmiş ülkelerin çok altında olduğu dile getirilerek bu oranın artması için stratejik hedefler koyulmuştur. Milli Eğitim Bakanlığının stratejileri arasında daha çok vatandaşın özel öğretim kurumlarından yararlanmasının sağlanması yer almaktadır (MEB,2009: 111). Ayrıca Bakanlık özel öğretim kurumu oranını % 5.21’den plan dönemi sonuna kadar % 9’a, özel okulda okuyan öğrenci sayısı oranını 2014 yılı sonuna kadar % 2.76’dan % 5’e çıkarmak istemektedir. (2014-2015 eğitim-öğretim yılı itibarıyla bu hedefe fazlasıyla ulaşıldığı görülmektedir.) Bunun için de yapılacak uygulamalar arasında “Ortaöğretim ve yükseköğretime hazırlık dershanelerinden özel okula dönüştürülebileceklerin tespit edilerek 2014 yılı sonuna kadar % 70’inin özel okula dönüştürülmesinin teşvikini sağlamak”(MEB,2009: 112) vardır. Bu noktada dönemin Milli Eğitim Bakanı Nabi Avcı, eğitimin o dönemki sözcüsü olarak özel okullardaki

öğrenci sayısını AB ve OECD ortalamasına yaklaştırmak için arttırmak istediklerini ve bu oranın artmasında dershanelerin özel okula dönüşme sürecinin katkı sağlayacağını ifade etmekte, dolayısıyla bununla ilgili Bakanlığın teşvik uygulamalarının olacağını haber vermektedir:

"Özel okullarda öğrenim gören öğrenci sayısı son 10 yılda yüzde 196 oranında artmış. Yeterli mi, yeterli değil. Çünkü Türkiye'de şu anda özel okullarda okuyan öğrencilerimizin sayısı ortalama yüzde 4. Oysaki Avrupa Birliği ve OECD'de yüzde 15. Dolayısıyla biz de inşallah aldığımız tedbirlerle, dershanelerin dönüşme süreci buna katkıda bulunacak inşallah, Türkiye'de özel okullaşma oranlarını Avrupa Birliği ve OECD ortalamasına yaklaştırmak için ciddi bir program uyguluyoruz"(Eğitim Tercihi, 2014).

Bir sonraki Milli Eğitim Bakanı İsmet Yılmaz, Bahçeşehir Eğitim Kurumları 4 Eylül Sivas Kampüsü'nün açılışı için İsmet Yılmaz Konferans Salonu'nda düzenlenen törende yaptığı konuşmada, eğitimde özel sektörün payını artırma ve teşvik etme amacının sebebi olarak, özel okulların devletin yükünü alıyor olmasını, bu durumun devletin daha iyi eğitim vermesine yol açacak olmasını göstermiştir. Bu sebeple 2016-2017 eğitim-öğretim yılında özel okullara giden öğrencilere eğitim ve öğretim desteği verdiklerini, bu destekle 1.073 özel okulun açıldığını, bunun da eğitime büyük bir destek olduğunu açıklamıştır (MEB Haberler, 2016).

Eğitim ve öğretim desteğinin verilmeye başlandığı 2014-2019 yılları arasında Milli Eğitim Bakanı olarak görev yapmış olan Nabi Avcı ve İsmet Yılmaz'ın yukarıdaki açıklamalarına paralel olarak, görüşme yapılan kişiler tarafından da teşvikin uygulanmasını doğuran nedenlerin onlarınkine benzer bir dille aktarıldığı gözlemlenmiştir.

Eğitim ve öğretim desteği uygulanma sebebini dönemin Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın açıklamalarını hatırlatarak yapan G1, teşvik uygulamasını hükümetin eğitimde özel okulların payını artırma isteğinin göstergesi olarak yorumlamaktadır. Kaldı ki gerek 9. ve 10. kalkınma planlarında gerekse 18. Milli Eğitim Şurasında alınan kararlarda bu amacın güdüldüğü görülmüştür. Hasılı, hükümetin eğitim politikaları kapsamında eğitimde özel okullaşma uygulamaları arasında eğitim ve öğretim desteği de bir araç olarak görülebilir.

“Cumhurbaşkanının isteği buydu; özel okulların boş sınıfları dolsun, diyordu” (G1).

Resmin bütününe bakıldığında teşvikin sadece öğrenci maliyetini değil; öğretmen, sınıf, sigorta vb. konularda da devletin maliyetini azalttığına da dikkat çekmek gerekiyor. Aslında dışarıdan bakıldığında akla devletin zaten kısıtlı olan bütçesini neden özel okullara teşvik olarak verdiği sorusu gelebilmektedir. Oysa bilinenin tersine devlette bir öğrenci başına düşen maliyet özel okulda bir öğrenci başına düşen maliyetten daha fazladır (Korkut ve Doğan, 2002: 37). Dolayısıyla G3’ün aşağıda ifade ettiği üzere, nüfusu artan bir ülkede teşvik devlet açısından değerlendirildiğinde faydalı bir uygulama olmaktadır, zira teşvik devletin eğitim finansmanı alanında yükünü hafifletecek bir uygulama olduğunu kanıtlar niteliktedir.

“Bunda devlet Türkiye’de eğitim çağına gelmiş öğrenci- öğretmen- derslik ihtiyacını karşılayamıyor ve yetişemiyor. Çünkü nüfus artıyor hep. Maliyeti hesaplıyor. Bu hesaba göre, bir öğrencinin devlete maliyeti diyelim ki 10.000 lira, teşvik de 3-5 bin verince bir öğrencinin gelmemesi neticesinde belki cebinden 3-5 bin çıkıyor ama gerçek anlamda sınıftan, öğretmenden, sigortadan feragat etmiş oluyor. 2 liraya mal edeceği bir şeyi 1 liraya mal etmiş oluyor. Yükünü hafifletmiş oluyor. Bu sebeple teşvik vermek devlet için faydalı olmuş oluyor ve ekonomik açıdan daha avantajlı hale geliyor”(G3).

Teşvik uygulamasının devletin eğitim finansmanı alanında yükünü hafifleteceği düşüncesinin yanında bu uygulamadan beklenen bir diğer durum, eğitimde özel okul payının artmasıyla birlikte resmi okullardaki kalabalığın dağılmış olacağı ve resmi-özel okul ikilisinin yarışır hale gelerek eğitimde kalitenin yükselmesine sebep olabileceğidir. Eğitim ve öğretim desteğinin uygulanmasındaki amaç,

“Devlet okullarındaki yoğunluğun özel sektöre aktarılması. Maliyet olarak özel okulları güçlendirmek. Böylece her ikisi birbiriyle yarışarak kaliteli bir eğitim yakalamak”(G7) tır.

Devletin eğitimde kaliteyi ve niteliği arttırma söylemlerine ek olarak, özel okulların devletin üvey evladı olmadığı vurgusunu yapan G2, özel okulların da eğitim alanında resmi okullar gibi hizmet vermeye çalıştığını hatta özel okullarda resmi okullara göre öncü uygulamalar olduğunu söylemekte ve bunun genel olarak eğitimin niteliğini yükseltebileceğini savunmaktadır. Dolayısıyla teşvikin

uygulanmasına neden olan bir başka durum devletin eğitimde kaliteyi ve niteliği artırma yollarından biri olarak özel okulları görmesidir.

Eğitim ve öğretim desteği uygulaması ile hedeflenen bir diğer konu ise özel okul sayısını arttırarak, yukarıda Bakan Nabi Avcı'nın da dile getirdiği üzere, AB ülkelerinin ortalamasını yakalamaktır.

“Şimdi özel okulda okuyan öğrenci sayısını arttırmaktı. Çünkü özel okulda okuyan öğrenci sayısı ilk başlarda Avrupa ortalamasının altında idi. Bunun için devlet teşviki adı altında özel okulda okumak isteyen ama parası buna tam yetmeyen veliler için sağlanan bir kolaylıktı...”(G6).

Eğitim ve öğretim desteğinin uygulanma sebebini Avrupa'daki özel okulluluk ile karşılaştırarak anlatan G10, devletin desteği olmadan özel okulluluğun gelişmesinin güç olduğunu dile getirmektedir:

“Eğitim-öğretim desteği uygulama kararı, Türkiye'deki özel okulluluğun gelişmesi için yapılacak uygulamalardan biriydi. Özel okulluluğun gelişmesi için devlet desteği gerekir. Dünyada bu böyledir. Bütün modern ve gelişmiş ülkeler bu noktadaki gelişmeyi ister. Çünkü lokomotif görevi görür özel okulluluk. Yeni uygulamaların tatbikinde önemli rol üstlenir.

Yüzde 4'lerdeydi 4 sene önce. Modern ve gelişmiş ülkelerde bunun yüzde 15 yüzeyinde olması hedeflenir. 15-20 senelik bütün hükümet programlarında 15 ve 20 hedefleri görülmüştür. Bunun sağlanabilmesi için de bu tip destekler gerekmede” (G10).

Ayrıca 1980'den günümüze kadar olan özel okullaşma sürecini sayısal verilerle dile getiren G10, teşvikin öğrenci sayısını arttırdığına da dikkat çekmektedir.

“1985'ten itibaren bir gelişme var özel okullulukta. Yüzde yarımlardaydı o zamanlar. 85 ila 90 arası yüzde 1 düzeyine geldi. 90 ila 95 bir buçuğa erişti. 95 ila 2000'lere kadar ikilere ulaştı. Bu tabi ekonomik yapı ile alakalı. 2002'de yüzde ikiden 2012'ye kadar hatta 2013'e kadar yüzde dört buçuğa geldi.

2013-14 yıllarındaki teşvikle beraber ve dershanelerin okula dönüşümü ile bu orandan yüzde sekiz buçuğa geldi. Burada en büyük pay teşvikin payı. 80-90 bin kişi ile

başlayan süreç ilk sene, her yıl 50 ila 75 bin ilave ile en son bu sene 300 binleri bulan bir teşvik alan öğrenci sayısı var. Zamanla öğrenci sayısı 1 milyon 300 binlere taşındı” (G10).

Eğitim ve öğretim desteğinin uygulanma sebeplerinden ve belki en önemlilerinden biri de dershanelerin temel liselere dönüşmesi sürecidir. Devletin bu dönüşüm sürecinde bir taraftan dönüşecek okulları teşvik aracılığıyla mağdur etmemeye çalıştığını, diğer taraftan da ülkedeki özel okul oranını arttırmak açısından bu dönüşümü fırsat bildiğini söylemek mümkündür.

“Birincisi bu temel liselerin dönüşümü ile ilgili alınan bir karardır aslında, temel liselere özel okullara biraz daha fazla yardım edebilmek ve bu anlamda devlet okullarından ziyade özel okullara naklin ya da var olan öğrencilerin gerçekleşebilmesi adına devletin vermiş olduğu bir karar” (G5).

“Dershaneler kapatıldıktan sonra temel liselere dönüşler oldu. Temel liseye öğrencilerin kayıtlarının yaptırılması için tamamen teşvik amaçlı bir şeydi. Öğrenci neden temel liseyi teşvik etsin? Maddi anlamda veliyi zorlayacağı için devlet şunu söyledi siz gönderin en azından yarısını da biz karşılayacağız düşüncesi ile böyle bir şey başlattıklarını düşünüyorum ve çok çok faydası oldu. İlk yıl tüm 9.sınıflarımıza teşvik çıkmıştı, kayıtlarımızı etkiledi”(G4).

Sayıları oldukça fazla olan dershanelerin dönüşüm sürecini kazasız belasız atlatmasına vesile olarak teşviki gören kolej statüsündeki özel okullar, eğitim ve öğretim desteğinin aslında sadece temel liselerin ayakta kalabilmesi için hayata geçirilmiş bir uygulama olduğunu, hatta dönüşüm için 2019 yılının son tarih olması nedeniyle teşvikin de 2019 yılı itibariyle kaldırıldığını düşünmektedirler.

“Temel lise öğrenci sayısı olarak fazla belki ama fiyat olarak da verilen teşvik miktarı daha az. Onların ayakta durabilmeleri daha zor temel liselerin. Herkes temel liseyi tercih etmiyor. Temel lisede sadece lise oluyor bir de. Bizim bu kampüste anaokulundan liseye kadar bütün kademeler var. Onların bize göre yaşama şansları biraz daha zor. Bir de 2019 yılı eylül ayında belki hiç temel lise kalmayacak. Dönüşümün son yılı, dönüşmek zorundalar. Dolayısıyla onlara daha fazla destek olunması doğal bir şey, onların ayakta durması için bu gerekli”(G6).

“Dershaneler kapanıyordu, buradan siyasi sebepleri de olabilir çıkarabiliriz. dershanelerin kapatılması, çok fazlaydı sayıları. 1980’den günümüze büyüyerek geldi. Buralardaki öğrenci öğretmen bir şekilde kaydırılması icap ediyordu. Temel liseler falan

açıldı. Hem öğretmen istihdamı, öğrencilerin yine o ortamlarda devam edebilmesi vb. anlamında. Teşvik bence geçiş sürecini kazasız belasız, dönüşüm sürecinde okulları cesaretlendiren, yıkıma uğratmadan gemiyi limana çekmek için yapıldı gibi geliyor bana. Ve amaç da hasıl olduktan ve o geçiş de sağlandıktan sonra ya zaten çok da büyük faydası yoktu, hadi bunu da kaldırırverelim dedikleri bir kararmış gibi geliyor bana”(G3).

Sonuç olarak, özel okullarda öğrenim gören öğrencilere verilen eğitim ve öğretim desteği uygulamasını doğuran sebepler üç başlık altında toplanabilir:1) Dershanelerin dönüşüm sürecine destek olmak, 2) Özel okul ve öğrenci sayısını arttırarak özel okullaşma oranını gelişmiş ülke standartlarına yaklaştırabilmek, 3) Eğitim finansmanına alternatif bir yol olarak eğitimde niteliği ve kaliteyi artırmak. Bu üç sebebin gerçekten amacına ulaşip ulaşmadığı sırasıyla aşağıda değerlendirilmiştir.

1) Yapılan görüşmeler ve sayısal veriler değerlendirildiğinde teşvikin dershanelerin dönüşüm sürecine katkı sağladığı en azından bu dönüşümü hem veli hem dershane sahipleri açısından kolaylaştırdığı söylenebilir. 2) Özel okul ve öğrenci sayısı artışında etkili olan uygulamalardan biri olarak görülebilir. Hatta 2013-2014 yılında %10,8 olan özel okul ve %3,9 olan özel okul öğrenci sayısı oranı, teşvikin etkisiyle 2017-2018 yılı itibariyle özel okul oranı %17,8'e, özel okul öğrenci oranı ise % 8,3'e çıkmıştır. 3) Eğitim finansmanı konusunda özel okulların devletin yükünü almış olduğu söylenebilir ki şuan görevde bulunan Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk TBMM Plan ve Bütçe Komisyonunda, teşvikin devlet okullarındaki ikili eğitim yükünün ve derslik başına düşen öğrenci sayısının azaltılmasına katkı sağladığını açıklamıştır. Ancak özel okul ve öğrenci sayısının artışıyla eğitimde kalite ve niteliğin arttığını söyleyebilmek pek mümkün görünmemektedir. Bu konuda da Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk'un da ifade ettiği üzere, özel okulların niceliği ile ilgili ilerlemelerin yeterli seviyeye ulaştığı, bundan sonraki süreçte özel okulların niteliksel ilerleme kaydetmelerinin önemli olduğudur. Ziya Selçuk'un aşağıdaki ifadesinde en dikkat çeken noktalardan bir tanesi eğitimde sayısal olarak artan özel okulların toplumun üyelerine zarar verebilecek olmasıdır.

“Sadece nicel hedef gözetilerek özel öğretimin yaygınlaşması nitelik-nicelik dengesini bozarak özel öğretimin toplum tarafından algılanma biçimini olumsuz yönde

etkilemektedir. Bu tür bir algı öğrencilerin, öğretmenlerin ve velilerin zarar görmesine yol açabilmektedir. Eğitim sisteminde ciddi bir yük üstlenen özel öğretim alanı önümüzdeki üç yıllık süreçte sistemin içinde daha esnek ve amaca yönelik bir yapıya dönüştürülecektir. Uluslararası standartlar gözetilerek gelişen özel öğretim, tüm okullar için destekleyici ve geliştirici bir işlev üstlenecektir”(A Haber, 8.11. 2018).

Özetle, Bakanlığın eğitimde kalite ve nitelikten beklentisinin ne olduğunu daha somut açıklaması gerekmektedir. Özel okullara çocuğunu gönderemeyen ailelerin var olduğu düşünüldüğünde ise bu çocukların eğitimde nitelik ve kalite durumundan nasıl etkilenecekleri konusuna dikkat edilmelidir.

3.2.2. Eğitim ve Öğretim Desteği Uygulamasına Sosyo-ekonomik Gelir Gruplarının Ulaşabilirliği

Genel olarak her toplumda üst, orta ve alt olmak üzere üç toplumsal tabaka görülmektedir. Toplumsal tabakalar hem gelire göre belirlenen hem de o tabakaya mensup olanların hayat biçimlerini içeren bir toplumsal olgudur (Tezcan,1985: 135). Bu bağlamda özel okula çocuklarını gönderen ailelerin ortalama olarak orta ve üst gelire sahip oldukları bilindiğine göre, teşvikin hangi toplumsal sınıfların lehine işleyen bir uygulama olduğunu değerlendirmekte fayda olduğu düşünülmektedir.

Eğitim ve öğretim desteği verilebilecek öğrencilerin tespit formunda en yüksek puanın geldiği bölümlerden biri “Ailenin Toplam Aylık Geliri”dir. Burada gelir aralıkları belirlenmiş olup, en yüksek puanın geldiği en düşük gelir limiti 5.000 TL’den az olarak belirtilmiştir. Uygulamada teşvikten hangi sosyo- ekonomik gelir gruplarının, hangi sınıfların faydalanmış olduğuna bakıldığında sistemin bazı sıkıntılı tarafları karşımıza çıkmaktadır. Bu duruma üst gelir grubunda olduğu bilinen bazı velilerin gelirlerini olandan daha az gösterebilmeleri durumunda teşvikten istifade etmelerinin mümkün olması örnek verilebilir. Bu durumu adaletsizlik olarak yorumlayan G3, teşvik başvurularını uygulayan bir idareci olarak bordrolu çalışanların aleyhine bir durum olduğunu da ekleyerek yaşadıklarını şöyle dile getirmektedir:

“Sistemin bir de şöyle sıkıntılı bir tarafı var: Esnaf dediğimiz kendi şirketi olanlar bu sistemde çok rahat burs alabiliyorlar. Mesela mal varlıkları eşinde ya da başka birinde

göstererek, zararda ya da küçük kar kazandığını göstererek burs teşvik alabiliyorlar. Diyelim ki siz öğretmensiniz eşiniz de bir memur, size gelmiyor. Bordronuz resmi görüldüğü için eve giren gelir 8.000 civarı gözükünce size çıkmıyor. Sizden katbekat daha çok kazanan birine işveren bir esnaf mini minnacık bir kar gösterme ya da zararda göstererek sizden avantajlı konuma gelebiliyor. Biraz da bu açıkçası adaletsizliği doğuruyor”(G3).

Teşvik başvuru işlemlerinin gerçekleşmesinde görevli olan G6 ve G1 de, teşvikin en zengin olanlara çıktığını, teşvik sonuçlarına göre en zenginlerimizin orta gelir bordrolu çalışanlar olduğunu kinayeli bir dille aktarmaktadırlar:

“Maalesef orta gelir bordrolu çalışanlar bizim en zenginlerimiz çıktı. Şöyle söyleyeyim bordrolu çalışan anne babalar özellikle teşvikten çok zor faydalandılar. Faydalanamadılar. Mümkünatı yok en zengin onlara çıktılar”(G6).

“Memur çocukları (avukat-doktor-öğretmen vb.) hiç yararlanamadı. Maaş bordroları yüksek olduğu için yararlanamadı. İş yeri sahipleri çok büyük servetleri olmasına rağmen kendilerini zararda gösterip gelir düzeyinde en yüksek puanı aldılar.”(G1)

Ayrıca, devletin eğitim ve öğretim desteği kılavuzlarında yanlış beyanda bulunanların teşviklerinin iptal edileceğini bildirmesine rağmen, uygulamada denetim noktasında zayıflıklar olduğu ifade edilmektedir.

“Sağlıklı kontrol edemediler süreci. En zayıf tarafı mal beyanında bulunmuyor. Kendi işi olanlar kendi geliri ile ilgili değişiklikler yapabiliyor, kendi düzenleyebiliyor iflas, düşük gelir gibi. Başvurular biter bitmez sonuçlar açıklandı. Gelir beyanlarının doğruluğu ile ilgili denetimi zayıf kaldı. En çok hangi gelir grubundakilere çıktı dersiniz kesinlikle iş sahibi olanlara çıktı. Gelir durumunu düşük gösterebilme imkanı olanlara çıktı”(G2).

Teşvikten yararlanan kesimin çoğunluklu olarak orta gelir grubu olması beklenirken, pratikte kendilerine gelen şikayetlerle de bunun böyle olmadığını MEB çalışanları da dile getirmektedir:

“Niyet, orta kesim faydalansındı, ancak üst gelir grubu daha çok faydalandı. Teşvikler verildikten sonra yanlış belgeden dolayı çok iptal da edildi”(G9).

“Resmiyette alt gelir grubu faydalandı, ama şikayetler var. İlk zamanlar çok oldu şikayet. Komşu komşusunu şikayet etti. Denetleme okul müdürlüğüne ait. Mağdur olanlar tek maaşlı memurlar. Geliri az olanlar özel çalışana göre daha mağdur”(G8).

Eğitim ve öğretim ödeneğinden faydalanmada üst gelir grubuna teşvik çıkmasına farklı bir açıklama getiren G4, başvuran kişinin her ne kadar geliri yüksek de olsa teşvikin çıkma durumuna gelirle birlikte özellikle ailede okuyan öğrenci sayısına, üniversitede okuyan sayısına ve evde engelli olma durumuna göre yapılan puanlamalardan sonra karar verildiğini ve Bakanlığın denetim sürecini bu konuda başarıyla gerçekleştirdiğini düşünmektedir. Başka deyişle G4, kişinin kazancı yüksek olmasına rağmen evde okuyan öğrenci sayısı fazla ise geliri ve evde okuyan öğrenci sayısı az olanla eşitleniyor demek istemektedir.

Teşvik parası olana çıktı söylemlerine katılmayan G4, ısrarla ailede okuyan öğrenci sayısının ve evde engelli durumunun teşvik çıkma durumunu etkilediğini anlatmaktadır:

“Teşvik, parası olana çıktı bu çok söylenir mesela. Gelir şunu söyler veli, ya işte bir tanıdığımın atıyorum şuyu var, buyu var ama ona teşvik çıktı bana çıkmıyor gibi. Ama bakıldığında mesela hani başvuruda bulunduğum için söyleyebilirim. Bu çıkan kişilere mutlak öğrenci okutuyordur, üniversitede öğrenci okutuyordur. Mesela ben de bununla karşılaştım. Evet maddi durumu iyiydi. Ama baktığımda 2 tane üniversitede öğrenci okutuyordu; keza aynı şekilde kendi öğrencinizden hariç ilkokulda öğrencisi vardır. Bu 4 öğrenciyi okuttuğunda diyelim siz 3000 alıyorsanız ben 10.000 alıyorsam sen 3000 i bir öğrenciye, ben 10.000 i 4 öğrenciye dağıttığımda 2500 düşüyor. O zaman da aslında eşit olmuş oluyoruz. Devlet bu açıdan da değerlendirmiş olabilir”(G4).

G4, devletin yanlış beyanda bulunanları bulduğunu ve bunun için istenen belgelerde yalan beyanı önleyecek önlemler alındığını da somut örnekleriyle anlatmaktadır:

“Sahte evrak gösterenler? Devlet onu çok güzel buluyor. Kesinlikle bu işlere girmeyin, zaten son 3 ayın maaş bordrosu istenildiği için zaten son 3 ay neyse o gelir. Ama atıyorum adam esnaftır hani vergi beyannamesi getirecek. Ya da var ama çalışmıyorum, işyerim de var. O zaman çalışmadığına dair SGK'dan belge getirmesi gerekiyor. Yani her şekilde önü kesilmiş oluyor”(G4).

Tüm bu denetleme kriterleriyle önlem alınmasına rağmen yine de kira geliri gibi gelirlerin saklanabilme ihtimali olduğuna dikkat çekmeden edemeyen G4, bir nevi yapılabilecek usulsüzlüklere de örnek vermiş bulunmaktadır.

“Ama şuna şahit oldum mesela. Teşvikin araştırmalar sonucunda iptal olanlara da şahit oldum. Çok sık karşılaştığım bir şey değil. Araştırmalar sonucunda teşviki iptal edilenle de karşılaştığımız oldu. Niye iptal? Kendi kurumumda değil de bir başka kurumdan gelirden dolayı. Neyi göstermeyebilir veli? Şunu yapabilir veli, kira geliri vardır söylemeyebilir. Ya da farklı bir gelirleri oluyor söylemiyor olabilir. Bunu bilemeyiz, kurum bilemez. Çalışıyorum, asgari ücretle çalışıyorum diyor. Ama adamın kira geliri de varmış. Teşvik başvurusunda ama diyor aylık gelir, gayri menkul gelir, veya diğer gelirler diye. Hepsini tek tek verip, siz bütün gelirlerinizi soruyoruz onları yazdıktan sonra toplamı işlenir mesela. Benim evime ayda şu kadar para giriyormuş denilir. Ama dediğim gibi bu yollara başvurup çıkmayan var mı bilmiyorum hani, araştırıp çıkartıklarını düşünüyorum temennimiz o yönde.”(G4)

Teşvikten faydalanma durumunu bölgesel olarak değerlendiren G10, İstanbul dışındaki küçük ölçekli şehirlerde orta ve alt gelir grubuna teşvikin özel okula kayıt olma noktasında kolaylık sağladığını ifade etmektedir:

“Teşvikin olması faydalı bir şey. 1 milyar 300 milyonluk bir paranın özel okullukluk sektörüne girmesi her yıl. Bu da nasıl oluyor, öğrenci başına 4 ila 5 bin TL teşvik veriyor. Bu durum İstanbul, Ankara gibi büyükşehirlerde önemli bir artışa neden olmadı. Asıl Anadolu’da hareketlenmeye yol açtı. Çünkü oralarda fiyat ve maliyetler büyükşehirlere göre daha az. Oradaki bir okulun 10 ila 12 bin lira civarı. 4 ila 5 bin liralık teşvikle bayağı bir kolaylık sağlıyor, orta ve altı gelir grubu aileler için”(G10).

Sonuç olarak, eğitim ve öğretim desteğinin bir amacının da özel okuldaki öğrenci sayısını arttırmak olduğu düşünüldüğünde, mantıken çocuğunu özel okula göndermek isteyip de çoğunluklu maddi olarak arada kalıp gönderemeyen bir grubun faydalanması ve dolayısıyla özel okula yönelmesi beklenirdi. Ancak yapılan görüşmeler neticesinde ortak kanaat üst gelir grubunun ihtiyacı olmadığı halde teşvikten faydalananlar arasına girdiği ve bu yüzden özellikle büyükşehirlerde kolej statüsünde olan özel okulların öğrenci sayısında önemli bir artışa sebep olmadığı idi. Diğer deyişle teşvik uygulamasının bu tür özel okulların var olan öğrenci sayısına kısmi etkisinin olabileceği yorumu yapılabilir. Büyükşehirlere göre maliyet ve okul ücretlerinin daha az olduğu İstanbul dışındaki küçük ölçekli şehirlerde ise teşvikin orta ve alt gelir grubunda olanların lehine işlediği ayrıntısı da unutulmamalıdır.

Özel okula çocuğunu gönderebilmek demek, bugünün özel okul ücretleri düşünüldüğünde kazancınızın ya da gelirinizin asgari ücretin üzerinde olmasını gerektirmektedir. Özel okul ücreti ortalama 20.000 TL olan bir okula çocuğunu vermek isteyen bir veliye 4.000 TL civarı teşvik çıktığı düşünülse bile, geriye kalan 16.000 TL'yi ailenin yine ödemesi gerekmektedir. Bu demek oluyor ki teşvikin alt gelir grubuna, ücreti daha düşük olan ister temel lise olsun ister İstanbul dışındaki küçük ölçekli şehirlerde özel bir okul olsun, çıkma olasılığı çok düşük, hatta imkansız görünmektedir. Hatta eğitim ve öğretim desteği verilecek öğrencilerin tespiti formunda en yüksek puanın verildiği 'Ailenin Toplam Aylık Geliri' bölümünde ilk iki yıl en düşük gelir aralığı 1.000 TL ve altı iken, sonraki 3 yıl 5.000 TL ve altı olarak belirlenmiştir. Bu da alt gelir grubuna teşvik çıkma olasılığını zayıflatmaktadır.

“Eğitim ve öğretim desteği alacak öğrencinin birlikte yaşadığı aile bireylerine ait 2015 yılı Nisan-Mayıs-Haziran aylarından herhangi birinin toplam gelir durumunu gösteren vergi dairesi, muhasebe birimleri veya ilgili kişi, kurum ve kuruluşlardan alınacak belgeye göre ailenin toplam geliri tespit edilecektir.” ifadesi gereği istenen belgelerin farklı kurumlardan alınabilecek olması özellikle bordrolu çalışanların mağdur olmasına sebep olmuş görünmektedir. Bu sebeple ya bu belgelendirme kaldırılıp tüm müracaat edenlere eğitim ve öğretim desteği hakkı verilmeli ya da farklı makamlarca alınan gelir tespit belgeleri kendi içinde değerlendirilmelidir (Gençlik Eğitim Kurumları, 2016). Bu bölümde yapılan görüşmeler neticesinde üzerinde durulması gereken bir diğer konu, bu desteğin toplumsal ve sınıfsal boyutunun da değerlendirilmesidir. Özel okullara gidebilen kesimin gelir düzeyi orta ve üstü olduğu düşünüldüğünde devlet, teşvik uygulaması ile muayyen bir toplumsal sınıfı mı beslemiştir? Devlet bu uygulama ile resmi okullarda verilen eğitim ve öğretimin itibarını etkilemiş midir? Ayrıca alt gelir grubunda bulunan çocukların resmi okullarda nasıl bir eğitimle karşı karşıya kaldıkları sorusu, dolayısıyla fırsat eşitliğinin nasıl sağlanacağı soruları da akla gelmektedir.

Ekonomik bakımdan güçlü ailelerin, çocuklarını görece olarak daha olumlu bir eğitim ortamının olduğu ve gerekli donanıma sahip özel okullara gönderdikleri

(Gök,2004:105) bilindiğine göre teşvik uygulaması ile veli boyutunda ‘Özel okullara gidin!’ algısını kuvvetli bir şekilde tavsiye eden devlet, resmi okullardaki eğitimin kalitesindeki zayıflığı teyit eder görünmektedir. Ancak Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk’un “Önümüzdeki süreçte özel öğretime teşvik uygulamasını kademeli olarak azaltarak kaldıracacağız. Buradaki bakış açımız dezavantajlı durumda olan resmi okullarımızdaki niteliksel ve nicel gelişime hizmet etmektir.”(A Haber,2018) açıklaması eğitimde genelde fırsat eşitliği ve sosyal devlet olguları açısından özelde ise resmi okulların ve resmi okul öğrencilerinin lehine ümitvar bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

Teşvik uygulamasındaki dezavantajlardan bir tanesi Türkiye’deki gelir dağılımındaki eşitsizlikleri beslemesi (teşvikin çoğunluklu olarak zaten çocuğunu özel okulda okutabilme gücü olanlara çıkması) ve bu orta ya da üst sınıfa seçkin ya da azınlık eğitimi olarak da yorumlanabilecek bir eğitim fırsatının sunuluyor olması algısını beslemesidir. Gök’ün(2004:104) de ifade ettiği üzere, “devlet okulları yoksul ve işsiz ailelerin çocukları ile kalabalıklaştıkça, özel okullar parasını ödeyebilenlere “daha kaliteli” eğitim sağlayan kurumlar haline gelmektedir.” ve devlet tarafından bilinçli bir şekilde bu algı desteklenmektedir. Dolayısıyla gelir dağılımındaki adaletsizliğin eğitimde fırsat eşitsizliğine yol açtığını(Kalaycı, 2002:10) eklemek gerekmektedir. Zira eğitimde fırsat eşitliği, eğitim hizmetlerinden yararlanmada eşitliktir. Eğitimin sosyal ve insani bir hak olduğu düşünüldüğünde, devletin eğitimde özel okullaşma uygulamalarını eğitimde eşitlik açısından ve ülkenin sosyo-ekonomik gelir grupları arasındaki dengeyi nasıl sağlayabileceği üzerine daha etkin ve adaletli çözümler geliştirmesi sağlıklı olabilir.

3.2.3. İdarecilerin Gözünden Velilerin Eğitim ve Öğretim Desteği Uygulaması Bakışı

Eğitim ve öğretim desteğinin uygulanmasındaki bir amaç da MEB 2010-2014 Stratejik Planı’nda (2009:111) belirtildiği üzere, daha çok vatandaşın özel öğretim kurumlarından yararlanmasının sağlanmasıdır. Dolayısıyla teşvikin hitap ettiği kesimlerden biri de çocuğunu özel okulda okutmak isteyen velilerdir. Eğitim ve öğretim desteği yürürlüğe konulduğundan bugüne gelir durumu fark etmeksizin hem

daimi özel okul velisi hem de devlet okulu yerine özel okulda çocuğunu okutmak isteyen veli verilen bu hakkı değerlendirmeyi tercih etmiştir. Hatta gelir durumu çok iyi olan velilerin başvurmasına şaşırın G3’e göre:

“Açıkçası sorgulama yapmak lazım. Bizim toplumda şu var: Devlet böyle bir teşvik imkanı sunduğunda durumu çok çok iyi olan (işi iyi, evi var, iyi markalı bir arabası var.) gelip teşvik başvurusu yapıyor. Temel mantalite şöyle: Devlet imkan verdiyse şansımı deneyeyim. Çıkarsa kullanırım çıkmazsa da canı sağ olsun şeklinde yaklaşımı var. Şunu demiyor başvuran, mağdur, ekonomik olarak kısıtlı olanlara fırsat vereyim diyen veli sayımız çok az diyeyim. Teşvike hiç başvurmayacak kişilerin başvurduğunu söyleyebilirim”(G3).

Müdür yardımcısı G4’e göre ise ne olursa olsun devletten yardım alacak olmak velileri mutlu etmektedir ve bu uygulama velileri hiç yormamıştır:

“Velilerde veli zaten teşvik devletten bir şeylerin gelmesi, yardım alması veliyi her zaman mutlu eder. Bunun miktarı ne olursa olsun veliyi tatmin eder ve mutlu eder. Devletten alıyorum yardımdan ziyade indirim olarak düşünüldüğü için. Bir de teşvikin şöyle güzel bir tarafı vardı. Veliyi hiç yoran bir şey değildi, çünkü bir veli sadece teşvik başvurusunda bulundu. Bu kadar. Ama teşvikin takibi okullar tarafından yapıldı. Ödemeleri okullar tarafından takip edildi. Ve bu konuda veliyi hiçbir şekilde yormadığı için sadece başvuru sırasında birkaç evrakla alakalı gelmiştir. Onun dışında veliyi yordugunu düşünmüyorum”(G4).

Eğitim ve öğretim desteğinin çıkıp çıkmama durumuna göre özel okuldan kaydını aldırın veli sayısının çok az olduğu, hatta çoğu velinin teşvike bel bağlayarak özel okula kayıt yaptırmama durumunun olmadığı gözlemlenmiştir. Hatta idareciler teşvik başvuru ve sonuçlarının açıklandığı tarih (Ağustos-Eylül) ile özel okul kayıt tarihlerinin (en erken Ocak) birbiriyle uyuşmadığına dikkat çekerek, velilerin özel okula kayıtlarını teşvik başvurularından önce yaptırdıklarını dolayısıyla teşvike bel bağlayarak kayıt olmadıklarını anlatmaktadırlar.

“Velilerde karşılığı şu oldu: Çıkarsa iyi olur, çıkmazsa da sorun değil. Biz başvuralım da aslında çok önemli değil ama bu şekilde karşılığı oldu”(G6).

“Teşvike gönlünü bağlayan yok. Teşvik çıkıp çıkmayacağını bilmiyorsun. Ama yine de özel okula gönderiyorsun”(G1).

“Teşvik çıkmadığı için herhangi bir şekilde kaydını alan olmadı şimdiye kadar. Ama bunu bir kriter, kıstas olarak sunan velimiz oldu. Sonrasında karar değiştirme söz konusu oldu”(G5).

“Beklenti aslında, çıkacak mı çıkmayacak mı, çıkarsa eğer maddi anlamda yararı olacaktı onlara ya da yararı oldu çıkanlara. Ya da özel okula öğrenci göndermek adına bir basamak gibi bir şey oldu onlara”(G5).

Eğitim ve öğretim ödeneği olarak verilen miktarın toplamına dikkat çeken G2, teşvikin aslında veliler nezdinde cezbedici bir yanının da bulunduğu dikkat çekmektedir:

“Diyelim ki teşvik ödeneği 4.000 TL. Teşvik bir kez çıktı mı öğrencinin bulunduğu kademeyi bitirene kadar veriliyor. Toplamda 16.000 TL olmuş oluyor. Çok anlamsız bir yardım da değil, bir nevi teşvik edici bir tarafı da var aslında”(G2).

Sonuç olarak, Görüşmeci G7’nin ifade ettiği üzere; bu destekle velilerin “Özel okulda okuma hevesi arttı.” Ayrıca teşvike başvuru sayıları incelendiğinde velilerin devletin bu özel okul teşvikine olumlu dönütler verdiğini söylemek çok da yanıltıcı olmamaktadır.

3.2.4. Eğitim ve Öğretim Desteği Uygulamasının Özel Okullaşmaya Etkisi

Eğitim ve öğretim desteği uygulamasının özel okullaşmaya etkisini incelerken teşvik kapsamına giren özel okul türüne - yıllık eğitim öğretim ücreti ortalama 30.000 TL ve üzeri olan kolej türü özel okullar mı yoksa yıllık eğitim öğretim ücreti ortalama 7.000 ve üstü olan özel okullar ya da dershaneden dönüşen temel liseler mi- dikkat etmek gerekiyor. Zira kolej statüsündeki bir özel okul idarecisinin bu konuya bakışı ile bir temel lise statüsündeki bir özel okul idarecisinin bakışı birbirinden farklılaşmaktadır.

Özel okullaşma derken hem özel okul sayısının artışı hem de özel okullarda okuyan öğrenci sayısının artışı kastedilmektedir. Bu bağlamda bu bölümde eğitim ve öğretim desteğinin özel okullaşmaya etkisinin ne boyutta olduğu anlatılmaya çalışılacaktır.

Eğitim ve öğretim desteğinin, özel okul kayıt ücreti ortalama 30.000 TL ve üzeri olan kolej türü özel okulların sayısına ve bu okullardaki öğrenci sayısına oldukça az katkısı olduğunu dile getirenler olmuştur. Bu desteğin katkısı olduysa da kayıt ücreti 15.000 TL ve altı olan temel lise ve özel okullara katkısı olmuştur. Diğer deyişle burada kayıt olunacak okulun türü, bölgesi ve kayıt ücretinin önemi devreye girmiş bulunmaktadır.

“Hayır. Şöyle olabilir. Fiyatı çok düşük olan temel lise gibi okullara bu 4.000-4.500’lük teşvik bu okullara etki yapmıştır. Fiyatları 15.000 ve üstü olan okullara yaptıysa da kısmen etki yapmıştır”(G3).

Eğitim ve öğretim desteğinin özel okullaşmaya kısmi etkisi olduğunu dile getiren G3, bu konuda ülkedeki ekonomik durumun ve refah seviyesinin iyileşmesinin ve devletin özel girişimcilere sunduğu kolay kredi gibi diğer imkanların sunulmasının da büyük rol oynadığına dikkat çekmektedir. Dolayısıyla velilerin istedikleri eğitimi veren okulu seçme şansları olmakta ve bunu da resmi okullara göre özel okulların daha hızlı yapabildiği ortadadır.

“Özel okul sayılarının artması birçok faktörü beraberinde getiriyor. Türkiye’nin ekonomik durumunun iyi olması, 2-3 yıl öncesine kadar ekonomisini büyüttü, yeni zenginlerini meydana getirdi, refah seviyesi artan ve zenginleşen bir toplumda özel okullaşma doğal olarak artıyor. Çünkü sizin devlet okullarında istediğinizi gerçekleştirebilmeniz kolay değil, çünkü çok ciddi bir öğrenci ve öğretmen kitleniz var. Devlette eğitimdeki değişimleri yakalayabilmeniz 3-5 yılda değil 10-15 yılda sağlayabileceğiniz bir şey olduğu için özel okullar bunu daha hızlı yapıp kendilerini revize edebiliyorlar, adapte edebiliyorlar. Birinci şey toplumsal refah seviyesinin artması özel okulluğu arttıran bir şey. Bir diğer faktör olarak da devletin teşvikleri var: Falanca yerde mesela Çekmeköy’de ciddi bir okullaşma oldu. Düne kadar devlet özel okul açan girişimcilere vergide vs de kolaylıklar sağladı, kolay kredi imkanları sağladı. Özellikle eğitimci girişimciler buralara yatırım yaptılar. Özel okulluluk artmasında devletin verdiği bu gibi teşvikler ve Türkiye deki toplumsal refahın artması olduğunu düşünüyorum. Teşvik in burada etkisinin varsa da çok kısıtlı olduğunu düşünüyorum”(G3).

Eğitim ve öğretim desteğinin özel okullaşma oranına olumlu katkısında dershanelerin temel liselere dönüşerek özel okul statüsünde değerlendirilmeleri etkili olmuştur. MEB 2010-2014 Stratejik Planı’nda (2009) dershanelerin özel okula

dönüştürülmesi ile ilgili teşvikleri içeren (arsa tahsisi, vergi muafiyeti vb.) yeni bir düzenleme yapılacağı vaat edilerek dönüşüm sürecindeki kurum sahiplerine destek olunacağı ifade edilmiştir. Aşağıdaki alıntı bu desteğin karşılık bulduğunu kanıtlar niteliktedir:

“Şimdi dershaneler için de önemli bu teşvik. Yani temel liseler için önemli teşvik. Yani şu soru gelir akla. Ben temel liseye dönüşüyorum, ama peki ben öğrenci bulabilecek miyim, bana öğrenci gelecek mi? Benden dönüşüm yapmamı istiyorsunuz ama bana öğrenci gelecek mi? Ben dershaneciye, dershanecilik yapıyordum, ben hani okul eğitimine katkıda bulunuyordum hani. İşte burada devlet de şunu söyledi: Evet sen dershanecilikten temel liseye dönüşümünü yap, sana öğrenci gelmesi için sana kayıt yaptıran öğrencinin yarı parasını biz vereceğiz. Bu da dönüşen kurum sahiplerini işlerini kolaylaştırdı”(G4).

Dönüşüm sürecini hem kurum sahipleri hem de veliler açısından kolaylaştıran teşvik, adı gibi temel liselere dönüşümü cesaretlendirmiş oldu.

“Teşvik aslında yani tamamen adı bütün her şeyi açıklamış oluyor teşvikin. Çünkü teşvik aynı zamanda öğrencinin temel liseye gitmesini de hani teşvik verilerek öğrencinin temel liseye gitmesi de teşvik edildi. Teşvik verilerek dershane sahiplerinin temel liseye dönüşmesi de hani teşvik edildi hani dönüşebilirsin bu da burada teşvik edildi hani. Bu yüzden hani teşvik verilerek veliye de ve 4 yıl verilerek veliye de hani bir sorun yaşamayacağını, temel liseye gönül rahatlığıyla kayıt ettirebileceğini de hani anlamında da teşvik edildiğini düşünüyorum hani”(G4).

Özel okullarla ilgili bir dernekte başkanlık yapan G10, teşvikin İstanbul’dan ziyade İstanbul dışındaki küçük ölçekli şehirlerde özel okulculuğu olumlu manada etkilediğini vurgulamaktadır.

“Teşvikin olması faydalı bir şey. 1 milyar 300 milyonluk bir paranın özel okulculuk sektörüne girmesi her yıl. Bu da nasıl oluyor, öğrenci başına 4 ila 5 bin TL teşvik veriyor. Bu durum İstanbul, Ankara gibi büyük şehirlerde önemli bir artışa neden olmadı. Asıl Anadolu’da hareketlenmeye yol açtı. Çünkü oralarda fiyat ve maliyetler büyükşehirler göre daha az. Oradaki bir okulun 10 ila 12 bin lira civarı. 4 ila 5 bin liralık teşvikle bayağı bir kolaylık sağlıyor, orta ve altı gelir grubu aileler için. Bu durum oralardaki okulların ve total sayının da büyümesine katkı sağladı” (G10).

1980 ve sonrasında özel okulculuk ile ilgili yapılan cesaretlendirici bir dizi kolaylık olduğu bilinmektedir. Ancak bu kolaylıklarla birlikte özellikle son

zamanlardaki özel okul ve öğrenci sayısının artışında özel okul öğrencilerine verilmeye başlanan eğitim ve öğretim desteğinin yanında dershanelerden dönüşen temel liselerin etkisinin daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir.

“1985’ten itibaren bir gelişme var özel okulluklukta. Yüzde yarımdaydı o zamanlar. 85 ila 90 arası yüzde 1 düzeyine geldi. 90 ila 95 bir buçuğa erişti. 95 ila 2000’lere kadar 2’lere ulaştı. Bu tabi ekonomik yapı ile alakalı. 2002’de yüzde 2’den 2012’ye kadar hatta 2013’e kadar yüzde 4,5’a geldi.

2013-14 yıllarındaki teşvikle beraber ve dershanelerin okula dönüşümü ile bu orandan yüzde 8,5’a geldi. Burada en büyük pay teşvikin payı. 80-90 bin kişi ile başlayan süreç ilk sene, her yıl 50 ila 75 bin ilave ile en son bu sene 300 binleri bulan bir teşvik alan öğrenci sayısı var. Zamanla öğrenci sayısı 1 milyon 300 binlere taşındı”(G10).

Teşvikin kademeli olarak kaldırılmasının ve ülkenin içinde bulunduğu ekonomik krizin özel okullardaki büyümeyi yavaşlatacağını ifade eden G10, sektöre gelen bu ek katkının artık gelmeyecek olmasından dolayı üzüldüğünü ifade etmektedir.

“Yeni açıklamalarla teşvik uygulamasından dönüleceği belirtildi. Kademeli olarak azaltılacak tabi. Genel anlamda bu üzüldüğümüz bir şey. Sektöre gelen ek bir katkı idi. Sınıfların daha rasyonel daha maliyetlerin düşmesine sebep oluyordu. Fiyat artışları daha makul oluyordu. Önümüzdeki dönemde sisteme para girmemesi kayıp olarak ve büyümeyi yavaşlatacak bir durum. Artı bir de bu yıl yaşanan ekonomik kriz tam kayıt dönemine denk geldi. İşin ticaret boyutu da olduğu için. Sektörün geleceği ile ilgili büyüme hızının aynı şekilde devam etmeyeceğini söyleyebiliriz. Bu sadece teşvikin kalkmaması ile alakalı değil yani. Teşvikin kalkması ve ekonomik sıkıntılar”(G10).

Eğitim ve öğretim desteğinin devlet okullarındaki öğrencileri özel okula çekmekten ziyade özel okulların var olan öğrenci kitlesine katkı sağlamış olduğunu, dolayısıyla özel okulların kayıt yenilemelerini arttırdığını söylemek mümkündür:

“Özel okulların içinde oldu daha çok teşvik”(G1).

“Özel okulda kayıt gündemi vardır. Kayıt önemlidir. Mevcut veli grubu hazır elde değildir; normal veliler “x okulundayım giderim.” gibi düşünenler daha hızlı kayıt yapıp (teşvikin son 2 gününde) teşvike de başvuruyorlardı. Yani kendi velimiz başvuruyu yapabilmek için kayıt yenilemeler kesinlikle arttı”(G2).

Ayrıca eğitim ve öğretim desteği uygulaması devlet okulları açısından değerlendirildiğinde, teşvikin veliyi cesaretlendirdiği, özel okul alışkanlığı kazandırmada basamak görevi gördüğü gözlemlenmiştir.

“Özel okula yönelik eğitim-öğretimden ziyade bu okullarda sosyal aktivite, fiziki ortam vb. bakımından önde olmasından dolayı da gerçekleşiyor. Devlet okulundan da çok geçen oldu, çünkü bir nevi alışkanlığa dönüşüyor”(G9).

“Bu destek öğrenci velilerini rahatlatmış, cesaretlendirmiştir”(G8).

Eğitim ve öğretim desteği, özel okul ve öğrenci sayısını arttırmada özel okullar tarafından reklam amaçlı kullanılan bir yol olma özelliği de göstermiştir. Aşağıda birkaç görüşmeciden alınan alıntılar bu kullanımın doğruluğunu ispatlar niteliktedir.

“Tabi bunun o zamanlar özel okula öğrencilerin daha fazla özel okulu tercih etmesine katkısı oldu mu oldu ama bunun teşvikten ziyade teşviki bir reklam gibi kullanan özel okulların sahip olduğunu düşünüyorum ben. İlk yıl herkese teşvik çıkınca özel okullar da şöyle bir ikinci yıl, teşvikin ikinci yılı kendi kayıtları ile ilgili kendi reklamlarını yaparken teşvik ile ilgili kampanyalar ürettiler, TEŞVİK BİZDEN kampanyası. O da aslında olması gereken liste fiyatlarından daha uyguna kayıt edebilecekleri velinin zihninde bunu bir avantajmış gibi değerlendirebilecekleri reklamlarla çıkmaya başladılar. O sene özel okullar teşvikin 2.senesinde özel okullar teşviki kendi lehlerine velilerin onlara teşvike sahip olduğunda kazanacaklarından daha fazlasını özel okullar kazandılar. Teşviki bir araç gibi kullandılar, teşviki özel okula daha fazla talep görsün özel okullar diye reklam amaçlı kullandılar”(G6).

“Artmasına neden oldu. Çünkü özel okullar kayıt yaptırırken teşviki mutlaka söylerler. Reklam olarak kullanıyorlar. Nasıl öğrenci alabilmek için başvurabiliyorsa teşvik için, aynı şekilde okulun da başvurması gerekiyor teşvik almak için. Hani bazı okullara teşvik kapsamına girmeyen okullar da vardır. Mesela bu okulun fiziki yapısı, kontenjanı hani yılı hepsi değerlendirilir. Teşvike uygun değildir denildiğinde bu okula teşvik verilmez. Önce okul başvurur. Temmuz-ağustos gibi okullar başvurur eylül gibi de öğrenciler başvuruyor”(G4).

“Teşvik bir nevi reklam da oldu. Teşvik çıksa da çıkmasa da biz size o indirimi yapacağız, dediler”(G2).

Teşvikin reklam olarak nasıl kullanıldığına aşağıda görüşmeci G6 tarafından somut bir örnek verilmektedir:

“Teşvikin 2.yılında çok böyle dershanelerden dönüşen okul, okul anlamında devletin özel okullara arsa tahsisi gibi teşvikleri yoktu orada, sadece öğrenci velisine verdikleri teşvikler vardı. Özel okullar bunu reklam amaçlı kullandılar. Dediler ki, bizim liste fiyatımız bu, biz sizden teşvik çıksın çıkmasın şu kadarını, teşvik miktarı kadarını düşüp sizi bu kadara kaydetmeyi taahhüt ediyoruz. Teşvik bizden kampanyası başlattılar. Bunun kendi çapında kendi pazarlama yöntemiyle her okul farklı şekillerde değerlendirdi. Mesela benim önceden çalıştığım Doğa Koleji’nin şöyle bir uygulaması oldu. Görüşmeye geldiniz, özel okula ilk defa kayıt olacaksınız, teşvik başvurunuz yok, bir fiyatta anlaştınız, bunun üzerine daha ne olabilir sorusuna cevap şu oldu Doğa Koleji’nde. Dediler ki ya biz teşvik veriyoruz. Teşvik bize çıkıyor, teşvikli okullardan biriyiz. Size de teşvik çıkarsa teşvik indirimi kadarını sizin kayıt ücretinizden düşebiliriz. Mesela kayıt ücretiniz 20 bin ise biz sizi 17 bine kayıt ederiz. Teşvik size çıkmazsa sizden 1.500 ünü alırız, böylece teşviki paylaşmış oluruz. Teşvik çıkarsa hiçbir miktar almayız, her halükarda size 3.000 liralık indirimin yarısını yaparız. Böyle bir pazarlama taktiği kullandılar. Her okul kendince bunu daha fazla öğrenci kazanabilmek adına kendine yonttu. Başvuran, özel okul tercih eden öğrenci ve veli sayısı da arttı zaman içerisinde. Özel okullar da çoğaldı. Bu durumda başvuran sayısı arttığı için en son bu sene teşvik okul kontenjanının maksimum yüzde onuna çıkar oldu. İlk başladığında herkese çıkan teşvik hem kontenjanların azalması hem başvuruların artması hem de okuyan öğrenci sayısının artması sebebiyle artık ancak yüzde onuna çıkmaya başladı”(G6).

Teşvikin reklam amaçlı kullanılmasına bir örnek de Bilgi Koleji yönetiminden yapılan duyurudur. Bu duyuruya göre her öğrenciye kayıt sırasında uygulanacak olan %50 indirimin yanında devletin her yaş grubu için verdiği teşvik ödeneğini de sınırlı sayıdaki öğrencisi için karşılama kararı almıştır (Karar Haber, 2018).

“Adı üzerinde teşvik” söylemiyle süreci özetleyen G4, temel liseler açısından artık vatandaşın temel liseleri yeteri kadar tanıdığını dile getirdikten sonra, son olarak teşvikin görevini başarıyla tamamlamış bir uygulama olarak artık kaldırılacak olmasından bahsetmektedir:

“Şimdi şöyle artık, veli alıştı bence artık, temel liseleri tanıdı artık. Teşvik zaten birçok şeyi teşvik etmek içindi biraz önce de söyledik ya. Temel liselere dönüşümde teşvikti,

temel liseye kayıta teşvikti, tamam artık teşvik ettim, tanıttım, öğrendim, bildim artık çekilebilirim, ben işimi yaptım, dedi”(G4).

Teşvikin reklam amaçlı kullanılarak özel okul öğrenci sayısına etki etmesi için uğraşılsa da eğitim ve öğretim desteğinin, kolej türü özel okulların öğrenci sayısına katkısının doğrudan olmadığı ifade edilmektedir.

“Olmadı bunu net bir şekilde söyleyebilirim. Teşvik yüzünden okula gelemeyen teşvik yüzünden vazgeçen veli olmadı. Teşvik açıklandığı tarih, tamam ben teşvikli öğrenciyim denildiği tarih eylül ayı çünkü. Özel okulların kayıtları haziran ayı itibariyle biter, teşvik ondan sonra devreye girer. Bana teşvik çıkmadı, o yüzden kaydımı iptal etmek zorundayım diyen veli olmadı”(G6).

“Hayır. Var olan öğrencimiz teşvike başvuru yapıyor. Yani giriyor, girdikten sonraki süreçte. Teşvike başvurayım çıkarsa gelip kaydımı yaptıracağım diyen veliyle karşılaşmadım. Yani kaydını yaptırmış sonrasında teşvike başvurmuş, çıkarsa iyi olur, 4.000 lira da az ödemiş oluruz diyenler var. Yıla vurunca 16.000 ödüyor. Onu ödeyebilecek insanlar için cazip. 20 küsurlu okul 80.00 yerine 65.00 ödeyeceksin bırakın bunu ödemeyi yılda 20.000 ödeyemeyecek için cazip değil”(G3).

Teşvikle kendini döndüren özel okulun olmayacağını, ancak temel liseler için bu durumun ayrıca değerlendirilmesi gerektiğine dair açıklamalar yapılmaktadır.

“Öğrenci sayısını güzel indirim yapıyorsan, kendini kabul ettirmişseniz, 5 yıl gibi, vakıf bünyesinde, mezun vermiş vb. iseniz kendinizi çevirisiniz. Teşvikten dolayı kendini çeviren bizim gibi kurumlar olmaz. Temel liseleri ayrı tutmak lazım”(G3).

Temel liselerin veli ve öğrenci grubu açısından devlet tarafından verilen ödeneğin kıymetli olduğunu vurgulayan G4, aynı durumun kolejdeki veli ve öğrenci grubu için geçerli olmayabileceğine dikkat çekmektedir:

“... Normalde kafaya buraya kayıt olmayı kabul eden kişi geliyor, teşvike de başvuruyor, çıkarsa hani işini kolaylaştıracak, çıkmazsa da hani takdirde devam etmeyi düşünür. Ama dediğim gibi çıkması bu kesimin çok işine yarar, kolejdeki öğrencinin çok işine yaramaz, bizdeki kadar işine yaramaz. Yani kesim kesimdir başvurularımız. Hepimiz bütçemize göre hareket ederiz. Ben orta gelirli bir aileyim ve temel liseye gönderebilirim. Eğitiminden de eminim... Üst gelirdeki bir kişi buraya göndermez, napar koleje gönderecek.

Koleje gönderdiği için gelirden sıkıntı yoksa 3-4 binin belki çok faydası olmaz. Ama o 3-4 binin temel lisedeki veliye çok faydası vardır”(G4).

Sonuç olarak, MEB’in, MEB 2015-2019 Stratejik Planı’nda (2015:50) belirttiği üzere, özel sektörün eğitim alanında payını arttırmak için geliştirilecek dediği teşvik düzenlemelerinden biri “Eğitim ve Öğretim Desteği” uygulaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca bu planda geliştirilen teşvik ve finansman uygulamalarının izlenmesi ve değerlendirilmesinin güçlendirilmesi hedeflenmektedir.

Bu stratejik hedefler doğrultusunda toplam 5 yıl eğitim ve öğretim desteği ödeneği özel okul sektörüne girmiştir. Özel okul sektörüne giren bu ödeneğin sadece maddi sonuçları olmadığını, geri planda geliştirilmesi istenen birçok konunun da beraberinde eşlik ettiğini görmekteyiz. Ülke genelinde bütün resme bakıldığında eğitim ve öğretim desteği ile artan bir özel okullaşmanın olduğunu söyleyebiliriz ki sayısal veriler de bunu destekliyor görünmektedir. Teşvik öncesi yani 2013-2014 eğitim-öğretim yılında özel öğretimin toplam içindeki payı %10,8 ve öğrenci sayısı oranı %3,9 iken teşvikin uygulanmaya başladığı 2014 yılından bugüne özel öğretimin toplam içindeki payı %17,8’e, öğrenci sayısı ise 8,3’e yükselmiştir. Teşvik öncesi 600-650 bin civarında olan özel okul öğrenci sayısı 1 milyon 300’ü geçmiştir.

Genelde özel okul ve öğrenci sayısı artmış görünürken, bu artışı sadece eğitim ve öğretim desteği uygulaması ile açıklamaya çalışmak yanıltıcı olabilmektedir. Keza yapılan görüşmeler neticesinde genel görüntünün altında da özel ayrıntılar ortaya çıkmıştır. Bu ayrıntıların özel okullaşmaya etkisinin nasıl olduğunu maddeler halinde özetlemek gerekirse;

A. Eğitim ve öğretim desteği uygulamasının kolej türü özel okul ve öğrenci sayısına doğrudan etkisi minimal düzeyde kalmış görünmektedir. Çünkü

- Özel okulların kayıt zamanı teşvik başvurularından (Ağustos) çok daha önce başlamakta (Ocak gibi), dolayısıyla resmi okul yerine çocuğunu özel okula göndermek isteyen veli de çocuğu halen özel okulda okuyan veli de teşvik çıksa da çıkmasa da çocuğunu özel okula kayıt ettirmiştir. Teşvikin buradaki olumlu

denilebilecek etkisi özel okulun var olan öğrencisinin kayıt yenilemelerini arttırmış olması ve özel okul velisine maddi açıdan kolaylık sağlamasıdır denilebilir.

- Ayrıca özel okul fiyatlarının ortalama 30.000 TL ve üzeri olduğu dikkate alındığında teşvikin 3.000-4.000 TL'lik bir ödeneğinin olması, ancak özel okulda var olan öğrenci grubunu tutmaya yaramış, dışarıdan öğrenci gelme durumuna kısmi etki etmiş görünmektedir.
- Eğitim ve öğretim desteği uygulamasının özel okul ve öğrenci sayısını dolaylı yoldan şöyle arttırdığı gözlemlenmiştir. “Teşvik Bizden” sloganı ile teşvik, REKLAM amaçlı kullanılmış ve bu da özel okul ve öğrenci sayısının sayısal oranını etkileme olasılığını arttırmaktadır.

B. Eğitim ve öğretim desteği uygulaması özel sektörü eğitim alanında güçlendirebilecek, özel okulların öğrenci bulmasını kolaylaştırabilecek devlet teşvik düzenlemeleri (arsa tahsisi, vergi muafiyeti vb.) arasında veli yönü daha ağır basan bir devlet desteğidir. Ancak özel okullaşma sürecinde son 5 yılda yaşanan büyümeyi sadece eğitim ve öğretim desteği uygulamasına bağlamak gerçekçi bir yorum olmaz. Zira özel okullaşma sürecini 1980 ve sonrasında hatta 2000 ve sonrasında destekleyen devletin eğitim politikalarını, bu konudaki teşvik düzenlemeleri ve küresel güçler etkilemekle beraber toplumun refah seviyesinin artması da etkilemiştir. Diğer deyişle bir arka plan vardır. Bu yüzden eğitim ve öğretim desteği uygulaması sadece bu sürecin bir ayağını oluşturmaktadır diye yorum yapmak daha doğru görünmektedir.

C. Eğitim ve öğretim desteğinin uygulanmaya başladığı yıllarda dershanelerin de 2019 yılına kadar temel liseye dönüşmeleri gerekiyordu. Dolayısıyla özel okullaşmanın artmasında bilhassa temel liselerin rolü de unutulmamalıdır.

D. Eğitim ve öğretim desteği uygulamasının, Türkiye'deki özel okul ve öğrenci sayısını büyükşehirlerden ziyade İstanbul dışındaki küçük ölçekli şehirlerde etkilediği bilinmektedir.

E. Eğitim ve öğretim desteği alan öğrenci sayısı toplamda ortalama 300-350 bin kişi civarındadır. Bu sayının ne kadarının teşvik vasıtasıyla resmi okuldan özel okula

kaydını yaptırdığı bilgisine henüz ulaşamamıştır. Ayrıca bu destek özel okulda okuyan öğrencilere de verildiği için bu uygulamanın yüzde kaç oranında özel okul ve öğrenci sayısını dolayısıyla özel okullaşmayı etkilediğini söyleyebilmek güç görünmektedir. Ancak özel okul algısını alışkanlık haline getirdiği, kamusal alanda özel okula yönelişte bir basamak görevi gördüğü, kayıt esnasında reklam amaçlı kullanıldığı yani dolaylı yünden katkısının olduğu söylenebilir.

F. Eğitim ve öğretim desteği uygulamasının sonuçlarında daha çok, görüldüğü üzere, niceliksel veriler ve yorumlar yapılmaktadır. Alanda niceliğin arttığı, ancak bu nicelik artışının özel okullar arasında haksız rekabete yol açtığı, ticari kaygılarla açılan okullarda eğitim kalitesinin olumsuz etkilendiği, özel okul fiyatlarında haksız rekabetten dolayı düşük kayıt ücretlerinin olması sebebiyle kurumun kendini geçindirmekte zorlanarak öğretmen maaşlarını vb. ödeyemeyerek eğitimde niteliği düşürdüğü bilinmekte ve gözlemlenmektedir.

3.2.5. Eğitim ve Öğretim Desteği Uygulamasının Türk Eğitim Kalitesine Etkisi

Eğitim ve öğretim desteği uygulamasını doğuran nedenlerden biri de - yukarıda açıklandığı üzere- eğitimde özel okullar aracılığıyla rekabeti arttırarak eğitimde niteliği ve kaliteyi yükseltmektir. Bu bağlamda görüşmecilerden Türkiye’de son zamanlarda daha da sayıları artan özel okullaşmanın Türk eğitim kalitesine yansımalarının nasıl olduğu ve Türkiye’de eğitimde özel okullaşma uygulamaları açısından eğitim ve öğretim desteğinin nasıl değerlendirileceği hakkında bilgi alınmıştır.

Özel okullarda sosyo-ekonomik durumu zayıf olan ama başarılı, kapasiteli öğrencilere, öğrencinin özel okul bursluluk sınavlarında göstermiş olduğu performans sonucuna göre zaten indirim yapılmaktadır. Ayrıca şehit, gazi gibi özel durumlardan dolayı % 50 ve üstü bursu olan özel okul öğrencilerinin teşvik kapsamına girmediği bilinmektedir. Dolayısıyla teşvikle gelen öğrenci grubunun eğitimde kaliteyi arttırdığını söylemek pek mümkün görünmemektedir.

“Ben olduğunu düşünmüyorum. Türk eğitim sistemine faydası her yıl özel okullar bursluluk sınavları yaparlar. Ve başarı oranına göre burs verilir. Sosyo ekonomik durumu çok

zayıf olan ama maharetli bir çocuk bu sınavda derece yaptığında bu öğrenci özel okul imkânlarından yararlanmış oluyor.

Teşvikte yüzde 50 ve üzerinde bursunuz varsa otomatik olarak teşvikiniz iptal oluyor. Böyle bir handikap da var. Başarıya etki yapıyor mu hayır. Özel okulculuğu sübvans etmek, cezp etmek için”(G3).

Eğitim ve öğretim desteği uygulamasının, Türk eğitim sisteminde kaliteyi arttırmaktan ziyade bilakis özel okulun niceliksel olarak artmasına neden olması sonucunda eğitimde kalite ve niteliğin daha çok sorgulanır hale gelmesine vesile olduğu gözlemlenmektedir. Hatta özel okulların artması ile eğitimde kaliteden ziyade daha çok ticari boyut ön plana çıkmaktadır.

“Sizin cezp edici hale getirebilmek için rakamların reel anlamda karşılığı olması gerekir. Eğer siz iyi nitelikli okullara teşvik düşünüyorsanız 3-4 liralık rakamlar bu eğitim masrafının yüzde 10-15 ini karşılıyor. Bu da bütçeleri çok değiştirecek rakamlar değil. Eğitim kalitesini arttırmaktan ziyade belki sayıyı arttırmaya dönük bir fayda olmuş olabilir”(G3).

“Artan özel okullaşma Türk eğitim kalitesine çok etkisi olduğunu söyleyemem. Nitelikli bir eğitim vermek için yola çıktı özel okullar fakat ticari kaygılarla açılan okullarda nitelikli eğitimden ziyade daha hızlı okullaşmaya gidildi. Teşvik var daha fazla öğrenci tercih ediyor algısı oluşuktan sonra. Ama tabi yine de devlet okullarından biraz daha fazla gayret vardır özel okullarda muhtemelen vardır. Nitelik konusunda daha farklı bir şeyler yapılabilirdi bizim biraz işin ticari boyutu daha fazla ön plana çıktı”(G6).

Türk eğitim politikalarından biri olan eğitimde özelleştirme alanında gördüğümüz özel okulların, eğitim ve öğretim desteği uygulamasının da etkisiyle, sayıca hızla artmasının özel okullar arasında haksız rekabete yol açtığı, eğitimin niteliğini olumsuz etkilediği ve özel okulculuk algısını bozduğu görülmektedir.

Ticari kaygılarla, geleceğin yatırımı eğitimde diye düşünüp, teşvikin verilmesini de fırsat bilip özel okul açanlar, özel okul sektöründe haksız rekabete yol açarak eğitimin kalitesini olumsuz etkilemektedirler. Çünkü eğitim ticari kaygılarla işletilecek şirketvari bir yapı değildir.

“...Özel okulların artış sebebi, dünyada da var, Türkiye’de de maalesef, ekonomistler, çok motto ama içi dolu olmayan şeyler. Geleceğin yatırımı eğitim ve

sağlıktadır şeklinde bir algı yönetimi. Bilinçli olmayabilir. Şöyle zannediyorlardı. 500 kişilik okul açıyorsunuz. 2 yılda bütün masraflı çıkartıyorsunuz. Böyle sanılıyordu. Böyle bir yanlış yönlendirme ve yanlış hesaplama, bu sektöre birçok farklı sektörden insan giriş yaptı. Şunu da kullandı aynı kişiler, teşvik de veriliyor. Bu işin geleceği çok büyük. Muhakkak burada olmak lazım. Normal yatırımın üzerinde bir okul yatırımı yapıldı. Bunlar ayrı bir sıkıntı. Ama bu teşvikin verilmesi veya kaldırılması bunlara çare değil. Özel okul yatırımları olması gerekenlerin çok üstünde. Başka alanlarda mesela sağlıkta, ilgili bakanlık el attı. Regülasyon uygulamaya başladı. Bir yerde şu kadar hastane olabilir, var olanların ruhsatları devam eder, burası dolu dedi. Bu aynıyla eğitimde yapılmadı. Öğrenci kapasitesinin üzerinde okul açıldı. Hesaplamalarla yanlış yapıldı. Bu da zamanla kaosa, acımasız rekabete, ekonomik krize davetiye çıkartır. Eğitim bunu kaldırmaz.

Adam borçlanmış açmış okul. 500 kişilik okula 50 kişi kayıt yapmış. Ne yapıyor, 20 bin lira ilan ettiği fiyatı 7 bine de alırım noktasına çekiyor. Günü kurtarmaya çalışınca. Sıkıntı başlıyor. Öğretmen maaşı veremiyor, kirayı veremiyor. Batıyor. Açsa doldursa bile bunları kaldırabilecek gelir yok.

Sonucu haksız rekabete giden ve kalitenin düşmesine sebebiyet veren durumlar oluyor. Eğitimde kaliteden taviz veremezsiniz. Verirseniz ne olur? Özel okulculuk algısı bozulur. Bu da şu anda Türkiye’de görülüyor”(G10).

Sonuç olarak, yapılan görüşmeler neticesinde ortak kanaat özel okullar bağlamında niceliksel bir artış söz konusu iken, uygulanan bu teşvik düzenlemeleri ile eğitimin ticari boyutunun büyümüş olduğu ve bunun da eğitimin kalitesini olumsuz etkilediğidir.

3.2.6. Eğitim ve Öğretim Desteği Uygulamasında Yaşanan Zorluklar

Eğitim ve öğretim desteği ilk yıl sadece resmi okullarda okuyup da özel okula çocuğunu göndermek isteyen ailelerin başvurabileceği bir uygulama idi. Ancak sonraki 4 yıl için bu kriter resmi- özel okul ayrımı yapılmadan her iki kurumda da okuyanın özel okula kayıt olma şartıyla değiştirilmiştir. Bunun en önemli sebeplerinden biri çocuğu özel okulda okuyan velinin, teşvik alabilmek için tekrar naklini devlet okuluna aldırması idi. Dolayısıyla bu da idarecilere ekstra iş yükü demektir. İkinci bir sebep de özel okulda okuyan velilerin devletin yükünü aldıklarını dile getirerek bu destekten faydalanma haklarını kendilerinde görmeleriydi. Aşağıda görüşmeci G4’ün teşvik başvuru işlemlerinde yaşadığı zorluklar aktarılmaktadır:

“Çünkü çok sıkıntı oluşturdu. Mesela 9. Sınıf öğrencisi direkt gidip özel okula kayıt yaptıramadı. Önce devlet okuluna kayıt yaptırdı. Sonra devlet okulundan özel okula nakil geçiş yaptı. Nakil geçişten sonra teşvik başvurusunda bulundu ya da ne bileyim kimi bulunduğu okuldan başvurdu. Madem teşvikten faydalanacaksın temel liseye gideceksin, özel okula koleje gideceksin, git gittiğin yerde başvur. En azından diğer taraftan bakın bunlar birer işlemdir. Devlet okuluna kayıt yapmak oradan nakil almak diğer okula nakil geçişi. bunların hepsi bir işlemdir. Aynı zamanda zaman israfıdır. Gerek yok böyle bir şeye. Özel okula giden özel okula gitsin, devlet okuluna gidecek olan devlet okuluna gitsin.

Aslında iki türlü: bir veli açısından bir de idari anlamda yorucu oldu. Özel okulda okuyan bize niye çıkmıyor diye düşünmüştür, bizim de bir hakkımızdır, biz devletin yükünü alıyoruz bize niye teşvik çıkmıyor diye belki”(G4).

Bir diğer yaşanan zorluk ilk yıl başvuruların devlet okullarından yapılacak olmasına rağmen okullardaki idarecilerin bu konuda hem bilgi hem de işlem pratikliği açısından yeterli tecrübeye sahip olmamaları idi.

“Devlet okulundaki müdür yardımcısı bile işleyişi bilmiyor”(G1).

“Nakil işinden çok iş yükü geldi. İlk çıktığında resmi okullar yapıyordu başvuruları.”(G9).

Eğitim ve öğretim desteği başvuru işlemlerinde idarecileri sıkıntıya sokan bir diğer konu veli tarafından getirilen belgelerin gerçekliğini ispat etme sorumluluğunun olması idi. Bu konuda hissettiklerini dile getiren görüşmeci G2, evrakların gerçekliğini belirlemenin işin en zor tarafı olduğunu söylemektedir.

“Uygulamanın en zor tarafı anladığımız evraklar bile değildi. İstenen evrakların netliği konusunda eksik kaldılar bence”(G2).

Eğitim ve öğretim desteğini kazanan bazı öğrencilerin ailelerinin gelir durumu çok iyi olduğu halde, bu desteği kazanmaları sürecin işleyişinde kamusal alanda, yukarıda tartışıldığı üzere, şüphe uyandıran bir konu olmuştur.

İlk yıl yaşanan aksaklıklar arasında aşağıda maddeler halinde belirtilen başka durumlar da bulunmaktadır:

- Okulların teşvik başvurusunda bulunabilmek için dersliklerinde en az 12 öğrencisinin olması gerekiyordu. Geri kalana destek verileceği belirtilmesine rağmen, bunun uygulama imkanı olmadığı görülmüştür.
- Eğitim ve öğretim desteğini kazanan öğrencilerin okul tercihi sırasında kendi okudukları ya da okumayı düşündükleri özel okul yerine belirtilen tüm tercihleri yazarak destek çıkma ihtimalini arttırmak istedikleri görülmüştür.
- Desteği kazanmasına rağmen, okumak istediği özel okulun destekli kontenjanı kalmadığı için ya destek hakkından ya da okumayı düşündüğü özel okuldan vazgeçmek zorunda kalma durumu ile karşılaşan öğrenci ve aileleri olmuştur (Gençlik Eğitim Kurumları, 2016).

İlk yıl yaşanan bu aksaklıkların ardından 2015- 2016 eğitim öğretim yılında çıkarılan eğitim ve öğretim desteği kılavuzunda bu aksaklıklar giderilmeye çalışılmıştır. Giderilen aksaklıklar sırasıyla şunlardır:

- Destekten sadece devletten özele geçenler değil, özel okulda kayıtlı olan öğrencilerin de faydalanabileceği açıklanmıştır.
- Destek başvuru şartları değiştirilmiş olup, akademik başarı ve ailenin toplam gelir oranının genel oran üzerindeki etkisi değiştirilmiştir. Örnek vererek açıklayacak olursak; 2014-2015 eğitim-öğretim yılında öğrencilerin akademik başarıları toplam puanlamayı %50 oranında etkilerken, 2015-2016 eğitim-öğretim yılında bu oran % 26'ya düşürülmüştür. Ailenin toplam gelirinin genel puanlamada oranı 2014-2015 eğitim-öğretim yılında % 10 iken, 2015-2016 eğitim-öğretim yılında bu oran yüzde 34'e çıkarılmıştır.
- Ailenin toplam geliri bölümünde ilk yıl 1.000 TL'den az ibaresi en yüksek puanı alırken, sonraki yıllar bu kriter 5.000 TL'den az ibaresi ile değiştirilmiştir.
- 2014-2015 eğitim-öğretim yılında özel okul desteğinden yararlanan öğrencilerden, eğitim ve öğretim desteği kapsamına alınan özel okullara nakil olmak isteyenler, destekli olarak bu okullara Ağustos ayı içinde kayıt yaptırabilecekti. 2015-2016 eğitim-öğretim yılında çıkarılan kılavuza

destekten faydalanan öğrencilerin, Eylül ayı içinde başka bir okula nakil olmaları halinde eğitim ve öğretim desteği hakkını kaybedeceği ibaresinin eklenmesi ile velilerin çocuğunu okutmayı düşündüğü özel okulu tercih etmesi sağlanmıştır. Böylelikle nakiller sonucu Bakanlığın özel okullara öğrenci yerleştirme gücü de ortadan kaldırılmıştır (Gençlik Eğitim Kurumları, 2016).

SONUÇ

Eğitim süreci bireysel olduğu kadar toplumsal bir süreç olduğuna göre, eğitime erişim ve eğitim performansı göstergelerinin o toplumla ilgili bize bilgi vereceği unutulmamalıdır. Eğitimin içeriği ve göstergeleri bir nevi toplumsal ve ekonomik geriliği ya da ileriliği ayna gibi yansıtmaktadır. Gelişmiş ülkeler arasında yer alabilmek, ekonomik rekabet içinde ülke olarak ayakta kalabilmek, toplumsal olarak kalkınabilmek, bireylere toplumsal statülerini değiştirebilme imkanı oluşturarak bireylerin daha kaliteli bir yaşam isteklerinin gerçekleşmesine fırsat sunabilmek, toplumsal bütünleşme ve adaleti sağlayabilmek için eğitim önemli bir işleve sahiptir.

Ekonomik küreselleşmenin etkin olduğu dünyada devletler bugüne kadar eğitimin önemini kavramış ve ona göre eğitimle ilgili hareket planları hazırlamışlardır. Türkiye özelinde konuya bakacak olursak, çeşitli planlamalar ve uygulamalar olmakla birlikte ülkede önem atfedilen, lakin istenilen gelişmiş ülke standartlarındaki eğitim kalitesine ulaşamamış bir eğitim sistemi karşımıza çıkmaktadır. Son dönemde eğitim alanında geliştirilen en önemli politikalardan bir tanesi özel okullaşma zeminini genişletmektir. Bu zemin genişlediğinde eğitimin kalitesinin artacağı, toplumsal refah ve ekonomik durumun iyileştiğinin göstergesi olacağı, dezavantajlı alt tabakanın çocuklarına daha çok finansal kaynak ayrılacağı varsayılmaktadır. Bu zeminin genişlemesi için politik uygulayıcılar gerekli tedbir ve teşvik düzenlemelerini yapmaktan geri kalmamıştır. Son zamanlarda en çok konuşulan teşvik düzenlemesi ise özel okullarda öğrenim gören öğrencilere verilen eğitim ve öğretim desteği uygulamasıdır.

Eğitim ve öğretim desteğinin özel okullaşmaya etkisini analiz etmeyi amaçladığımız bu çalışmanın bulgularına göre, eğitim ve öğretim desteği uygulamasını doğuran sebeplere dair resmi açıklamalar ile teşvik uygulayıcısı olarak görüşülen kişilerin yaptıkları açıklamaların birbiriyle paralel olduğunu söylemek mümkündür. Bunlar sırasıyla dershanelerin dönüşüm sürecine destek olmak, özel okul ve öğrenci sayısını arttırarak özel okullaşma oranını gelişmiş ülke standartlarına

ve AB ülkelerinin ortalamasına yaklaştırabilmek, eğitim finansmanına alternatif bir yol olarak eğitimde niteliği ve kaliteyi artırmaktır.

Araştırma bulgularımıza göre, teşvik uygulamasını doğuran en önemli sebeplerden bir tanesi dershanelerin dönüşüm sürecine girmek zorunda bırakılmaları idi. Bu mecburiyet Türkiye'nin AB standartlarında özel okullaşma oranına ulaşabilmesi için vesile olabilecek bir fırsat olarak değerlendirilmekteydi. Bu bağlamda bu çalışmada teşvikin gerçekten bu dönüşüm sürecinde kolaylaştırıcı bir etkiye sahip olduğu ve genele bakıldığında özel okullaşma oranına katkı sağladığı söylenebilir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken, dershanelerin temel liselere dönüşen okullarında verilen eğitim öğretimin vaziyeti ve bu okulların ne derece gerçek okul standartlarına dönüşebildikleridir. Şahin'in (2019: 284) de belirttiği üzere "Eğitimde fırsat eşitliğinin önüne geçtiği gerekçesiyle kapatılan dershaneler özel okul adı altında dersane işlevlerini sürdürmektedirler".

Eğitim ve öğretim desteği uygulamasını doğuran alt nedenlerden biri olarak görülebilecek bir konu da eğitimin finansmanında özel okullara da pay verilmek istenmesidir. Bu bağlamda eğitim finansmanı alanında devletin yükünü aldığı iddia edilen özel okullara devlet eliyle teşvik verilmesi iki şekilde açıklanabilir: Birincisi özel okullar da milli eğitimin bir parçası ve bu yüzden devlet okulları gibi özel okullar ve özel okul öğrencileri de desteklenmeli diye olumlu bir atıf yapılabilir. İkincisi, özel okulu tercih etse dahi vatandaş, devletin asli ve zorunlu görevlerinden biri olarak eğitimi görmektedir. Dolayısıyla çocuklarını devlet okuluna göndermeyerek özel okul tercihinde bulunanlar, devletin eğitim harcamalarını hafifletmiş oldukları için devlet tarafından desteklenmeyi bekleyebilir ve zaten var olan kişi başına düşen eğitim harcamasının en azından bir kısmını devletten almayı makul görebilirler. Bu açıklamaya tersten bakıldığında ise eğitim finansmanı konusunda eğitime ayrılan zaten sınırlı olan bütçenin bir bölümünün neden özel okullara aktarıldığı ile ilgili olabilir. Zira bu destekten faydalanan öğrencilerin çoğu özel okulda okuyan, ekonomik gücü özel okul ücretini karşılamaya yeten ailelerin çocuklarıdır. Neticede bu açıklamalar minvalinde toplumda artan özel okulların istihdam ettiği öğretmen, eleman, öğrenci sayısı ile Türk milli eğitim sistemine

destek olduğunu söylemek gerekir. Veli açısından da özel okulların sayıca çokluğu veliye istediği okula, istediği fiyatta gidebilme imkanı ve fırsatı sunmaktadır.

Ancak bu desteği doğuran sebeplerden sonuncusunun beklenen ya da istenilen sonuçları henüz oluşturamadığı gözlenmektedir. Diğer deyişle özel okul ve öğrenci sayısının artışıyla eğitimde beklenen kalitenin henüz gerçekleşmemiş olması oluşturmaktadır. Özel okul ve öğrenci sayısının artmasının eğitimde kaliteyi nasıl etkileyeceği/oluşturacağı sorusunun cevabı muğlak kalmaktadır. Sadece özel okulların devlet okullarına göre daha fazla sosyal faaliyet sunuyor olması, fiziksel koşullarının görece daha iyi olması, sınıf mevcudunun daha az olması gibi durumların tek başına eğitimde kaliteyi yakalamaya yeteceğini söylemek eksik bir yaklaşım olabilmektedir. Çünkü özel okullar denilen kümenin içeriği, kalitesi, niteliği bir özel okuldan bir diğer özel okula değişmekle beraber “Kalite, kurumsallaşma ve altyapı ile ilgilidir”(Kalaycı, 2002:5). Son zamanlarda birçok özel okulun yeni açılmalarından kaynaklı kurumsallaşma ve altyapı ile ilgili sorunlarının olduğu ve doğal olarak bunun eğitimin kalitesini olumsuz etkileyebileceği gözden kaçırılmamalıdır. Bu bağlamda nicelik olarak artış gösteren özel okulların Türkiye’nin okullaşma oranına etki ettiği söylenebilir; lakin Bakanlık tarafından denetimi ve gözetiminin artırılması şartıyla eğitim hizmetinin piyasa koşullarına kurban edilmesinin doğurabileceği olumsuzlukların önüne geçilebilir.

Özel okullar deyince ilk akla gelen alacağınız eğitim öğretim hizmetinin karşılığının, bir fiyatının olmasıdır. Paralı olan özel okullar bir nevi buraya gidecek kesimin ekonomik durumunun orta ve üst seviyede olmasını gerektirmektedir ki bu da toplumsal statü ve tabakayı yansıtan bir ölçektir. Bu bağlamda özel okul öğrencilerine verilen eğitim ve öğretim desteği, özel okulu tercih edecek velilere ortalama 3.000-4.000 TL bir meblağ ödemeyi vaat etmektedir. Teşvik düzenlemeleri arasında bu destek, velinin özel okul cazibesini kazanmaya ve arttırmaya yönelik özel bir uygulama olarak gözlemlenmiştir. Araştırma bulgularımıza göre eğitim ve öğretim desteğini kazanan grubun çoğunluklu orta tabakadan olması beklenirken; pratikte üst tabakadan, üst gelir grubuna sahip kesimden olduğu görülmüştür. Her ne

kadar Bakanlığın denetleme çalışmaları olsa da kendi kazancını olandan daha düşük gösterenlerin olduğu bilinmektedir. Bu da devlet eliyle verilen bu teşvikin çoğunluklu üst tabakadaki insanların işine yaradığı, asıl faydalanması beklenen orta tabakadaki insanların bu destekten kısmi olarak faydalanabilmesi sonucunu doğurmuştur. Zira teşvik çıksa da çıkmasa da aileler bir şekilde özel okul velisi olmaya devam etmiştir. Bu değerlendirmeye birlikte İstanbul dışındaki küçük ölçekli şehirlerde varlık gösteren özel okulların fiyatları büyükşehirlere göre daha düşük olduğu için küçük şehirlerde orta tabakanın daha fazla faydalandığı görülmektedir. Ancak şuna dikkat çekmek gerekir ki en fazla teşvik kontenjanı büyükşehirlere verilmiştir. Bu da özel okulların varlıklarını devam ettirebilmek için konumlandıkları yer ve orada yaşayan insanların sosyo-ekonomik durumuyla doğrudan orantılıdır. Araştırmalar göstermektedir ki ailelerin eğitim seviyeleri ve maddi durumları özel okula yönelişi etkileyen diğer etmenlerdir.

Eğitim ve öğretim desteğine sosyo-ekonomik gelir grupların ulaşabilirliği açısından bu uygulama, eğitime erişim konusunun toplumsal tabakalara, hatta bölgelere dahi eşit bir dağılım göstermediği görüşünü kuvvetlendiren bir uygulama olarak yorumlanabilir. Görüşülen kişilerden elde edilen bulgulara göre, bu destekten çoğunlukla üst gelir grubu istifade etmiştir. Bu da doğal olarak eğitimde eşitliği tartışmalı hale getirmektedir. Teşvik uygulaması ile muayyen bir toplumsal tabakanın beslendiği anlaşılmaktadır. Devlet bu uygulama ile farkında olarak ya da değil resmi okullarda verilen eğitim ve öğretimin itibarını etkilemiş görünmektedir. Alt gelir grubunun çocuklarının henüz belli kalite standartlarına kavuşturulmamış devlet okullarında aldıkları eğitim ve öğretim onların istedikleri mesleği edinmelerini, dolayısıyla daha kaliteli bir yaşama erişmelerini ne kadar sağlayabilecektir? Kaldı ki iyi eğitim alma hakkına sahip olamayan bir toplumsal grubun varlığı dikkate alınmadığında gelecekte bu grubun toplumun geri kalan grubundan dışlanmayacağı, toplumsal statü ve gelir durumları arasında uçurumlar olmayacağının garantisini kim verebilir? Bu nedenle eğitim sosyal eşitsizlikleri ve adaletsizlikleri ortadan kaldırma vasfına sahip bir toplumsal kurumken, eğitimde özel okullaşma pratiklerinin eğitimde eşitsizlik ve adaletsizliği büyütmemesine dikkat edilmelidir.

İdarecilerin gözünden velilerin eğitim ve öğretim desteği uygulamasına bakışı ile ilgili araştırmamızın bulguları velilerin bu düzenlemeye olumlu baktıkları yönündedir. Hem özel okula çocuğunu yeni kayıt yaptıracak veliler hem de özel okulda çocuğunu okutmaya devam edecek olan veliler için bu özel okul teşviki, sonucu ne olursa olsun başvurulmaya değer olarak görülmüştür. Araştırmamızın bulgularına ve idareci görüşlerine göre eğitim ve öğretim desteği, velinin özel okula olumlu bakış açısını beslemekle kalmayıp onları özel okullara yönelten, özel okulda okuma hevesini ve alışkanlığını derinleştiren bir uygulama örneği olarak görülmektedir.

Araştırmamızın temel sorunsallarından biri özel okulda okuyan öğrencilere verilen eğitim ve öğretim desteğinin gerçekten özel okullar camiasını geliştiren bir uygulama olup olmadığını sorgulamaktır. Geliştirilmek ve büyütülmek istenen özel okulların gelişiminde ya da büyümesinde bu desteğin ne ölçüde katkısının olduğu, özel okulluk alanında istenen hedeflere bu destek aracılığıyla ne kadar ulaşılabilirdi sorularına cevap aranmıştır.

Araştırmamızdan elde edilen bulgular neticesinde eğitim ve öğretim desteği uygulamasının özel okullaşmaya doğrudan ya da dolaylı yollardan etkisinin özel okul türüne, özel okulun bulunduğu bölgeye göre değiştiği ortaya çıkmıştır. Örneğin; bu destek ortalama yıllık ücreti 30.000 TL ve üzeri olan kolej türü özel okulların okul ve öğrenci sayılarının artışını minimal düzeyde etkilerken, ortalama yıllık ücreti 15.000 TL ve altı olan İstanbul dışındaki küçük ölçekli şehirlerde ve büyükşehirlerdeki özel okulların ve temel liselerin okul ve öğrenci sayılarının artışını daha çok etkilemiştir. Teşvikin kolej türü özel okulların var olan öğrenci mevcudunu kaybetmemesine, dolayısıyla okulda kayıt yenilemelerinin artmasına neden olduğu söylenebilir ki bu durum özel okul sahiplerinin en önemsedikleri konulardan biridir. Ancak burada bir parantez açacak olursak; eğitim ve öğretim desteğinin İstanbul dışındaki küçük ölçekli şehirlerdeki özel okullaşmayı arttırması ile ilgili söylemlerin bilimsel bir zeminde daha detaylı incelenmesi ulusal çapta eğitimde özel okullaşma hakkında genellemeler yapmayı kolaylaştırması açısından önemli olacaktır.

Eğitim ve ğretim desteğinin özel okullaşmaya etkisini arttıran en önemli bulgulardan biri de teşvikin özel okul kurucuları ya da sahipleri tarafından reklam amaçlı kullanılması ve bu kişilerin bu sayede ğrenci sayılarını arttırmaya çalışmalarıdır. Bazı zel okulların teşviki kendi okullarının ğrenci kontenjanını doldurabilmek için bir nevi fırsata dönüştürmeye çalıştığı görülmüştür.

2014-2015 eğitim-ğretim yılı itibariyle ülkede daha da artan özel okullaşma oranında tek başına eğitim ve ğretim desteğinin etkisi olduğunu söylemek yanlış ve eksik bir yorumlama tehlikesini içinde barındırmaktadır. Zira Türkiye’de eğitimde özel okullaşma politikalarının 1980 yılından günümüze kadar gelen bir arka planı, geçmişi olduğu unutulmamalıdır. Ayrıca bu çalışmada Türkiye’deki özel okullaşma oranını, 2014 yılı itibariyle verilen özel okul teşvikinın yanı sıra dershanelerin temel liseye dönüştürülerek özel okul statüsünde görülmesinin de büyük ölçüde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Eğitim ve ğretim desteği alan ğrenci sayısının toplamda yaklaşık 300-350 bin civarında olduğu bilinmektedir. Bu sayının yüzde kaçının devlet okulundan özel okula geçtiğinin sayısal olarak verilerine henüz ulaşılamamış olması ve özel okulda devamlı okuyan öğrencilerin de bu destekten faydalananıyor olmaları teşvikin özel okullaşma oranına etkisini incelememizi güçleştiren durumlardan biri olabilmektedir.

Yapılan görüşmeler neticesinde teşvikin özel okullaşmaya etkisinin büyük oranda doğrudan olmadığı, dolaylı bir şekilde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ülkede zel okulda öğrenim görmeyi alışkanlık haline getirmesi, kamusal alandan özel okula yönelişte bir basamak görevi görmesi, kayıt esnasında bazı özel okullar tarafından reklam amaçlı kullanılması dolaylı ynden etkiye örnek oluşturmaktadır.

Eğitim ve ğretim desteği ile ilgili yapılan görüşmelerde ve resmi kanallı açıklamalarda eğitim ve ğretim desteğinin özel okul ve ğrenci sayısını etkileme olasılığından dolayı çoğunluklu niceliksel değerlendirmelerle karşılaşılmıştır. Eğitim alanında özel okulların artış gşterdiği doğrudur; ancak bu artış beraberinde özel okulların aleyhine işleyen bir sürece de dönüşebilmektedir. Zira bu hızlı artışın içinde özel okullar arasında haksız rekabete neden olabileceği, haksız rekabetten

dolayı bazı okulların düşük kayıt ücretlerinin olabileceği, dolayısıyla kurumun kendini geçindirmekte zorlanarak öğretmen maaşlarını vb. ödeyemeyerek eğitimde niteliği düşürebileceği, ticari kaygılarla açılan okullarda eğitim kalitesinin bundan olumsuz etkilenebileceği gibi ciddi tehlikeler barındırdığı unutulmamalıdır.

Özel okullar aleyhine gibi görünen bu tehlike aslında velilerin de eğitim konusunda kandırılmasına, velilerin çocuklarının deney olarak kullanılmasına neden olmakta ve velinin özel okul algısını olumsuz etkileyebilmektedir. Dolayısıyla özel okullar aracılığıyla eğitimde kalitenin arttırılmasına yönelik eğitim ve öğretim desteği gibi yapılan uygulamalar amacından sapma riski taşıyarak Türk eğitim sisteminin niteliğine de zarar verebilmektedir.

Eğitim ve öğretim desteği gibi devlet eliyle özel okullara verilen teşviklerin özel okullaşma oranına etki ettiği görülmekte, ancak özel okulların devlet okullarıyla rekabet halinde eğitimin niteliğini arttıracakları düşüncesi eğitim alanında karşılığını henüz bulmuş görünmemektedir. Tam tersine araştırmamızın bulguları ticari amaçlarla özel okulların açıldığını, eğitimde ticari boyutun büyüdüğünü ortaya koymaktadır.

Eğitim ve öğretim desteği uygulamasında yaşanan zorluklar neticesinde değiştirilen kriterler, bu uygulamanın eğitimin sınıfsal boyutunu, azınlık/seçkin yönünü beslemiş görünmektedir. Örneğin devlet-özel okul fark etmeksizin isteyen herkesin teşvike başvurabilmesi çoğunluklu özel okulda devamlı okuyan öğrencilerin lehine değiştirilen bir kriter olarak sonuçlanmıştır. Ayrıca “Ailenin toplam aylık geliri” kısmında ilk yıllar 1000 TL’den az olması alt barem iken; sonraki yıllar 5000 TL’den az olması alt barem olarak belirlenmiştir. Bu değişiklik ve özel okul kayıt ücretleri orta ve üst gelir grubu dışındakilerin bu destekten faydalanmasının oldukça güç olduğu anlamına gelmektedir. Bu da eğitimin sınıfsal boyutunu ve seçkin yönünü destekleyen bir ölçüt olarak görülebilir.

Sonuç olarak, özel okullarda öğrenim gören öğrencilere verilen eğitim ve öğretim desteği Türkiye’de eğitimde özel okullaşma politikaları uygulamaları arasında yerini almış bulunmaktadır. Bu destek devletin özel okullar için verdiği

diğer teşvik türlerinden veli yönü ağır basan bir düzenleme olması nedeniyle de ayrı bir öneme sahiptir. Eğitimde özel okullaşmaya doğrudan olmasa da dolaylı yollardan etkisi bulunmaktadır. Ayrıca bu destekle devlet, okullar arası (devlet-özel okul) farklılıkları, eğitimin sınıfsal boyutunu dolayısıyla eğitimde eşitsizliği de beslemiş görünmektedir. Eğitim alanında özel okullaşma sürecinin toplumun gelir ve refah durumu ile toplumda çoğunluğun hala devlet okullarından eğitim hizmeti aldığı göz ardı edilmeden planlanması daha sağlıklı ve adaletli olabilir. Eğitim insani bir hak ve toplumların gelişmişlik seviyesini gösteren en önemli alanlardan biri olarak görülürken, denetimsiz bir özel okullaşma ile piyasa şartlarına bırakılmamalı ve eğitimin sosyal adaletin temsilcisi olarak görevini yerine getirmesi sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

A Haber, 8.11.2018

Erişim:

<https://www.ahaber.com.tr/gundem/2018/11/07/milli-egitim-bakani-ziya-selcuktan-flas-aciklama>, Son Erişim Tarihi: 16.05.2019.

Ağbal, N.: 2017

MEB 2018 Yılı Bütçe Sunuşu TBMM Genel Kurulu, Ankara.

Akça, M.: 2016

Özel Okullara Uygulanan Vergi İndirimi ve Teşviklerin Okullaşma Oranına Etkisi Hakkında Yönetici Görüşleri, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü MBA, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Aksoy, B.: 2016

Nitelikli Eğitim Hakkı Temelinde Öğrencilerin, Velilerin, Yöneticilerin ve Öğretmenlerin Temel Lise Uygulamasına İlişkin Görüşleri, Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi, Yüksek Lisans Tezi, Antalya.

Aksoy, B.: 2016

Nitelikli Eğitim Hakkı Temelinde Öğrencilerin, Velilerin, Yöneticilerin ve Öğretmenlerin Temel Lise Uygulamasına İlişkin Görüşleri, Akdeniz Üniversitesi, eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi, Yüksek Lisans Tezi, Antalya.

Aksoy, N.: 2011

“Türkiye Kamu Eğitiminde Gizli Ticarileşme: Kurumsal Sosyal Sorumluluğun İşleyiş Biçimleri ve Eğitimi Ticarileştirme İşlevi”, **Eğitim Bilim Toplum Dergisi**, C.IX, Sayı 35, s. 8-27.

Akyüz, Y.: 2012

Türk Eğitim Tarihi (M.Ö. 1000- M.S. 2012), 23.bs., Ankara, Pegem Akademi.

Apple, M. W.: 2007

“Eğitim, Piyasalar ve Denetim Kültürü”, **Küreselleşme ve Eğitim**, Haz. Ebru Oğuz- Ayfer Yakar, Ankara, s.9-34.

Arabacı, İ. B. : 2011

“Türkiye’de ve OECD Ülkelerinde Eğitim Harcamaları”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, C 10, Sayı: 35, s.100-112, Erişim: www.esosder.org.

Arslan, A.: 2008

Efendi ve Uşak, Avrupa Birliği ve Türkiye İlişkileri, İstanbul, İskenderiye yay.

Ataç,E. :2017

“Türkiye’de Eğitim Eşitsizliğini Okumak: İstatistikler ve Coğrafi Dağılımlar”, **Eğitim ve Bilim Dergisi**,Vol: 42, TEDMEM, s.59-86. Erişim:

- https://www.academia.edu/35194738/T%C3%BCrkiye_E%C4%9Fitim_E%C5%9Fitsizli%C4%9Fin_Okumak_%C4%B0statistikler_ve_Co%C4%9Frafii_Da%C4%9F%C4%B1l%C4%B1mlar Son Erişim Tarihi: 24.05.2019
- Avcı, N.: 2013 **MEB 2014 Yılı Bütçe Sunuşu TBMM Genel Kurulu**, Ankara.
- Avcı, N.: 2016 **MEB 2016 Yılı Bütçe Sunuşu TBMM Genel Kurulu**, Ankara.
- Bakioğlu, A, Kirişçi, Sarıkaya, A.: 2015 **Eğitimde Özelleştirme**, Ankara, Nobel Akademik Yay.
- Ball, S.J., Youdell, D. :2008 **Hidden Privatisation In Public Education**, Research Report, Bussels, Education International.
- BERG, L. B.: 2001 **Qualitative Research Methods for the Social Sciences**, USA, Allyn & Bacon.
- Bora, T: 2005 “Turgut Özal”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Liberalizm**, C. 7, İstanbul, İletişim, s.589-601.
- Boratav, K. : 2009 **Türkiye İktisat Tarihi (1908-2007)**, 13. bs., Ankara, İmge Kitabevi.
- Celkan, H.: 2014 “Eğitim ve Toplum”, **Eğitim Sosyolojisi**, Ed. Çağatay Özdemir, Ankara, Pegem Akademi, s. 40.
- Creswell, J.W.: 2017 **Eğitim Araştırmaları**, İstanbul, EDAM.
- Çelikten, S. B.: 2010 **Özel Okul Velilerinin Okul Tercihlerini Etkileyen Faktörler**, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Dal, N.: 2018 **“Bugünkü Büyümede En Büyük Unsur Teşvik Olmuştur”**, Öğretmenim Dergisi, Yıl:10, Sayı: 113,s.6.
- Deniz, M.: 2001 **Millî Eğitim Şûralarının Tarihçesi ve Eğitim Politikalarına Etkileri**, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- Devidal, P.:2004 “Trading Away Human Rights? Them GATS and the Right to Education: a legal perspective”, Vol. 2, No. 2, erişim: <http://www.jceps.com/?pageID=article&articleID=28>, Son Erişim Tarihi: 2.10.2018.
- Devlet İstatistik Enstitüsü: (DİE) **Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 1987-1989**, Ankara, Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları
- Devlet İstatistik Enstitüsü: (DİE) **Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 1994-1995**, Ankara, Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları.
- Devrim, F., Tosuner, M.: 1987 “Türkiye’de Eğitim Hizmetlerinin Finansmanında Son

- Dikkaya, M., Özyakışır, D.: 2006
Dinçer, A.: 2007
Dinçer, Ö.: 2012
Eğitim Tercihi, 30 Ocak 2014
Ercan, F.: 1998
Erdoğan, İ.: 1996
Erdoğan, İ.: 2010
Ergin, O.:1977
Ergül, S. : 2013
Ergün, M.: 1994
Ertürk Keskin, N., Güneşer
Demirci, A.: 2003
Faulks, K.: 1999
Friedman, M.:1980
Gedikoglu, T.: 2005
Gençlik Eğitim Kurumları: 2016
Gök, F. : 2004
Gökçen Karataş, R.: 2017
- Sempozyumu Bildiri Kitabı**, İstanbul.
“Küreselleşme ve Bilgi Toplumu: Eğitimin Küreselleşmesi ve Neo-Liberal Politikaların Etkileri”, **Uluslararası İlişkiler**, C III, Sayı 9, s. 152.
“Neo-Liberalizm Eğitim Sistemini Sermaye Lehine Yeniden Yapılandırıyor”, **Küreselleşme ve Eğitim**, Haz. Ebru Oğuz- Ayfer Yakar, Ankara, s.321-331.
MEB 2013 Yılı Bütçe Sunuşu TBMM Genel Kurulu, Ankara.
Erişim: :
<http://www.egitimtercihi.com/gundem/13042-turkiye-de-ozel-okullasma-oranini-ab-ve-oecd-ortalamasina-yaklastirmaya-calisiyoruz.html>, Son Erişim Tarihi: 15.05.2019
Eğitim ve Kapitalizm, İstanbul, Bilim yay.
“Eğitim Sisteminin Yerelleşmesi”, **Yeni Türkiye Dergisi**, s.120-125.
Milli Eğitime Dair, Ankara, Nobel Yay.
Türk Maarif Tarihi, 4 c., İstanbul, Eser Matbaası.
1980 Sonrası Türkiye’de Özel Sektör Anlayışının Gelişimi ve Türk Milli Eğitim Sistemindeki Yeri, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, Tarih Öğretmenliği Programı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
Eğitim Sosyolojisine Giriş, Ankara, Ocak Yay.
Eğitimde Çürüyüş, Ankara, KİGEM Özelleştirme Değerlendirmeleri No 1.
Political Sociology, USA, New York Un. Press.
Free to Choose, Secker & Warburg, London.
“Avrupa Birliği Sürecinde Türk Eğitim Sistemi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, **Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, C.I, Sayı 1, s. 66-80.
“Devlet Desteği Uygulamaları” makale Erişim: [HTTP://GENCEGİTİM.COM.TR/DEVLET-DESTEĞİ-UYGULAMALARI%E2%80%8F/](http://gencegitim.com.tr/devlet-destegi-uygulamaları%E2%80%8F/), Son Erişim Tarihi: 15.05.2019.
“Eğitimin Özelleştirilmesi”, **Neoliberalizmin Tahribatı**, Haz. Neşecan Balkan, Sungur Savan, İstanbul, Metis, s.94-110.
Öğrencilerin Temel Liseleri Seçme Nedenlerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi,

- Başkent Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Göksu, A., Güngör, G.: 2013 “Türkiye’de Eğitimin Finansmanı ve Ülkelerarası Bir Karşılaştırma”, **Celal Bayar Üniversitesi İİBF Yönetim ve Ekonomi**, C 20, Sayı 1, s.59-72.
- Gültekin, M., S. Anagün, Ş.: 2006 “Avrupa Birliği’nin Eğitimde Kaliteyi Belirleyici Alan ve Göstergeleri Açısından Türk Eğitim Sisteminin Durumu”, **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Eskişehir, C.VI, Sayı 2, s.146.
- Gümüş, A.: 2015 “Küreselleşme Bağlamında Değişen Eğitim Politikaları”, **Türkiye’de Eğitim Politikaları**, Ed. Arife Gümüş, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, s.168-169.
- Hesapçıoğlu, M., Özcan, H.: 1995 “Türkiye’de Eğitimin Finansmanı ve Özel Okullar Sorunu”, **Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi**, Sayı :7, s. 149-167.
- Hirtt, N.: 2007. “What’s Common between 'Business in Schools' and 'Education Business'?", **European Educational Research Journal**, C. 6. Sayı. 1, s. 115-120.
- Hürriyet Gazetesi, 29.01.2019: Erişim: <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/ozel-okul-tesvikleri-kaldirilacak-mi-41098124>, Son Erişim Tarihi: 7.05.2019.
- Kadıköy Fehmi Ekşioğlu Ortaokulu: 2015 **Kadıköy Fehmi Ekşioğlu Ortaokulu 2015-2019 Stratejik Planı**, İstanbul, Erişim: http://fehmiexsiogluoo.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/34/12/741611/dosyalar/2016_04/26010735_fehmiekiolu.pdf?CHK=0f59bd2b0d89b6e9a07f0c00ba0d2ee4, Son Erişim Tarihi: 27.05.2019
- Kalaycı, İ.: 2002 “Eğitimde Özelleştirme mi, Özelleşme mi?”, **Eğitimde Özelleştirme, Eğitim Araştırmaları Dergisi**, Sayı 8, s.1-12.
- Karar Haber, 7.11.2018: Erişim: <https://www.karar.com/guncel-haberler/ozel-egitime-tesvik-kaldiriliyor-ziya-selcuk-ozel-okul-tesvik-haberleri-1022545>, Son Erişim Tarihi:16.05.2019.
- Karataş, R.G. : 2017 **Öğrencilerin Temel Liseleri Seçme Nedenlerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi**, Başkent Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Yönetimi ve Denetimi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

- Kili, S., Gözübüyük, A. Ş.: 2006 **Sened-i İttifak'tan Günümüze Türk Anayasa Metinleri**, 3.bs., İstanbul,Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kishan, N. Ramnath. : 2008 Privatization of Education, New Delhi, APH Publishing Corporation.
- Koç, Y.: 2005 “Eğitimde Özelleştirme”, **Aydınlık Dergisi**, Erişim: <http://www.yildirimkoc.com.tr/usrfile/1329254499a.pdf>, Son Erişim Tarihi: 4.6.2018.
- Korkut, H., Doğan, E. : 2002 “Eğitimde Özelleştirme ve Özel Öğretim Kurumlarının Sorunları”, **Eğitimde Özelleştirme, Eğitim Araştırmaları Dergisi**, Sayı 8, s.30-42.
- Köksal, İ.: 1996 “Eğitim Nasıl Bir Mal(Hizmet)’dir?”, **Yeni Türkiye Dergisi**, s.270-272
- Kuş, E.: 2012 **Nicel- Nitel Araştırma Teknikleri**, 4.bs., Ankara, Anı yay.
- Küçükçayır, G., Cemaloğlu, N.: 2017 “Türkiye’de Geçmişden Günümüze Özel Okullar ve Uygulanan Politikalar Üzerine Bir Araştırma,” **Eğitim Yönetimi Araştırmaları**, Ed.: Sadegül Akbaba Altun, Deniz Örucü, Kadir Beycioğlu, Yaşar Kondakçı, Serkan Koşar, Ankara, Pegem Akademi, s.87-99.
- Küçüker, E.: 2008 **Kalkınma Planları Kapsamında Yapılan Eğitim Planlarının Analizi(1963-2005)**, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Politikası Anabilim Dalı, Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Programı, Doktora Tezi.
- Lee, M. N. N. : 2002 “Eğitimde Küresel Eğilimler”, **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri**, İstanbul, EDAM yay., 2(1), s.157.
- Mahmut, A.: 1997 “Ulusal Eğitim Politikamız Nasıl Olmalıdır?”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, C 52, Sayı 1, s.51-65.
- McBurnie, G.: 2002 “Küreselleşme, GATS ve Ulus-aşırı Eğitim”, **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri**, İstanbul, EDAM Yay., 2(1), s.169-190.
- MEB Haber, 18 Kasım 2016 Erişim: <http://www.meb.gov.tr/bakan-yilmaz-egitimde-ozel-sektorun-payini-artiriyoruz/haber/12309/tr#> Son Erişim Tarihi: 10.10.2018
- MEB Strateji Başkanlığı: 2007 **Milli Eğitim Bakanlığı 2006-2007 İstatistikleri**, Ankara, Resmi İstatistik Programı Yayını.
- MEB Strateji Başkanlığı: 2018 **Milli Eğitim Bakanlığı 2017-2018 İstatistikleri**, Erişim: <https://sgb.meb.gov.tr/www/resmi-istatistikler/icerik/64>, Son Erişim Tarihi:

- Milli Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü: (MEB ÖÖKGM) 1991
- Milli Eğitim Bakanlığı: (MEB) 2010b
- Milli Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü: (MEB ÖKGM) 1991
- Milli Eğitim Bakanlığı: (MEB) 2009
- Milli Eğitim Bakanlığı: (MEB) 2015a
- Milli Eğitim Bakanlığı: (MEB) 2014b
- Milli Eğitim Bakanlığı: (MEB) 2015b
- Milli Eğitim Bakanlığı: (MEB) 2016
- Milli Eğitim Bakanlığı: (MEB) 2017
- 27.09.2018.
- Dünden Bugüne Özel Eğitim Kurumları -I- Özel Okullar**, Ankara, MEB Yay.
- Cumhuriyet Döneminde Türk Milli Eğitim Sistemindeki Gelişmeler (1920-2010)**, Yay. Haz. Türk, E.; Katırcı M.). Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara.
- Dünden Bugüne Özel Eğitim Kurumları -I- Özel Okullar**, MEB yay., Ankara.
- MEB 2010-2014 Strateji Planı**, Ankara, MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı, Erişim: https://sgb.meb.gov.tr/Str_yon_planlama_V2/MEB_StratejikPlan.pdf, Son Erişim Tarihi: 4.10.2018.
- MEB 2015-2019 Strateji Planı**, Ankara, MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı, Erişim: https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_09/10052958_10.09.2015sp17.15imzasz.pdf, Son Erişim Tarihi: 27.09.2018.
- 5580 Sayılı Kanun Kapsamındaki Özel Okullarda Öğrenim Görecek Öğrenciler İçin Verilecek Eğitim ve Öğretim Desteği Uygulama E-Kılavuzu**, Erişim: http://ookgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_08/25031903_eitimveretimdestei_klavuz25082014.pdf, Son Erişim Tarihi: 8.10.2018.
- 5580 Sayılı Kanun Kapsamındaki Özel Okullarda Öğrenim Görecek Öğrenciler İçin Verilecek Eğitim ve Öğretim Desteği Uygulama E-Kılavuzu**, Erişim: https://ookgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_07/31053059_ekilavuz.pdf, Son Erişim Tarihi: 8.10.2018.
- 5580 Sayılı Kanun Kapsamındaki Özel Okullarda Öğrenim Görecek Öğrenciler İçin Verilecek Eğitim ve Öğretim Desteği Uygulama E-Kılavuzu**, Erişim: https://ookgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_08/11065834_20162017_ogretim_yili_egitim_ve_ogretim_destegi_basvuru_ve_yerlestirme_ekilavuz_u.pdf, Son Erişim Tarihi: 8.10.2018.
- 5580 Sayılı Kanun Kapsamındaki Özel Okullarda Öğrenim Görecek Öğrenciler İçin Verilecek Eğitim ve Öğretim Desteği Uygulama**

	E-Kılavuzu,	Erişim:
	https://ookgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_08/08094855_2017-2018_EYYTYM_YYRETYM_DESTEYY_KLAV_UZU.pdf , Son Erişim Tarihi: 8.10.2018.	
Milli Eğitim Bakanlığı: (MEB) 201	5580 Sayılı Kanun Kapsamındaki Özel Okullarda Öğrenim Görecek Öğrenciler İçin Verilecek Eğitim ve Öğretim Desteği Uygulama E-Kılavuzu,	Erişim:
	https://ookgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_08/16180149_2018-2019_egitim_ogretim_destegi_kilavuzu.pdf , Son Erişim Tarihi: 8.10.2018.	
Milli Eğitim Bakanlığı:	MEB Faaliyet Raporu 2015,	
(MEB) 2015c		
Milli Eğitim Bakanlığı:	MEB 2017 Faaliyet Raporu.	
(MEB) 2018c		
Milli Eğitim Bakanlığı:	2018 Yılı MEB Performans Raporu.	
(MEB) 2018a		
Milli Eğitim Bakanlığı:	MEB 2018 Yılı İdare Faaliyet Raporu.	
(MEB) 2019		
Milli Eğitim Bakanlığı: (MEB) 1961	Özel Okullar Komitesi Raporu, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.	
Milli Eğitim Bakanlığı: (MEB) 1988	On İkinci Milli Eğitim Şurası, Erişim: http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165252_12_sura.pdf , Son Erişim Tarihi: 13.09.2018.	
Milli Eğitim Bakanlığı: (MEB) 1990	On Üçüncü Milli Eğitim Şurası, Erişim: http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165326_13_sura.pdf Son Erişim Tarihi: 13.09.2018.	
Milli Eğitim Bakanlığı: (MEB) 1993	On Dördüncü Milli Eğitim Şurası, Erişim: http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165401_14_sura.pdf Son Erişim Tarihi: 13.09.2018.	
Milli Eğitim Bakanlığı: (MEB) 1996	On Beşinci Milli Eğitim Şurası, Erişim: http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165430_15_sura.pdf Son Erişim Tarihi: 13.09.2018.	
Milli Eğitim Bakanlığı: (MEB) 1999	On Altıncı Milli Eğitim Şurası, Erişim: http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165513_16_sura.pdf	

Son Erişim Tarihi: 13.09.2018.

- Milli Eğitim Bakanlığı: (MEB) 2006 **On Yedinci Milli Eğitim Şurası**, Erişim: http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165619_17_sura.pdf. Son Erişim Tarihi: 13.09.2018.
- Milli Eğitim Bakanlığı: (MEB) 2010a **On Sekizinci Milli Eğitim Şurası**, Erişim: http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29170222_18_sura.pdf. Son Erişim Tarihi: 13.09.2018.
- Milli Eğitim Bakanlığı: (MEB) 2014a **On Dokuzuncu Milli Eğitim Şurası Kararlar**, Erişim: http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/35/27/719973/dosyalar/2015_02/02041116_19.millieitim_uraskararlar.pdf, Son Erişim Tarihi: 27.05.2019.
- Molnar, A.: Fifth Annual Report on Commercialism in Schools / The Corporate Branding of Our Schools, Erişim: <http://nepc.colorado.edu/files/publications/CERU-0210-18-RW.pdf>, Son Erişim Tarihi: 2.10.2018
- Murphy, J. :. 1996 The Privatization of Schooling: Problems and possibilities, U.S.A, Corwin Perss Inc.
- Neziroğlu, İ., Yılmaz, T. : 2013a **Hükümetler- Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri (12 Kasım 1979-9 Kasım 1989)**, C. VII, Ankara, TBMM Başkanlığı Yayınları.
- Neziroğlu, İ., Yılmaz, T. : 2013b **Hükümetler- Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri (9 Kasım 1989 - 30 Ekim 1995)**, C. VIII, Ankara, TBMM Başkanlığı Yayınları.
- Neziroğlu, İ., Yılmaz, T. : 2013c **Hükümetler- Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri (30 Ekim 1995 - 11 Ocak 1999)**, C. XI, Ankara, TBMM Başkanlığı Yayınları.
- Neziroğlu, İ., Yılmaz, T. : 2013d **Hükümetler- Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri (11 Ocak 1999 -), C. X**, Ankara, TBMM Başkanlığı Yayınları.
- Okçabol, R: 2007 “Küreselleşme ve Eğitim”, **Küreselleşme ve Eğitim**, Haz. Ebru Oğuz- Ayfer Yakar, Ankara, s. 141-163.
- Olssen, M.: 1996 “In defense of the Welfare state and of publicly Provided Education”, Journal of Education Policy.
- Ölçüm, M.: 1992 “Eğitimde Özelleştirme”, **M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi**, Sayı 4, s. 167-176.
- Özkaya, N.: 1986 “Türkiye’de Özel Öğretim Kurumları ve Özel Öğretimden Beklenenler”, **Din Öğretimi Dergisi**, Ankara, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, Sayı 8-9, s. 36-41.
- Öztürk, Ö.: 2009 **1980 Sonrası Türkiye’de Milli Eğitim İdeolojisi**, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Parlar, H. : 2006

Psacharopoulos,G.: 1994

Savas, E.S. :1992

Sayılan, F.: 2007

Sayılan, F.: t.y.

Şahin, K.: 2002

Şahin, H.: 2019

T.C 60. Hükümet Programı
Eylem Planı: 2008

T.C. Başbakanlık Devlet
Planlama Teşkilatı: (DPT) 1978

T.C. Başbakanlık Devlet
Planlama Teşkilatı : (DPT) 2000

T.C. Başbakanlık Devlet
Planlama Teşkilatı: (DPT) 2006

T.C. Başbakanlık Devlet
Planlama Teşkilatı: (DPT) 2009

Velilerin Özel Okul Tercihlerini Etkileyen Faktörler ve Özel Okulların Durumu: Kahramanmaraş Örneği, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

“Returns to Investment in Education: A global Update”, **World Development**, Vol.22, No: 9.

“Özelleştirmenin Gerekçeleri”, **Kamu Ekonomisinin Genişlemesi ve Özelleştirme**, Haz. Aytaç Eker, Coşkun Can Aktan, Çev. Aytaç Eker, İzmir, Takav Matbaası.

“Küreselleşme ve Eğitimdeki Değişim”, **Küreselleşme ve Eğitim**, Haz. Ebru Oğuz- Ayfer Yakar, Ankara, s. 59-82.

“Küresel Aktörler (DB ve GATS) ve Eğitimde Neo-Liberal Dönüşüm”, **Haber Dosyası**, s.44-51, Erişim:

https://www.jmo.org.tr/resimler/ekler/1e03cc77d4bbd6b_ek.pdf, Son Erişim Tarihi: 6.12.2018.

“Eğitimde Özelleştirme”, **Eğitim Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 8, s.43-53.

Türkiye’de Eğitimde Fırsat Eşit(siz)liği ve Bireylerin Eğitim Kararları: Ardahan ve Karabük Örneği, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.

Erişim: <https://docplayer.biz.tr/1745984-60-hukumet-programi-em-plani.html>, Son Erişim Tarihi: 27.05.2019

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983), Ankara, Yayın No, DPT : 1664. Erişim: <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan4.pdf>, Son Erişim Tarihi: 3.10.2018.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001–2005), Ankara,DPT Yayınları. Erişim: <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/viii/plan8str.pdf>, son Erişim tarihi: 4.08.2018.

Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007–2013), Ankara, DPT Yayınları. Erişim: <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan9.pdf>, Son Erişim Tarihi: 4.08.2018 tarihinde erişim sağlanmıştır.

Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007–2013) Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Eğitim: Okul Öncesi, İlk ve Ortaöğretim, Ankara.

T.C. Başbakanlık Devlet
Planlama Teşkilatı: (DPT) 1984

T.C. Başbakanlık Devlet
Planlama Teşkilatı: (DPT) 1989

T.C. Başbakanlık Devlet
Planlama Teşkilatı: (DPT) 1995

T.C. Kalkınma Bakanlığı: 2013

T.C. Kalkınma Bakanlığı: 2014

T.C. Resmi Gazete:

14 Şubat 2007.

(RG,14 Şubat 2007, 26434)

T.C. Resmi Gazete:

18 Haziran 1965

(RG,18 Haziran 1965,12026)

T.C. Resmi Gazete:

12 Ağustos 2018

T.C. Resmi Gazete:

4 Ağustos 2017

T.C. Resmi Gazete:

6 Ağustos 2016

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985–1989), Ankara, Yayın No, DPT: 1974. Erişim: <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan5.pdf>, Son Erişim Tarihi: 4.08.2018.

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990–1994), Ankara, Yayın No, DPT: 2174. Erişim: <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan6.pdf>, Son Erişim Tarihi: 4.08.2018.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996–2000), Ankara, 25 Temmuz 1995 Sayılı Resmi Gazete No: 22554, Erişim: <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/vii/plan7.pdf>, Son Erişim Tarihi: 5.09.2018.

Onuncu Kalkınma Planı (2014–2018), Ankara, Erişim: <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan10.pdf>, Son Erişim Tarihi: 4.08.2018.

Onuncu Kalkınma Planı (2014–2018) Özel İhtisas Komisyonu 2023, Eğitim sisteminin Kalitesinin Arttırılması Ankara.

Özel Öğretim Kurumları Kanunu, Kanun No:5580, Sayı: 26434, Erişim: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5580.pdf>, Son Erişim Tarihi: 15.09.2018.

Özel Öğretim Kurumları Kanunu, Kanun No:625, Sayı: 12026, Erişim: <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/12026.pdf>, Son Erişim Tarihi: 15.09.2018.

2018-2019 Eğitim ve Öğretim Yılında Özel Okullarda Öğrenim Gören/Görecek Öğrenciler İçin Eğitim ve Öğretim Desteği Verilmesine İlişkin Tebliğ, Sayı: 30507, Erişim:

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/08/20180812-2.htm>, Son Erişim Tarihi: 15.09.2018.

2017-2018 Eğitim ve Öğretim Yılında Özel Okullarda Öğrenim Gören Öğrenciler İçin Eğitim ve Öğretim Desteği Verilmesine İlişkin Tebliğ, Sayı:30144,s.33-34, Erişim: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/08/20170804.pdf>, Son Erişim Tarihi: 15.09.2018.

2016-2017 Eğitim ve Öğretim Yılında Özel Okullarda Öğrenim Gören Öğrenciler İçin Eğitim ve Öğretim Desteği Verilmesine İlişkin Tebliğ, Sayı: 29793,s.86-87, Erişim:

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/08/20160806.pdf>, Son Erişim Tarihi: 15.09.2018.

T.C. Resmi Gazete:

25 Temmuz 2015

2015-2016 Eğitim ve Öğretim Yılında Özel Okullarda Öğrenim Gören Öğrenciler İçin Eğitim ve Öğretim Desteği Verilmesine İlişkin Tebliğ, Sayı:29425, s. 125-126, Erişim: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/07/20150725.pdf>, Son Erişim Tarihi: 15.09.2018.

T.C. Resmi Gazete:

7 Ağustos 2014

2014-2015 Eğitim ve Öğretim Yılında Özel Okullarda Öğrenim Gören Öğrenciler İçin Eğitim ve Öğretim Desteği Verilmesine İlişkin Tebliğ, Sayı: 29081, s.127-128, Erişim: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/08/20140807.pdf>, Son Erişim Tarihi: 15.09.2018.

T.C. Resmi Gazete: 12.07.2012

6353 Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Sayı: 28351, Erişim: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6353.pdf>, Son Erişim Tarihi:31.05.2019

T.C. Resmi Gazete: 14 Mart 2014

Millî Eğitim Temel Kanunu İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun No: 6528, Sayı : 28941, Erişim: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/03/20140314.pdf>, Son Erişim Tarihi: 5.3.2019.

T.C. Resmi Gazete: 20 Mart 2012

Millî Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği, Sayı:28239, Erişim: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120320.htm>, Son Erişim Tarihi: 6.9.2018.

T.C. Resmi Gazete: 20.06.2012

Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar, Sayı:28328, Erişim: <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=9.5.16251&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=YATIRIMLARDA%20DEVLET%20YARDIMLARI>, Son Erişim Tarihi:

T.C. Resmi Gazete: 31.05.1961

1961 Anayasası, Sayı:10816, Erişim: <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10816.pdf>, Son Erişim tarihi: 31.05.2019

Tanilli, S.:1976

Anayasalar ve Siyasal Belgeler, İstanbul, Sulhi Garan Matbaası Koll. şti.

Taşar, C.: 2006

(Tebliğ), Avrupa Birliği Vizyonu, Türkiye’de Eğitim ve Özel Okullar Sempozyumu (Antalya, 20-21 Ocak 2006), (Ed. İrfan Erdoğan), İstanbul,

- Taşkın, P.: 2010 Türkiye Özel Okullar Birliği Yayını, Neta Matbaacılık.
- TED Ankara Koleji Vakfı Okulları: 2012 “5580 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu ve Getirdiği Yenilikler”, **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl:68, Sayı: 4, s.159-178.
- Tezcan, M.: 1985 Veli Bilgilendirme Kitapçığı, Erişim: https://www.tedankara.k12.tr/templates/gk_university/yayinlarimiz/elkitabi/velielkitabi20122013.pdf, Son Erişim Tarihi: 24.03.2019.
- Tezcan, M.: 2002 **Eğitim Sosyolojisi**, Ankara, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Turhan, M. : Ocak – Şubat 1968 “Küreselleşmenin Eğitim Boyutu”, **Eğitim Araştırmaları**, Sayı 6, s. 56-60.
- Tuzcu, G.: 2006 “Neden Eğitim Kalkınmanın En Asli Bir Unsurudur?” **İTO Mecmuası**, C 85, No:1-2 , s.61-67.
- Uygun, S.: 2003 **Eğitimde Vizyon 2023 ve Avrupa Birliği’ne Giriş Süreci**, Türk Eğitim Derneği, Ankara.
- Üner, E.: 1997 “Türkiye’de Düünden Bugüne Özel Okullara Bir Bakış (Gelişmeler ve Etkileri)”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt 36, Sayı 1-2, s.107-120.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. : 2018 “Temel Eğitim-İlköğretimde Özelleştirme”, **Kamu Girişimciliğinin Geleceği**, TMMOB, İstanbul.
- Yıldız, N.: 2008 **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, 11. bs.,Ankara, Seçkin Yay.
- Yılmazlar, H.: 2007 “Neoliberal Küreselleşme ve Eğitim”, **Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi**, 11, s. 13-32.
- Yirci, R., Kocabaş,İ. : 2013 **Türkiye’de Özel Okulların Gelişimi (1923-1950)**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, T.C. Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- “Eğitimde Özelleştirme Tartışmaları: Kavramsal Bir Analiz”,**International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 8/8, p. 1523-1539